

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

Rätt person på rätt plats

Vägledning för krigsorganisation
och krigsplacering

Rätt person på rätt plats

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
Enhet: Avdelningen för krisberedskap och civilt försvar

Foto omslag: Adobe Stock
Produktion: Advant

Publikationsnummer: MSB2097 – reviderad mars 2023
Tidigare utgiven: november 2022
ISBN: 978-91-7927-369-9

Innehåll

Inledning	5
Syfte	5
Avgränsningar	6
Läsanvisningar	6
Vikten av en krigsorganisation	8
Inriktande dokument för arbetet	10
Säkerhetsskydd	12
Personuppgiftsskydd	14
Skapa en krigsorganisation	16
Kommunicera under arbetets gång	16
Process för att skapa en krigsorganisation	17
Steg 1. Gör frågan till en ledningsfråga	17
Steg 2. Säkerställ intern och extern samverkan	18
Steg 3. Utgå från fastställda planeringsantaganden	18
Steg 4. Analysera och beakta uppgifter och ansvar under höjd beredskap	20
Steg 5. Beakta ledningsförhållandena, och beakta förmågan till samverkan och ledning	21
Steg 6. Identifiera och prioritera samhällsviktiga verksamheter	23
Steg 7. Analysera kritiska beroenden för den samhällsviktiga verksamheten	26
Steg 8. Ta fram förslag på krigsorganisation	27
Steg 9. Fatta beslut om krigsorganisation	28
Steg 10. Förvalta och utveckla krigsorganisationen	29
Bemanna krigsorganisationen	31
Förbered eventuella personalförstärkningar	32
Krigsplacering av anställda	34
Kontrollera om de anställda är disponibla	34
Process för krigsplacering	35
Steg 1. Kommunicera med de fackliga organisationerna och era medarbetare	35
Steg 2. Gör disponibilitetskontroll	36
Steg 3. Samråd med annan aktör om var en viss person ska vara krigsplacerad	37
Steg 4. Fatta beslut om krigsplacering av personalen	39
Steg 5. Meddela Totalförsvarets plikt- och provningsverk som registrerar krigsplaceringen	40
Steg 6. Meddela varje person skriftligen om beslutet och dess innebörd	42
Steg 7. Genomför årlig översyn	42
Steg 8. Utbilda och öva krigsplacerade	43
Bilaga 1	45
Övergripande planeringsantaganden för kommuner och regioner – Kommuners och regioners planläggning för civilt försvar 2021–2025	45
Bilaga 2	65
Tillämplig reglering för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap	65
Bilaga 3	101
Sammanställning av det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap	101

| Inledning

Inledning

Statliga myndigheters, kommuners och regioners verksamheter behöver fortsatt kunna fungera vid höjd beredskap och ytterst krig.¹ Detsamma gäller också flera företags verksamheter. Det betyder att dessa aktörer måste planera för vilken krigsorganisation som behöver finnas, och hur den ska bemannas, för att de ska kunna bedriva verksamhet under höjd beredskap. Den här vägledningen ger stöd för det arbetet.

Vägledningens innehåll fokuserar på generella och övergripande principer, så att alla dessa aktörer ska kunna använda den trots sina olika förutsättningar. Det betyder att aktörerna behöver göra anpassningar utifrån sina olika ansvars- och verksamhetsområden. Dessutom har lokala och regionala aktörer (kommuner, regioner och länsstyrelser) olika förutsättningar utifrån exempelvis geografiskt läge, militärstrategiska förutsättningar, folkmängd och organisation. Hänsyn måste även tas till den regionala och nationella planeringen, där aktörer som länsstyrelserna, Forsvarsmakten och andra myndigheter kan bidra med ytterligare ingångsvärden.

Vägledningen innehåller även lästips och hänvisningar till ytterligare fördjupning, som bör läsas av dem som ansvarar för respektive steg i arbetet.

Denna vägledning är en uppdatering av den vägledning som tidigare fanns till offentliga aktörer. Vägledningens texter har uppdaterats så att den nu riktar sig till alla aktörer, privata som offentliga, som behöver ta fram och bemanna krigsorganisationer. Eftersom vägledningen är generell och riktar sig till både offentliga och privata aktörer, behöver varje aktör göra en egen bedömning kring vilka delar av vägledningen som inte är tillämpbara för den egna verksamheten.

Syfte

Syftet med vägledningen är att ge stöd och vägledning till dig som arbetar vid en statlig myndighet, kommun, region eller vid ett företag och som ansvarar för att ta fram och bemanna en krigsorganisation. Vägledningen syftar också till att ge stöd och vägledning i att förvalta en redan framtagen krigsorganisation över tid.

---

1. För att stärka landets försvarsförmåga kan beredskapen höjas. Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Vid höjd beredskap kan delar av eller hela totalförsvaret mobiliseras. Om Sverige är i krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är orsakade av att det är krig utanför Sveriges gränser, får regeringen besluta om skärpt eller högsta beredskap. Om Sverige är i krig råder högsta beredskap.

Avgränsningar

Den metod som vägledningen beskriver gäller den krigsplacering som aktualiseras när regeringen har beslutat om höjd beredskap och föreskrivit om allmän tjänsteplikt. Krigsplaceringen avser då personer som enligt lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt fullgör allmän tjänsteplikt genom att kvarstå i sin anställning eller fullfölja ett uppdrag, eller genom att tjänstgöra enligt avtal om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret. Denna ”krigsplacering” är enbart en planeringsåtgärd och innebär inte några förpliktelser för den enskilde i fredstid, och ska inte förväxlas med den tvingande krigsplacering som sker av värnpliktiga och civilpliktiga.

Vägledningen omfattar det arbete som behövs inför höjd beredskap. Detta arbete ska dock så långt som möjligt bygga på de strukturer och processer som används inom krisberedskapen.

Läsanvisningar

Vägledningen är indelad i fyra delar. Den första delen, ”Vikten av en krigsorganisation”, beskriver varför det är viktigt att ta fram en krigsorganisation. Den beskriver också tillhörande författningskrav.

Den andra delen, ”Säkerhetsskydd”, ger övergripande hänvisningar till författningar och stöd på området säkerhetsskydd kopplat till arbetet med att ta fram och bemanna en krigsorganisation.

De tredje och fjärde delarna, ”Skapa en krigsorganisation” och ”Bemanna en krigsorganisation”, beskriver de olika arbetsmomenten för att ta fram en krigsorganisation och dess bemanning.

I vägledningen används följande markeringar i läsrutor:

Information som specifikt rör statliga myndigheter.

Information som specifikt rör kommuner och/eller regioner.

Information som specifikt rör företag.

Lästips (”Läs mer”) och annan allmän information.

Förslag på tillvägagångssätt i arbetet (”Tips inför arbetet”).

Du bör läsa vägledningen tillsammans med det stöd som finns på MSB:s webbplats under Krigsorganisation och krigsplacering, inom ämnesområdet Krisberedskap och civilt försvar. Företag bör också läsa vägledningen tillsammans med det stöd som finns på MSB:s webbplats under ”samlat stöd till företag”.

Vikten av en krigsorganisation

Vikten av en krigsorganisation

Statliga myndigheter, kommuner och regioner ansvarar för flera viktiga uppgifter som behöver kunna upprätthållas och utföras vid höjd beredskap och krig. Detsamma gäller också för flera företag. Därför är det viktigt att dessa aktörer tar fram och bemannar krigsorganisationer som kan upprätthålla verksamheten i höjd beredskap och krig. Att aktörer har bemannade krigsorganisationer bidrar till målet för civilt försvar (se ruta nedan).

Arbetet med att ta fram en krigsorganisation handlar om att avgöra vilka verksamheter som behöver prioriteras och bedrivs vid höjd beredskap och ytterst krig. I en situation med höjd beredskap kan det hända att det inte går att upprätthålla alla verksamheter, och att nya uppgifter tillkommer. En central del i arbetet med att ta fram en krigsorganisation är därför att aktören rangordnar och prioriterar de verksamheter som ska bedrivs i höjd beredskap. I det arbetet kan din organisation utgå från följande frågeställningar:

- Vilka verksamheter är prioriterade att bedriva under höjd beredskap, och mest troliga att behöva förstärkning med personal och materiella resurser?
- Vilka verksamheter är mindre prioriterade att bedriva under höjd beredskap, och mest troliga att kunna flytta personal och materiella resurser från för att förstärka mer prioriterad verksamhet?
- Vilka verksamheter kan tillkomma under höjd beredskap?
- Vilka verksamheter behöver inte bedrivs under höjd beredskap?

Du kan läsa en mer detaljerad beskrivning av processen för att prioritera verksamheter vid höjd beredskap i avsnittet ”Process för att skapa en krigsorganisation”.

Krav på krigsorganisation för statliga myndigheter

Varje myndighet ska i sin verksamhet beakta totalförsvarets krav. I myndigheternas planering för totalförsvaret ska det ingå att myndigheten under höjd beredskap ska fortsätta sin verksamhet så långt det är möjligt, med hänsyn till tillgången på personal och förhållandena i övrigt. Myndigheternas planering för totalförsvaret ska ske i samverkan med de statliga myndigheter, kommuner, regioner, sammanslutningar och näringsidkare som är berörda. Det framgår av 10 § förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap.

Av 11 § samma förordning framgår att personal som är anställd hos en myndighet och som inte tas i anspråk i totalförsvaret i övrigt får krigsplaceras med stöd av anställningsavtalet.

För beredskapsmyndigheter finns det också författningskrav på att ha en krigsorganisation på plats. I 20 § samma förordning slås fast att beredskapsmyndigheter ska planera, öva och utbilda personal och därutöver ha de planer som i övrigt behövs för att under höjd beredskap kunna övergå till krigsorganisation, och planera för att, efter beslut av regeringen, kunna påskynda nödvändiga åtgärder inför höjd beredskap.

Krav på krigsorganisation för kommuner och regioner

Vid höjd beredskap ska kommuner och regioner vidta de särskilda åtgärder i fråga om planering och inriktning av verksamheten, tjänstgöring och ledighet för personal samt användning av tillgängliga resurser som är nödvändiga för att kunna fullgöra sina uppgifter inom totalförsvaret under rådande förhållanden. Det framgår av 7 § lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

Kommuner och regioner ska övergå till krigsorganisation vid högsta beredskap enligt 12 § förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap.

Kommuner och regioner ska även ha de planer som behövs för att kunna upprätthålla sin verksamhet under höjd beredskap, vilket framgår av 4 § förordningen (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap. Planerna ska innehålla uppgifter om den verksamhet som ska bedrivas under höjd beredskap, inklusive information om bland annat krigsorganisation och vilken personal som ska tjänstgöra i organisationen.

Krigsorganisation för företag

Det finns inga uttryckliga författningskrav för företag att ta fram och bemanna krigsorganisationer. Detta får i stället göras utifrån frivilliga åtaganden efter samråd med myndigheterna, exempelvis i syfte att kunna uppfylla åtaganden i avtal med den offentliga sektorn.

Vidare finns det inte någon reglering av vilka företag som är så pass viktiga för totalförsvaret att de bör ta fram och bemanna krigsorganisationer. Även denna bedömning får därför ske i samråd med berörda myndigheter. Om ett företag, inom ramen för sin personalplanering, vill säkerställa personal till sin krigsorganisation genom att via Totalförsvarets plikt- och provningsverk göra en disponibilitetskontroll krävs också ett utlåtande från en offentlig aktör om att företaget behövs för totalförsvaret (se avsnitt "Gör disponibilitetskontroll" nedan). Information om hur offentliga aktörer ska involvera företag i sin beredskapsplanering finns i publikationen "Planering för försörjning av varor och tjänster – En vägledning till myndigheter för en stärkt försörjningsberedskap (MSB 1765)".

Läs mer

På MSB:s webbplats under "samlad stöd till företag" finns information och stöd till dig som vill veta mer om företagens betydelse för Sveriges beredskap i kris och krig och information om hur ditt företag kan bli mindre sårbart.

Målet för Sveriges civila försvar är att ha förmåga att:

- värna civilbefolkningen
- säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna
- upprätthålla en nödvändig försörjning
- bidra till det militära försvarets förmåga vid väpnat angrepp eller krig i vår omvärld
- upprätthålla samhällets motståndskraft mot externa påtryckningar, och bidra till att stärka försvarsviljan
- bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred
- med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Inriktande dokument för arbetet

Utöver de krav på krigsorganisation som finns beskrivna i textrutorna ovan finns det också ett antal ytterligare inriktande dokument som är relevanta för arbetet:

- MSB:s strategi för försörjningsberedskap² beskriver arbetet med krigsorganisation som en del i arbetet med försörjningsberedskap, och har målbilden att offentliga aktörers förmåga ska utvecklas 2026–2030. Det omfattar samordning mellan offentliga aktörer.
- Försvarsmaktens och MSB:s redovisning ”Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025”³ nämner omställning till krigsorganisation som ett delmål.
- De överenskommelser som tecknas mellan MSB och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) reglerar ersättningen för kommuners och regioners arbete med civilt försvar. I det arbetet ingår arbete med krigsorganisation och dess bemanning. För regionerna finns även en överenskommelse som tecknas mellan Socialdepartementet och SKR om hälso- och sjukvårdens arbete med civilt försvar. I den ingår hälso- och sjukvårdens arbete med krigsorganisation och dess bemanning.

2. MSB, Strategi för försörjningsberedskap (MSB17784), juni 2021, sida 14–15.

3. Handlingskraft – handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025 (MSB 2020-16263-3), 2021-08-27. Publikationen är Försvarsmaktens och MSB:s svar på ett regeringsuppdrag om att ta fram en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025 tillsammans med de bevakningsansvariga myndigheterna. Uppdraget gavs till Försvarsmakten och MSB den 17 december 2020 (Justitiedepartementet, regeringsbeslut, 2020-12-17, Ju2020/04658).

| Säkerhetskydd

Säkerhetsskydd

Säkerhetsskyddsarbete är en viktig förutsättning för arbetet med att upprätta en krigsorganisation. Anledningen är att arbetet med krigsorganisation kan innefatta uppgifter som omfattas av sekretess och rör Sveriges säkerhet. Sådana uppgifter kallas säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter.

Innan organisationen påbörjar arbetet behöver ni analysera vad arbetet med att ta fram och bemanna en krigsorganisation kan innebära ur ett säkerhetsskyddsperspektiv. Det kan till exempel finnas behov av att säkerhetspröva och inplacera de personer som ska upprätta krigsorganisationen i säkerhetsklass, eller inplacera vissa befattningar som ingår i krigsorganisationen i säkerhetsklass.

Läs mer

Författningar:

- Säkerhetsskyddslagen (2018:585)
- Säkerhetspolisens föreskrifter om säkerhetsskydd
- Försvarsmaktens föreskrifter om signalskyddstjänsten

Vägledningar:

- Säkerhetspolisen: Vägledning i säkerhetsskydd – Introduktion till säkerhetsskydd
- Säkerhetspolisen: Vägledning i säkerhetsskydd – Säkerhetsskyddsanalys
- Säkerhetspolisen: Vägledning i säkerhetsskydd – Informationssäkerhet
- Säkerhetspolisen: Vägledning i säkerhetsskydd – Fysisk säkerhet.

Tips inför arbetet

- Gör arbetet tillsammans med er säkerhetsskyddsorganisation.
- Diskutera med andra relevanta organisationer, eller inom lämpliga samverkansgrupper, om hur andra har resonerat om
  - vilket skyddsvärde uppgifter om krigsorganisation och krigsplaceringar har
  - hur uppgifterna har hanterats – till exempel kan länsstyrelser respektive kommuner och regioner samverka sinsemellan i dessa frågor, i den mån det är möjligt.

Personuppgifts- skydd

Personuppgiftsskydd

Tänk på att varje organisation måste ta hänsyn till olika informationssäkerhetsaspekter vid all hantering av personuppgifter. Uppgifterna i planeringen för personförsörjningen kan komma att omfattas av säkerhetsskyddslagens krav på skydd av uppgifterna så att dessa inte obehörligen röjs, ändras, görs otillgängliga eller förstörs. Dessutom måste organisationen själv se till att den personuppgiftsbehandling som sker i syfte att totalförsvarsplanera och krigsplacera personalen har stöd i EU:s dataskyddsförordning (GDPR). Det gäller såväl överlämnandet av personnummer till Plikt- och prövningsverket som annan personuppgiftsbehandling som sker för dessa syften. Varje enskild organisation måste dock själv göra denna bedömning utifrån sin verksamhet och sina förutsättningar.

Att krigsplacera personal innebär en personuppgiftsbehandling, exempelvis när personnummer överlämnas till Plikt- och prövningsverket. Denna personuppgiftsbehandling måste därför vara förenlig med EU:s dataskyddsförordning (GDPR), som kräver att det finns en rättslig grund som kan motivera personuppgiftsbehandlingen. En sådan rättslig grund kan exempelvis finnas i anställningsavtalet, eller ifall organisationen kan sägas utföra en uppgift av så kallat allmänt intresse. Uppgifter av allmänt intresse ska ha stöd i lag eller annan författning, kollektivavtal eller beslut som har meddelats med stöd av lag eller annan författning. När offentliga aktörer utför uppgifter som är obligatoriska för dem utför de uppgifter av allmänt intresse. Numera utför kommunala- och statliga bolag, samt helt privata aktörer, många uppgifter som är av allmänt intresse exempelvis skolverksamhet, sjukvård och energiförsörjning.

Organisationen kan också välja att göra en intresseavvägning där det prövas om personuppgiftsbehandlingen är nödvändig för ett ändamål som rör ett berättigat intresse och att den anställdes intresse av skydd för sina personuppgifter inte väger tyngre. Även annan rättslig grund skulle kunna vara aktuell.

De rättsliga förutsättningarna för personuppgiftsbehandlingen kan variera mellan olika verksamheter. Det är därför upp till varje enskild organisation att säkerställa att krigsplaceringen av personalen är förenlig med GDPR. MSB kan i dagsläget inte tillhandahålla stöd kring hur organisationerna bör resonera kring möjligheten att krigsplacera personal samtidigt som man uppfyller kraven i GDPR, utan denna bedömning behöver göras av organisationen självt.

Skapa en krigsorganisation

Skapa en krigsorganisation

Arbetet med att skapa en krigsorganisation förutsätter att aktören har en tydlig beskrivning av, och en förståelse för, de uppgifter de ska utföra i händelse av höjd beredskap.

Att skapa och bemanna en krigsorganisation är ett stort arbete som sker under lång tid. Det behöver pågå kontinuerligt och anpassas efter hand som totalförsvsararbetet utvecklas. Arbetet bör göras stegvis, systematiskt och strukturerat.

I planeringen bör din organisation säkerställa att omställningen till krigsorganisation kan genomföras så snabbt och smidigt som möjligt. De förändringar som behöver göras bör därför om möjligt vara planerade i förväg, och ha föregåtts av utbildning och övning.

Kommunicera under arbetets gång

Det är viktigt att de anställda känner till vad en krigsorganisation är, och vad det innebär att vara krigsplacerad. Beslut om krigsplacering kan leda till frågor hos dem som krigsplaceras, och kunskapen om totalförsvsarfrågor kan vara låg. Därför är det viktigt med kommunikation under arbetets gång och det kan vara bra att knyta kommunikatörer till arbetet.

Tips inför arbetet

- Använd de "Frågor & svar" om krigsorganisation och krigsplacering som finns på [msb.se](https://www.msb.se)
- Bjud in till informationsträffar, där anställda och andra som ingår i krigsorganisationen kan få svar personligen. Det kan vara ett sätt att hantera eventuell oro.

Process för att skapa en krigsorganisation

Det här avsnittet beskriver stegen för att ta fram en krigsorganisation. Vissa steg kan genomföras parallellt eller i en annan ordning, och ni kan behöva gå tillbaka till ett tidigare steg under processens gång. För mer komplexa organisationer kan ett iterativt arbetssätt vara nödvändigt för att såväl skapa förståelse och engagemang som för att skapa framgång och kvalitet i arbetet.

Processens alla steg är:

1. Gör frågan till en ledningsfråga.
2. Säkerställ intern och extern samverkan.
3. Utgå från fastställda planeringsantaganden.
4. Analysera och beakta uppgifter och ansvar under höjd beredskap.
5. Beakta ledningsförhållandena, och beakta förmågan till samverkan och ledning.
6. Identifiera och prioritera samhällsviktiga verksamheter.
7. Analysera kritiska beroenden för den samhällsviktiga verksamheten.
8. Ta fram förslag på krigsorganisation.
9. Fatta beslut om krigsorganisation.
10. Förvalta och utveckla krigsorganisationen.

Du kan läsa mer om varje steg nedan. Då denna vägledning är generell och riktar sig till både offentliga och privata aktörer kan det hända att vissa av processtegen är mindre tillämpbara och relevanta för vissa typer av aktörer. Varje aktör behöver själv avgöra vilka steg som är tillämpbara för den egna verksamheten.

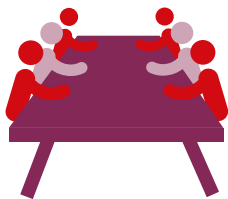
Steg 1. Gör frågan till en ledningsfråga

En första åtgärd är att organisationen beslutar att ta fram och bemanna en krigsorganisation.

Ansvar för verksamhet under höjd beredskap inom kommuner och regioner

För kommuner och regioner ansvarar kommun- respektive regionstyrelsen för kommunens eller regionens verksamhet under höjd beredskap. Därför är det viktigt att den högsta politiska ledningen och tjänstemannaledningen tar ansvar för att förbereda organisationen för höjd beredskap. Ansvaret kan inte delegeras till en enskild handläggare.

Steg 2. Säkerställ intern och extern samverkan

Det är viktigt att det finns en beskrivning av roller, mandat och tänkta arbetsformer för arbetets olika delar. Flera delar av organisationen kommer att behöva bidra i arbetet, däribland ledningsnivån, HR-personal, jurister, säkerhetsskyddsspecialister, kommunikatörer samt andra experter.

Det är också viktigt att ansvarsförhållandena för de olika uppgifter som är kopplade till arbetet är tydliga. Det kan exempelvis röra sig om administration av bemanningslistor, dialog mellan krigsorganisation och linjechefer om krigsplaceringar samt utbildning och övning av krigsplacerade.

Att fastställa ansvar för olika typer av extern samverkan är också viktigt. Arbetet med att analysera det egna ansvaret under höjd beredskap kan med fördel göras i samverkan med andra. När det gäller krigsplaceringar kan det också behövas dialog med andra aktörer om var en viss individ gör störst nytta för totalförsvaret.

Steg 3. Utgå från fastställda planeringsantaganden

Planeringsantaganden för totalförsvaret, inklusive scenariot om väpnat angrepp, finns i Försvarmaktens och MSB:s redovisning ”Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025”. I bilaga 1 till den här vägledningen finns en återgivning av planeringsantagandena från Handlingskraft, utvecklade specifikt för kommuner och regioner.

Planeringen för totalförsvaret ska utformas och dimensioneras för att möta ett väpnat angrepp mot Sverige, som inbegriper krigshandlingar på svenskt territorium. Utgångspunkten är att under minst tre månader kunna hantera en säkerhetspolitisk kris som innebär allvarliga störningar i samhällets funktionalitet, samt krig under del av denna tid.⁴

4. Regeringens proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025 sida 84.

För att organisationen ska kunna påbörja arbetet med krigsorganisationen behöver ni göra antaganden om

- olika typer av händelser som Sverige kan komma att ställas inför
- vilka konsekvenser händelserna kan få för organisationens verksamhet eller invånarna i ett län eller i en kommun.

I er organisations analys kan ni behöva genomföra aktiviteter som workshops, krigsspel och övningar för att utforska möjliga konsekvenser av händelser som följer av de gemensamma planeringsantagandena.

Det scenario som finns i Handlingskraft har delgetts enligt en särskild sändlista. För den som inte har delgetts scenariot finns flera öppna scenarier som ger förståelse för hotbilden och det väpnade angreppet. De öppna scenarierna har tagits fram av Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) på uppdrag av MSB (se rutan ”Läs mer” nedan). Utöver dessa underlag kan kommuner och regioner också komma att få ytterligare planeringsförutsättningar från länsstyrelsen, centrala beredskapsmyndigheter eller Försvarmakten.

Tips inför arbetet

Planeringsantagandena och scenarierna är på övergripande nivå. Därför måste aktören ta hänsyn till sina unika förutsättningar i sin kartläggning. Det kan till exempel vara geografiskt läge, storlek och vilken extern verksamhet som bedrivs inom kommunens eller regionens geografiska område. Visst underlag för att kartlägga planeringsförutsättningarna finns ofta i befintliga processer, till exempel i arbetet med risk- och sårbarhetsanalys eller säkerhetsskyddsanalys.

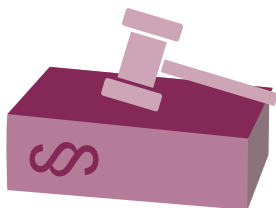

Läs mer

I bilaga 1 finns övergripande planeringsantaganden.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) har tagit fram publikationerna

- Scenarier till stöd för planeringen av försörjningsberedskap (FOI-R--5144--SE).
- Hotbildsunderlag i utvecklingen av civilt försvar (FOI Memo 5089).
- Typfall 5: Utdragen och eskalerande gråzonsproblematik (FOI Memo 6338).
- Scenarier för kommuner och kommunal räddningstjänst under höjd beredskap (FOI-R--4823--SE).

Steg 4. Analysera och beakta uppgifter och ansvar under höjd beredskap

Er organisation behöver göra en analys av de uppgifter som ni har vid höjd beredskap, samt vilken organisation som krävs för att kunna utföra uppgifterna (detta beskrivs närmre i steg 6 nedan). För offentliga aktörer är en utgångspunkt i det svenska krisberedskapssystemet att den aktör som har ett ansvar under normala förhållanden behåller ansvaret även under en kris och vid höjd beredskap. Den kallas ”ansvarsprincipen”. Därför ska de lagar som reglerar myndigheters, kommunens eller regioners ansvarsområden och uppgifter i fredstid som regel tillämpas också vid höjd beredskap. Därutöver finns det reglering som ställer upp särskilda uppgifter och förutsättningar inför och vid höjd beredskap.

Tips inför arbetet

I arbetet med att analysera ansvaret under höjd beredskap kan länsstyrelser, kommuner och regioner med fördel samverka med andra länsstyrelser, kommuner och regioner i landet.

Vid höjd beredskap kan regeringen fatta beslut om att så kallade fullmaktslagar ska träda i kraft. Dessa lagar ger det allmänna ökade befogenheter att bland annat använda samhällets resurser för att försvara Sverige.

Det finns inte alltid en uttrycklig reglering om att verksamhet som är av betydelse för totalförsvaret ska prioriteras framför ordinarie verksamhet (se dock textruta nedan för exempel på sådan reglering). I praktiken måste därför myndigheter, kommuner och regioner bedöma vilka verksamheter som behöver prioriteras och vilka som kan prioriteras ned utifrån den situation som råder. Om ni inom myndigheten, kommunen eller regionen har identifierat er samhällsviktiga verksamhet kan det fungera som underlag för en sådan bedömning.

För företag kan detta steg handla om att identifiera följande:

- Vilka delar inom organisationen som behövs för att kunna upprätthålla verksamheten vid höjd beredskap (inklusive stödverksamheter såsom löneutbetalningar och inköp).
- På vilket sätt produktionen av varor eller tjänster skiljer sig under höjd beredskap och i så fall vilka justeringar som behöver göras.

Om företaget arbetar med kontinuitetshantering är det ett bra underlag för att kunna besvara frågorna ovan, eftersom det arbetet innefattar att kartlägga verksamheten genom att identifiera vilka aktiviteter och beroenden som är nödvändiga för att verksamheten ska fungera.

Reglering om verksamhet som ska fortsätta under höjd beredskap – statliga myndigheter

Varje myndighet ska i sin verksamhet beakta totalförsvarets krav. I myndigheternas planering för totalförsvaret ska det ingå att myndigheten under höjd beredskap ska fortsätta sin verksamhet så långt det är möjligt med hänsyn till tillgången på personal och förhållandena i övrigt. Det framgår av 10 § förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap.

Reglering om verksamhet som ska fortsätta under höjd beredskap – kommuner och regioner

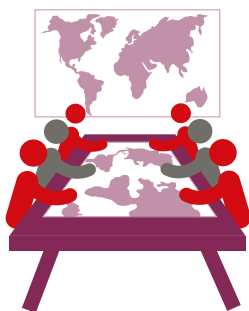
I 4 § förordningen (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap ställs ett tydligt krav på att varje kommun och region ska ha de planer som behövs för verksamheten under höjd beredskap. Planerna ska innehålla uppgifter om den verksamhet som är avsedd att bedrivas under höjd beredskap.

Läs mer

I bilaga 2 finns en översikt över tillämplig reglering för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap.

Försvarsdepartementet ger ut Totalförsvarets författningshandbok som är en sammanställning av författningar som gäller totalförsvaret.

Steg 5. Beakta ledningsförhållandena, och beakta förmågan till samverkan och ledning

En del i arbetet med att ta fram en krigsorganisation handlar om att skapa förmåga till samverkan och ledning vid höjd beredskap och ytterst krig. Samverkan och ledning ska kunna bedrivas både internt och aktörsgemensamt. Som stöd finns MSB:s publikation Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar, som gäller under såväl kris som krig. Stödmaterialet innehåller vägledning i sätt att tänka och sätt att arbeta för att öka förmågan att hantera samhällsstörningar.

Läs mer

MSB har tagit fram flera vägledningar om samverkan och ledning som är relevanta för arbetet:

- Gemensamma grunder för samverkan och ledning vid samhällsstörningar (MSB777).
- Aktörsgemensamma former för inriktning och samordning vid samhällsstörningar (MSB1031).
- Vägledning för lokal ISF (MSB1378).
- Kriskommunikation för ökad effekt vid hantering av samhällsstörningar (MSB1266).
- Vägledning för beslutsfattande i samband med samhällsstörningar (MSB1135).

Det är lämpligt att bygga funktioner för samverkan och ledning vid höjd beredskap på den organisation som finns för fredstida kriser, men då med vetskapen om att det ställs andra krav på denna organisation vid höjd beredskap på grund av de förändrade förutsättningarna (se bilaga 1, Övergripande planeringsanvisningar).

Här följer några exempel på hur kraven och förutsättningarna att kunna hantera en situation med höjd beredskap är annorlunda än vid fredstida samhällsstörningar:

- Funktionerna för samverkan och ledning måste kunna fungera under flera månader, vilket är betydligt längre än vid de flesta fredstida kriser. Det ställer krav på uthållighet och tillgång till ersättare till viktiga befattningar. Arbetet kommer dessutom att behöva genomföras under störda förhållanden, med till exempel störningar och avbrott i el, tele, it, värme och vatten.
- Organisationen bör även ta hänsyn till om det behövs annan personal som stöd till ledningsplatserna eller annan viktig infrastruktur för att möjliggöra kontinuerlig drift, till exempel tekniskt stöd och stöd för basal försörjning.
- Det bör även finnas förmåga att leda och bedriva verksamhet lokalt, utan stöd från regional eller nationell nivå, eftersom risken för isolering av geografiskt åtskilda områden periodvis kan vara stor.

I en mer omfattande beredskapsplanering ingår också många andra aspekter för att över tid kunna bedriva samverkan och ledning under svåra förhållanden. Det kan handla om till exempel logistik, hygien, vilomöjligheter, tekniska system och fysiskt skydd. Din organisation kan sammanställa resultatet av detta i listor över vilka funktioner som behövs för att säkerställa ledningen av den egna verksamheten. För att underlätta arbetet kan dessa listor utgå från aktörens ordinarie dokumentation av ledningsorganisationen.

Vissa verksamheter kommer att behöva öka i omfattning medan andra kommer att behöva minska (läs mer under steg 6), och organisationen kan redan på ett tidigt stadium behöva ompröva sin planerade krigsorganisation utifrån det aktuella läget. Därför är det viktigt att organisationen, inklusive ledningsfunktioner, är flexibel och kan utökas eller minskas utifrån behov. Organisationen kommer att behöva göra betydande prioriteringar både i planeringsarbetet och operativt.

Ledning av det civila försvaret inom kommuner och regioner

I en kommun ansvarar kommunstyrelsen för ledningen av det civila försvaret på lokal nivå, det vill säga all verksamhet som kommunen ska bedriva under höjd beredskap. Kommunstyrelsen ska leda både kommunens egen verksamhet och verka för att olika aktörers verksamhet i kommunen samordnas i enlighet med det geografiska områdesansvaret. Det är viktigt att kommunen beaktar båda de här dimensionerna när resurser ska sättas för funktionen för samverkan och ledning. Ledning behöver även ske på olika nivåer både övergripande i kommunen och i olika verksamheter som skola, barnomsorg, äldreomsorg, räddningstjänst samt el, vatten och värmeförsörjning.

Regionstyrelsen ansvarar för ledningen av det civila försvaret inom regionen, det vill säga all verksamhet som regionerna ska bedriva vid höjd beredskap. Där är hälso- och sjukvård samt kollektivtrafik de största områdena. Dock bör regionens särskilda sjukvårdsledning (eller motsvarande) vara den funktion som leder den operativa verksamheten för sjukvården.

Steg 6. Identifiera och prioritera samhällsviktiga verksamheter

Beroende på situationen kan organisationen tvingas till svåra prioriteringar vid höjd beredskap, när begränsade resurser måste användas till störst nytta för så många som möjligt. Därför är det nödvändigt att i planeringsskedet rangordna verksamheter i höjd beredskap.

För att kunna göra en sådan prioritering behöver organisationen ha identifierat sina samhällsviktiga verksamheter. Här kan ni ta stöd av arbetet med kontinuitetshantering eller andra motsvarande analyser. Offentliga aktörer kan också utgå från det arbete som gjort inom ramen för arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser (RSA), kontinuitetshantering eller andra motsvarande analyser. Kontinuitetshantering är ett bra stöd i prioriteringsarbetet, eftersom det innefattar att identifiera vilka aktiviteter och resurser som är nödvändiga för att verksamheten ska fungera.

Utifrån den identifierade samhällsviktiga verksamheten behöver organisationen ta ställning till följande frågor i sin prioritering:

- Vilka verksamheter är prioriterade att bedriva under höjd beredskap, och mest troliga att behöva förstärkning med personal och materiella resurser?
- Vilka verksamheter är mindre prioriterade att bedriva under höjd beredskap, och mest troliga att det går att flytta personal och materiella resurser från för att förstärka mer prioriterad verksamhet?
- Vilka verksamheter kan tillkomma under höjd beredskap?
- Vilka verksamheter behöver inte bedrivas under höjd beredskap?

För offentliga aktörer kan svaren på frågorna ovan bland annat grunda sig i

- uppgifter vid höjd beredskap enligt gällande författningar
- målet för det civila försvaret
- samhällets, inklusive samhällsviktiga verksamheter, beroende av de verksamheter som bedrivs, exempelvis utifrån scenarier och planeringsförutsättningar.

Prioritering av verksamhet inom regional hälso- och sjukvård

Regionerna behöver även ta ställning till det som står i hälso- och sjukvårdslagen (HSL) samt i prioriteringsplattformen med etiska principer som styr prioriteringar inom hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen har också fått i regeringsuppdrag att ta fram prioriteringsprinciper i kris och krig som regionerna kan ta stöd av för bedömningen. Uppdraget redovisas till regeringen i juni 2022. Se proposition 1996/97:60, Prioriteringar inom hälso- och sjukvården samt Prioriteringsplattformen på sls.se/etik/prioriteringsplattformen

Utifrån prioriteringarna är målet att skapa en hierarkisk organisationsstruktur av den verksamhet som ingår i krigsorganisationen. Oavsett hur aktören genomför sin prioritering bör verksamheterna dokumenteras i vald prioriteringsordning. En sådan lista kan även kompletteras med en rangordning av verksamheter, särskilt viktiga tekniska system, lokaler med mera.

Anpassningsförmåga krävs

Totalförsvarsplaneringen utgår från ett väpnat angrepp på Sverige som inledningsvis kan ha ett intensivt och snabbt förlopp med kort förvarning. Då är det viktigt att krigsorganisationen kan aktiveras snabbt och att personalen vet var de ska inställa sig för att kunna påbörja sitt arbete.

I det inledande skedet är det troligt att det råder en stor påfrestning på alla nivåer i det svenska samhället. Därför är det viktigt att de mest prioriterade verksamheterna säkerställs först. Det kan exempelvis vara förmåga till ledning, samverkan och kommunikation. Inom kommuner skulle det kunna handla om till exempel

omsorg av de mest utsatta invånarna, räddningstjänst samt el, värme och vattenförsörjning. Beroende på årstid, väderlek och situation kan verksamhet som snöröjning, avfallshantering och behov av värme och kyla samt lokalutrymmen vara prioriterade.

Verksamheter som inte är prioriterade kan också behöva gå ner i drift. Till exempel kan tillsynsärenden och viss annan ärendehandläggning gå ner på ett minimum för att förstärka den mest prioriterade verksamheten.

Konflikten kan så småningom övergå till ett mer lågintensivt skede och pågå en längre tid, då verksamhet som inledningsvis inte har prioriterats blir viktigare igen för att skapa uthållighet för samhället. Planeringsanvisningarna i bilaga 1 gäller konsekvenser som kan pågå i flera månader.

Verksamheter som kan prioriteras ned och eventuellt inte ska bedrivas vid höjd beredskap är sådan verksamhet som inte kan anses ingå i de lagstadgade kärnuppdragen, och som inte heller är av betydelse för totalförsvarets behov.

Några punkter som kan vara värt att notera i detta arbete är:

- Uppgiften att prioritera mellan olika verksamheter är svår, men behöver göras. Erfarenheter från krisberedskapen visar att det är bättre att snabbt aktivera en organisation utifrån antagandet att det är en svår samhällsstörning än att långsamt öka beredskapen och därmed riskera att krisen förvärras.⁵
- Erfarenheter visar att det är viktigt med flexibilitet, fantasi och förmåga att vara konstruktiv. För kommuner skulle det kunna handla om att exempelvis använda badbassänger som vattenreservoarer, ishallar för att kyla livsmedel och bibliotek som träffpunkt för informationsspridning. Det kommer att vara en viktig förmåga att kunna ta emot och lämna stöd inom totalförsvaret.

Resonemangen och exemplen ovan är inte heltäckande, och aktören är själv ansvarig för den egna analysen och planläggningen. Krigsorganisationens anpassningsförmåga är dock central och åtgärder som vidtas ska alltid anpassas till rådande läge.

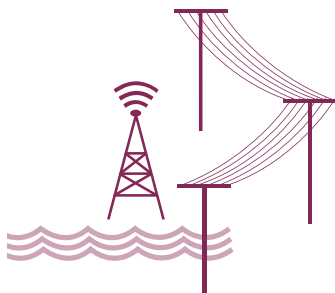

Läs mer

MSB har flera olika stödmaterial för arbetet med samhällsviktig verksamhet:

- Identifiering av samhällsviktig verksamhet: metod (MSB1408).
- Identifiering av samhällsviktig verksamhet: lista med viktiga samhällsfunktioner (MSB1844).
- Dokumentationsmall för identifiering av samhällsviktig verksamhet (MSB1409).
- Upphandling till samhällsviktig verksamhet: en vägledning (MSB1275).

5. Se exempelvis Sverige under pandemin (SOU 2021:89) och Sverige och tsunamin (SOU 2005:104).

Steg 7. Analysera kritiska beroenden för den samhällsviktiga verksamheten

Analysen av de samhällsviktiga verksamheterna behöver också omfatta vilka underliggande beroenden som finns. Det kan till exempel handla om vilka kritiska resurser (som el, it, vatten, kommunikation och samband) eller specifika kompetenser som behövs för att verksamheterna i krigsorganisationen ska fungera. Kontinuitetshantering är en metod där man bland annat kartlägger samhällsviktiga verksamheters beroenden av kritiska resurser, däribland personal.

Tips inför arbetet

- Använd standarden ISO 22301:2019 Ledningssystem för kontinuitets- hantering – Krav och den tillhörande handboken SS 22304 som generellt stöd. När aktören ska kartlägga sitt beroende av kritiska resurser kan beskrivningen av konsekvensanalysen (avsnitt 8.2.2) vara ett särskilt stöd. Avsnitt 8.2.3 om riskbedömning skapar en större förståelse för de kritiska beroendena.
- På samlingsidorna om kontinuitetshantering på MSB:s webbplats msb.se/kontinuitetshantering har MSB samlat en rad stöd som kan användas när man kontinuitetshanterar sin verksamhet, bland annat en lathund och webbkurs. Stödet kommer från MSB och andra aktörer och bygger på både standarden 22301:2019 och Vägledning för kontinuitetshantering 22304:2014.

Läs mer

Svenska institutet för standarder (SIS) har gett ut följande material om kontinuitetshantering:

- Standarden ISO 22301:2019.
- Ledningssystem för kontinuitetshantering – Krav, och den tillhörande handboken SS 22304.

Som stöd i arbetet med kontinuitetshantering har MSB gett ut följande material:

- Kontinuitetshantering för samhällsviktig verksamhet – En lathund riktad till dig som ska driva arbetet i din organisation (MSB1406).
- Kontinuitetshantering – Dokumentationsmall för genomförande (version 1) (MSB1411).
- Kontinuitetshantering – Dokumentationsmall för genomförande (version 2) (MSB1412).

Offentliga sektorn och privata aktörer

En av förändringarna sedan Sverige senast bedrev totalförvarsplanering är att näringslivsstrukturen ser annorlunda ut. Några exempel på detta är privatisering och mer komplexa produktionsförhållanden. För att upprätthålla samhällets funktionalitet och värna om människors liv och hälsa har näringslivet en avgörande roll, eftersom stora delar av de resurser och kompetenser som krävs finns i den privata sektorn.

Dessutom har förutsättningarna för offentliga aktörer att samverka med näringslivet ändrats sedan Sverige senast planerade för det civila försvaret. MSB kommer att ge ut stöd inom området i takt med att förutsättningarna tydliggörs.

För att samhället ska fungera vid höjd beredskap behöver planering för och inkludering av de privata aktörerna vara en del i beredskapsarbetet, när förutsättningarna för det finns på plats.

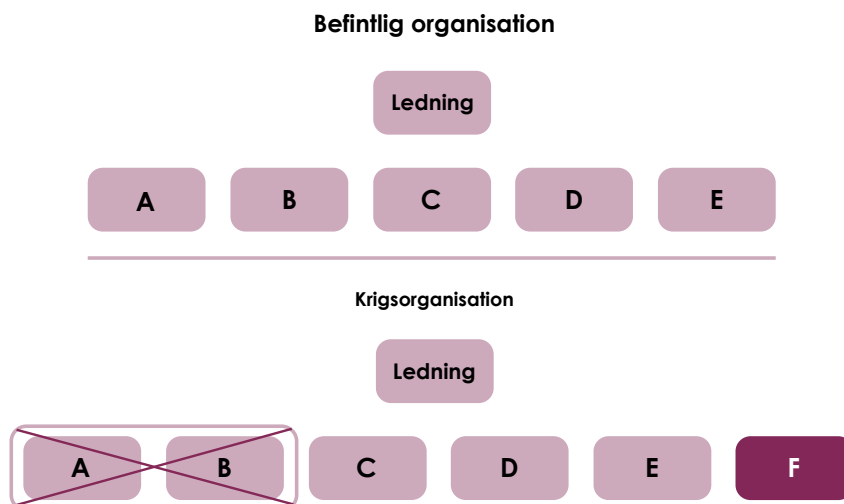
Steg 8. Ta fram förslag på krigsorganisation

Steg 1–7 handlar om att komma fram till vad en situation med höjd beredskap innebär för organisationen och vad som ska göras och upprätthållas i ett sådant scenario. Utifrån detta kan ni ta fram ett förslag på krigsorganisation, som beskriver hur organisationen ska kunna upprätthålla sin verksamhet under höjd beredskap och bidra till målet för det civila försvaret. Offentliga aktörer kan exempelvis göra detta genom att utgå från den fredstida krisorganisationen och utifrån den göra övergången till krigsorganisationen så smidig och friktionsfri som möjligt. Krigsorganisationen kan ni beskriva överskådligt, exempelvis i form av en eller flera organisationsskisser. Följande delar kan ingå i beskrivningen av krigsorganisationen:

- Krigsorganisationens ledningsorganisation och dess förmåga till extern samverkan.
- Vilka verksamheter som ska bedrivas och således ingå i krigsorganisationen, i prioritetsordning (se steg 6 ovan), samt tydliggöra vilka verksamheter som inte ingår i krigsorganisationen.
- Hur krigsorganisationen ska bemannas, bland annat genom att ta fram befattningsbeskrivningar.
- Hur arbetet med att förvalta och utveckla krigsorganisationen ska gå till.

Det är viktigt att analysera vilka delar som kan vara öppen information och vilka delar som behöver omfattas av sekretess. Exempel på information som kan behöva omfattas av sekretess är samlad information med detaljer som bemanningslistor, specifika materiella resurser och tekniska sårbarheter i försörjningssystem.

Figur 1. Exempel på hur en organisation kan anpassas till en krigsorganisation.

MSB har tagit fram ett planeringsverktyg för krigsduglighet (KDU) för att utveckla sin egen krigsorganisation och samtidigt erbjuda ett konkret stöd till andra aktörer. Verktöget syftar till att göra det lättare att slå fast och följa upp ambitionen för krigsorganisationen som helhet. Verktöget finns på MSB:s webbplats under ämnesområdet krigsorganisation och krigsplacering.

Steg 9. Fatta beslut om krigsorganisation

Det sista steget i att få krigsorganisationen på plats är att formellt besluta om krigsorganisationen. Krigsorganisationen bör också finnas översiktligt beskriven i styrande dokument.

Efter att beslutet om krigsorganisationen är fattat kan ni påbörja arbetet med att bemanna krigsorganisationen.

Steg 10. Förvalta och utveckla krigsorganisationen

Krigsorganisationens utformning kan behöva förändras över tid, exempelvis till följd av omorganisationer, nya uppdrag eller nya planeringsantaganden. Arbetet med att förvalta och utveckla krigsorganisationen har därför inte någon tydlig slutpunkt. Ni behöver kontinuerligt ta fram, utveckla och revidera beskrivningar, planer och rutiner för krigsorganisationens olika delar.

Krigsorganisationen kan snabbt behöva förändras

Under de minst tre månader som en säkerhetspolitisk kris ska kunna hanteras behöver organisationen kunna förändra sin krigsorganisation utifrån det läge som råder. En situation med i stort sett normaltillstånd kan snabbt avlösas av extrem belastning. Då måste förmågan finnas att snabbt göra förändringar. Den valda krigsorganisationen ska alltså vara skalbar och flexibel utifrån händelsens utveckling. Det innebär att man behöver planera för hur man ska kunna återgå till fredstida förhållanden när den höjda beredskapen övergår till fred.

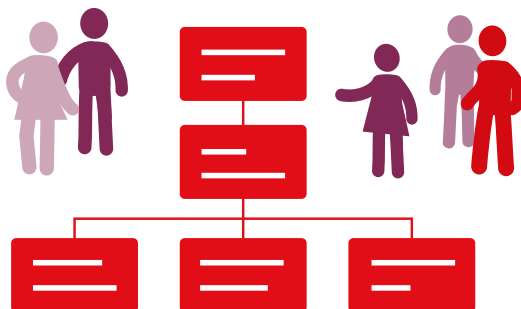
Bemannung kriegs- organisationen

Bemanna krigsorganisationen

I ert fortsatta arbete bör ni säkerställa bemanning för den krigsorganisation ni har beslutat om (se föregående kapitel). Det innebär att koppla kompetenser och namngiven personal till de olika verksamheter som ingår i krigsorganisationen.

Arbetet kan exempelvis inledas med följande delar:

- Kontrollera vilken personal som finns att tillgå genom disponibilitetskontroll hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk, eftersom personal kan vara krigsplacerad hos någon annan aktör.
- Koppla nyckelpersonal till krigsorganisationen.
- Planera för vilka verksamheter i organisationen som ska prioriteras, och hur personalresurser ska disponeras om för att förstärka den prioriterade verksamheten.
- Identifiera luckor och personalbrister i organisationens verksamheter.
- Analysera behovet av extraresurser för att öka uthålligheten eller tillföra kompetenser, till exempel genom samverkan med utbildade frivilliga och frivilliga försvarsorganisationer.

Förbered eventuella personalförstärkningar

Myndigheten, kommunen eller regionen bör analysera om de verksamheter som behöver bedrivs vid höjd beredskap kan utföras med egen personal. Om den egna personalen inte räcker till och det behövs personalförstärkningar utifrån, bör ni förbereda detta genom att uppskatta behovet av personal, vilken kompetens eller utbildning som behövs och var dessa personer primärt ska nyttjas. En sådan planering kan fungera som underlag om myndigheten, kommunen eller regionen behöver begära externt stöd. För att säkerställa att det fungerar att använda externt stöd fungerar bör organisationen därför också upprätta planer, rutiner eller check-listor för hur detta ska ske, och öva dessa med den tilltänkta resursen. Externt stöd skulle eventuellt också kunna tillgängliggöras genom att myndigheter, regioner eller kommuner byter personal sinsemellan.

Inom verksamheter som inte ska bedrivs vid höjd beredskap finns personal som kan förstärka de verksamheter som ska bedrivs. Därför bör organisationen analysera hur denna personal kan användas på bästa sätt.

I arbetet bör ni också ta hänsyn till risken att delar av personalen inte kan ta sig till arbetet av olika anledningar. Därför behöver ni planera för hur ni ska hantera ett sådant bortfall.

Hyrpersonal inom hälso- och sjukvården

Inom hälso- och sjukvården arbetar hyrpersonal i olika omfattning. Det finns vissa oklarheter kring hur sådan personal ska hanteras när det gäller höjd beredskap och krigsorganisation. Frågan hanteras delvis i arbetet med personalförsörjning av totalförsvaret som bedrivs på nationell nivå. Eftersom allt inte ännu finns på plats är det viktigt att regionerna i ett första läge identifierar vilket personalbehov som skapas i krigsorganisationen om man inte har tillgång till hyrpersonal.

Frivilliga försvarsorganisationer

En möjlighet för att lösa behovet av externt stöd är att teckna överenskommelser med medlemmar från frivilliga försvarsorganisationer.

De frivilliga försvarsorganisationerna har en särskild roll i totalförsvaret. Organisationerna utbildar och övar frivilliga förstärkningsresurser inom en rad olika specialkompetenser. Många medlemmar i organisationerna har erfarenhet från skarpa krisinsatser.

Förstärkning från frivilliga kan öka uthålligheten i organisationen genom att säkra bemanningen för att klara personalavlösning och flerskiftesarbete. Det kan också tillföra specialkompetenser som organisationen saknar till vardags.

Totalförvarsbeslutet för perioden 2021–2025 lyfter fram de frivilliga försvarsorganisationernas betydelse för det civila försvaret. Inriktningen är att de frivilliga försvarsorganisationernas möjligheter att bidra till totalförsvarets förmåga långsiktigt ska säkerställas, och att planeringen bör innehålla ett utvecklat frivilligperspektiv.

En behovsanalys som rör externa personalförstärkningar i krigsorganisationen bör omfatta att man inventerar efterfrågad och tillgänglig förstärkning från utbildade och övade frivilliga från de frivilliga försvarsorganisationerna. En rekommendation är att inleda en dialog i ett tidigt skede med aktuella frivilliga försvarsorganisationer om behovet av förstärkningsresurser.

Myndigheter med uppgifter inom totalförsvaret kan med stöd i förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet teckna skriftliga avtal (så kallade frivilligavtal) med medlemmar i frivilliga försvarsorganisationer om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret. Individer som tjänstgör med stöd i ett frivilligavtal fullgör allmän tjänsteplikt enligt lagen (1994:1809) om totalförvarsplikt, och kan krigsplaceras på denna grund.

Kommuner och regioner omfattas inte av förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet, och kan därför inte teckna frivilligavtal. I stället kan de krigsplacera frivilliga med stöd i civilrättsliga avtal. En annan lösning är att frivilliga från frivilliga försvarsorganisationer tecknar frivilligavtal med, och krigsplaceras hos, en central myndighet eller länsstyrelse för tjänstgöring för deras räkning hos en annan offentlig aktör.

I samband med att ett avtal tecknas går det att göra en säkerhetsprövning med eventuell placering i säkerhetsklass för den frivilliga.

När frivilligavtal har tecknats gäller samma process för krigsplacering av den frivilliga som för övrig personal.

Du hittar mer information om frivilliga försvarsorganisationer på MSB:s webbplats. Bland annat finns där en vägledning för samverkan med frivilliga försvarsorganisationer och frivilliga.

Krigsplacering av anställda

Anställda vid en myndighet, kommun eller region ska enligt anställningsavtalet infinna sig vid sina arbetsplatser såväl i fredstid som vid höjd beredskap. Den allmänna tjänsteplikten kan också innebära en skyldighet att infinna sig vid arbetsplatsen för anställda hos en privat aktör, beroende på hur regeringen beslutar. Anställda har alltså en skyldighet att infinna sig vid arbetsplatsen även om de inte har krigsplacerats där av sin arbetsgivare. De anställda som är krigsplacerade hos någon annan aktör är undantagna.

Den krigsplacering som den här vägledningen handlar om är en planeringsåtgärd som handlar om

- vilka arbetsuppgifter krigsplacerade ska utföra inom sin befintliga anställning, i det fall regeringen beslutar om högsta beredskap och föreskriver om att allmän tjänsteplikt ska omfatta er organisation
- var krigsplacerade ska tjänstgöra.

Det rör sig alltså om en annan typ av krigsplacering än den som sker med stöd av värnplikt, som fullgörs i Försvarsmakten, eller civilplikt, som för närvarande är vilande. Krigsplacering kan alltså ses som ett slags ”bokningssystem”, så att arbetsgivaren vet vilken personal som inte är ”bokad” av någon annan vid höjd beredskap.

Krigsplacering av anställda som kan komma att tas i anspråk med allmän tjänsteplikt är ett viktigt planeringsverktyg för att säkerställa dels krigsorganisationens bemanning, dels att personerna i fråga är placerade i den verksamhet där de gör störst nytta för totalförsvaret. Fördelen med att krigsplacera personalen är att man då vet vilken personal man disponerar. Det är särskilt viktigt när det gäller nyckelpersonal såsom specialister, som verksamheten inte klarar sig utan. Personer som inte är krigsplacerade kan annars vara – eller komma att bli – krigsplacerade hos någon annan aktör. Därmed finns risken att de inte finns tillgängliga om beredskapen höjs till högsta beredskap. Det kan också uppstå konflikter om personen har två anställningar och inte är krigsplacerad när regeringen föreskriver om allmän tjänsteplikt. Med detta sagt är det dock upp till respektive organisation att besluta om i vilken utsträckning man väljer att krigsplacera sin personal.

Kontrollera om de anställda är disponibla

För att ta reda på om anställda som ännu inte har krigsplacerats har tagits i anspråk av någon annan aktör går det att göra en disponibilitetskontroll hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk. Du kan läsa om hur man gör disponibilitetskontroller och om processen för krigsplacering i avsnittet ”Process för krigsplacering”.

Det är viktigt att poängtera att krigsplaceringen av en anställd är en planeringsåtgärd som inte medför några skyldigheter för den anställda i fredstid. Skyldigheten att tjänstgöra enligt krigsplaceringen aktualiseras först vid höjd beredskap genom att regeringen föreskriver om allmän tjänsteplikt.

Vid höjd beredskap kan arbetsskyldighetens ram utvidgas i samband med att arbetstidsförordningen (1982:901), arbetsrättslig beredskapslag (1987:1262) och kollektivavtal för krigs och beredskapstillstånd börjar gälla. Det medför bland annat utvidgade möjligheter att tillfälligt omplacera medarbetare.

Organisationen kan även ha en planering för personal som eventuellt inte krigsplaceras.

Process för krigsplacering

Det här avsnittet beskriver i tur och ordning de olika steg som myndigheten, kommunen, regionen eller företaget bör ta i arbetet med att krigsplacera sin personal:

- Kommunicera med de fackliga organisationerna och era medarbetare.
- Gör disponibilitetskontroll.
- Samråd med annan aktör om var en viss person ska vara krigsplacerad.
- Fatta beslut om krigsplacering av personalen.
- Meddela Totalförsvarets plikt- och prövningsverk som registrerar krigsplaceringen.
- Meddela varje person skriftligen om beslutet och dess innebörd.
- Genomför årlig översyn.
- Utbilda och öva krigsplacerade.

Steg 1. Kommunicera med de fackliga organisationerna och era medarbetare

Arbetet med att ta fram en krigsorganisation och krigsplacera personalen bör kommuniceras till organisationens medarbetare och de fackliga organisationerna. En rekommendation är att inleda en dialog med facken tidigt om hur och när de kommer att bli involverade eller informerade. Ett lämpligt forum för det är organisationens centrala samverkansgrupp eller motsvarande. Beakta 11 respektive 19 §§ i lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet i samband med olika delar av arbetet. Företag rekommenderas också att ta kontakt med branschorganisationer.

Anställda bör få information om vad den allmänna tjänsteplikten och krigsplacering vid höjsta beredskap innebär. Det kan till exempel vara bra att inkludera den informationen i övrig information som nyanställda får.

Offentliga aktörer som samverkar med frivilliga och frivilligorganisationer om förstärkningsresurser behöver ha dialog med de enskilda frivilliga och med organisationerna, om de frivilliga ska krigsplaceras.

Tips inför arbetet

Använd befintliga kommunikationskanaler som samverkansgrupper, arbetsplatsträffar och information på intranätet för att säkerställa att medarbetare hålls informerade om det arbete som pågår – och varför organisationen arbetar med planering inför höjd beredskap. Ni kan till exempel ha en funktion med frågor och svar (FAQ) på intranätet, som ni uppdaterar och fyller på vartefter nya frågor kommer in.

Steg 2. Gör disponibilitetskontroll

Innan arbetet med att bemanna krigsorganisationen börjar behöver organisationen veta om det finns personal som inte är disponibel i händelse av höjd beredskap, för att de redan har tagits i anspråk och är krigsplacerade av exempelvis Försvarsmakten eller någon annan aktör. Ni kan få reda på vilken personal som finns tillgänglig genom en så kallad disponibilitetskontroll hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk. Totalförsvarets plikt- och prövningsverk ansvarar för att registrera krigsplacerad personal, så att en person bara är krigsplacerad på en plats. För företag behöver Totalförsvarets plikt- och prövningsverk ett utlåtande från en offentlig aktör om att företaget behövs för totalförsvaret för att göra en disponibilitetskontroll.

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk vill ha en digital fil i Excelformat med personnummer för de personer som organisationen vill ta i anspråk vid höjd beredskap.

Listan ska skickas på det sätt som krävs utifrån dess informationssäkerhetsklass. De alternativ som finns för att skicka listan är:

- som fil krypterad med signalskyddssystem MGS (krypto-pc, godkänt upp till säkerhetsskyddsklass hemlig)
- som filkrypto PGBI (godkänt upp till säkerhetsskyddsklass begränsat hemlig).

Om organisationen inte har tillgång till MGS eller PGBI går det att skicka filen på CD eller USB i säkerhetspåse, som rekommenderat brev eller som värdepost.

Om någon person redan har tagits i anspråk av en annan aktör ger Totalförsvarets plikt- och prövningsverk besked om det. Det är viktigt att ta hänsyn till olika informationssäkerhetsaspekter vid all hantering av personuppgifter.

Disponibilitetskontrollen är en ögonblicksbild som kan förändras över tid. En person som var tagen i anspråk av någon annan aktör vid disponibilitetskontrollen kan ha släppts före en registrering om krigsplacering, eller vice versa: en person som var disponibel vid kontrollen kan tas i anspråk av en annan aktör före registreringen.

Det går att välja att kontrollera alla eller delar av sin personal i en första disponibilitetskontroll, för att få en tydlig bild av vilka som redan är krigsplacerade hos någon annan organisation.

Tips inför arbetet

Tänk på att inte skicka in fler uppgifter än nödvändigt. Totalförsvarets plikt- och prövningsverk behöver bara personnummer för dem som ska kontrolleras eller registreras, eftersom de bara registrerar personal på organisationsnivå. De behöver alltså inga ytterligare personuppgifter eller uppgifter om vad personen har för uppgift inom krigsorganisationen.

Steg 3. Samråd med annan aktör om var en viss person ska vara krigsplacerad

Om det finns personer som organisationen önskar krigsplacera med som redan är krigsplacerade hos en annan aktör, måste ni samverka med denna aktör. Utgångspunkten är att personen ska vara placerad där vederbörande gör störst nytta för totalförsvaret. Dock är det den som har dispositionsrätten för en person som beslutar om vederbörande ska göras tillgänglig för någon annan. Ni bör också föra dialog med den anställda.

Tips inför arbetet

Efter att ni har skickat in listan med personnummer på aktuella personer till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk och begärt en disponibilitetskontroll, får ni ett svar där det framgår vilken av personalen som redan har tagits i anspråk av andra aktörer. Det framgår av svaret vilken personal och aktör det gäller.

Om ni bedömer att personen är viktig för den egna krigsorganisationen kontaktar ni den aktör som disponerar personen i fråga. Rikta begäran till aktörens huvudkontor. Den vanligaste aktören i sammanhanget är sannolikt Försvarsmakten, och i det fallet ska begäran gå till Försvarsmaktens HR-centrum. Observera att informationen i en begäran ska hanteras i enlighet med dess informationssäkerhetsklass. På MSB:s webbplats, på sidan om krigsorganisation och krigsplacering, finns ett exempel på text ni kan använda vid en begäran riktad till annan aktör.

Om en anställd är krigsplacerad hos en annan aktör kan den aktören gå med på att tillgängliggöra personen så att hen kan krigsplaceras i organisationen, och dessutom omregistreras hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk. Omregistreringen kan ske på två sätt:

- Den andra aktören kontaktar Totalförsvarets plikt- och prövningsverk och begär att personen ska avregistreras. Din organisation kontaktar sedan Totalförsvarets plikt- och prövningsverk med en begäran om att krigsplacera den avregistrerade personen.
- Din organisation och den andra aktören tar ett gemensamt beslut om ändrad krigsplacering.

Läs mer

På MSB:s webbplats, på sidan om krigsorganisation och krigsplacering, finns mallar och checklistor som ni kan använda i arbetet:

- Mall för begäran.
- Mall för beslut om ändrad krigsplacering.

Steg 4. Fatta beslut om krigsplacering av personalen

Det är myndigheten, kommunen, regionen eller företaget som beslutar om krigsplacering av den egna personalen. Ett sådant beslut kan omfatta

- vilka delar av personalen som ska krigsplaceras
- om bara tillsvidareanställda eller även visstidsanställda ska krigsplaceras
- de som har förbundit sig att tjänstgöra enligt avtal om frivillig tjänstgöring inom totalförsvaret.

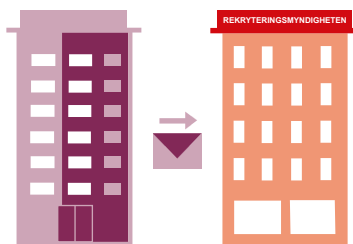
Ni bör också fastställa en rutin för hur ni ska bedriva arbetet, hur ni ska förvara och uppdatera krigsplaceringslistorna samt hur ni ska beakta informationssäkerheten.

Tips inför arbetet

Det är bra att göra en grundlig bedömning av behoven utifrån enhetliga principer, före ett beslut om vilka grupper och funktioner som ska krigsplaceras. Anledningen är att beslutet direkt kan påverka vissa personer i stor utsträckning. Det gäller i första hand personal som är krigsplacerad i Försvarsmakten och har ett engagemang där, men som förs över till den egna organisationen och därmed måste avsluta sitt engagemang i Försvarsmakten. Det kan få både ekonomiska och sociala konsekvenser för enskilda personer.

Det är möjligt att krigsplacera visstidsanställda, men vissa aktörer ser det som onödigt att krigsplacera personer som anställs för kortare tid eller som är timanställda.

Steg 5. Meddela Totalförsvarets plikt- och prövningsverk som registrerar krigsplaceringen

Myndigheten, kommunen, regionen eller företaget ska registrera sina krigsplaceringar hos Totalförsvarets plikt- och prövningsverk. Innan ni gör det ska ni dock teckna en överenskommelse om att verket ska registrera och redovisa personal på uppdrag av er. En blankett för detta finns på Totalförsvarets plikt- och prövningsverkets webbplats. Syftet med överenskommelsen är att säkerställa att registret uppdateras minst en gång per år.

 Plikt- och prövningsverket 1 (2)

Överenskommelse om registrering och redovisning av personal

Parter
Totalförsvarets plikt- och prövningsverk, Plikt- och prövningsverket,
organisationsnummer: 202100-4771.
..... organisationsnummer .....

Parternas åtaganden
Plikt- och prövningsverket åtar sig, att på uppdrag av .....
registrera och redovisa den personal som ingår i .....
krigsorganisation (anställda och avtalspersonal). Registreringen görs
i Plikt- och prövningsverkets informationssystem.
..... åtar sig att:

1. informera aktuell personal om att uppgifter om dem, i form av namn och personnummer, är registrerade i Plikt- och prövningsverkets informationssystem, samt syftet med registreringen,
2. lämna över informationen om den aktuella personalen till Plikt- och prövningsverket i elektronisk form (USB-minne eller CD-skiva) i excelformat, och att
3. .... månad varje år uppdatera sitt register genom att informera Plikt- och prövningsverket om vilka personer som vid tillfället är krigsplacerade vid .....
4. efter uppdateringen redovisar Plikt- och prövningsverket resultatet av registreringen till .....

Behandling av personuppgifter
Att registrera och lagra uppgifterna innebär behandling av personuppgifter. Plikt- och prövningsverket behandlar personuppgifterna med stöd av Totalförsvarsdatalagen (2020:151). Plikt- och prövningsverket är personuppgiftsansvarig för behandlingen.

Offentlighet och utlämnande av handlingar på begäran
De uppgifter som registreras i Plikt- och prövningsverkets informationssystem enligt denna överenskommelse blir allmänna handlingar. Myndigheten är skyldig att på begäran lämna ut sådana handlingar om vi bedömer att de inte innehåller sekretessbelagda uppgifter.

Informationssäkerhet
Plikt- och prövningsverket ansvarar för att systemet ska uppfylla de krav som ställs i säkerhetsskyddslagen för informationssäkerhet.

Blankett för att teckna överenskommelse om registrering och redovisning av personal.

När krigsplaceringarna ska registreras skickar ni in en digital fil i Excelformat till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk, med personnummer på de personer som organisationen önskar ta i anspråk. Listan ska skickas på det sätt som krävs utifrån dess informationssäkerhetsklass. De alternativ som finns för att skicka listan är

- som fil krypterad med signalskyddssystem MGS (krypto-pc, godkänt upp till säkerhetsskyddsklass hemlig)
- som filkrypto PGBI (godkänt upp till säkerhetsskyddsklass begränsat hemlig).

Om organisationen inte har tillgång till MGS eller PGBI kan ni skicka filen på CD eller USB i säkerhetspåse som rekommenderat brev eller som värdepost. Efter registreringen får ni ett svar där det framgår vilken personal som kan tas i anspråk av er och vilka som redan har tagits i anspråk av annan aktör.

När krigsplaceringsarbetet har övergått i den löpande förvaltningen bör ni göra nyregistreringar och avregistreringar regelbundet.

Tips inför arbetet

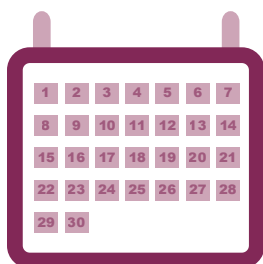
- Organisationens kan skicka in enstaka ändringar löpande vid behov till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk. Det krävs inget Exceldokument för att omregistrera enstaka personer. Kom dock alltid ihåg att uppgiften behöver hanteras i enlighet med dess informationssäkerhetsklass.
- Enstaka avregistreringar kan göras löpande. När en person slutar sin anställning kan det, om det är aktuellt, ingå i avslutningssamtalet att avregistrera personen. Då slipper organisationen de "krockar" som kan uppstå när avregistreringar släpar efter till den årliga översynen. Det här är alltså ett bra sätt att vårda registret.

Steg 6. Meddela varje person skriftligen om beslutet och dess innebörd

Efter att Totalförsvarets plikt- och prövningsverk har återkopplat om utfallet av registreringen av krigsplaceringen ska den som har blivit krigsplacerad få ett skriftligt besked från sin arbetsgivare om detta. Ni bör skicka beskedet till hemadressen för att säkerställa att också sjukskrivna, tjänstlediga och föräldralediga får del av beskedet. Beskedet ska innehålla uppgift om inställelseplats. Organisationen behöver ta ställning till informations säkerhet i den information som skickas ut.

Spara krigsplaceringsbeslutet med information om specifik krigsplacering i personakten hos organisationen, eller på något annat lämpligt sätt.

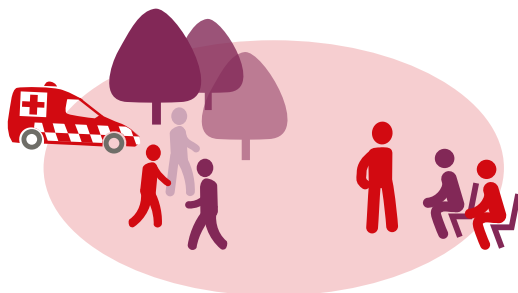
Steg 7. Genomför årlig översyn

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk rekommenderar att registret över krigsplacerad personal uppdateras minst en gång per år. Större organisationer med mer personalomsättning bör uppdatera registret oftare. Det innebär att Totalförsvarets plikt- och prövningsverk behöver en aktuell lista över all den personal som den aktören önskar ha i anspråk, det vill säga ha krigsplacerad. Den nya registreringen ersätter helt den tidigare. Vid alla uppdateringar återkopplar Totalförsvarets plikt- och prövningsverk utfallet av registreringen.

Tips inför arbetet

- Registervård är viktigt. Registret bör ses över och gallras minst en gång per år. Organisationen bör ta fram en rutin för hur detta ska ske. Aspekter som exempelvis organisationens storlek och personalomsättning spelar roll för hur ofta ni behöver gå igenom registret.
- Tänk på att göra en sekretessbedömning av listan innan den skickas in.

Steg 8. Utbilda och öva krigsplacerade

Myndigheten, kommunen, regionen eller företaget bör öva på omställning till krigsorganisation. Anställda som är krigsplacerade ska vara utbildade och övade för sina uppgifter i krigsorganisationen, och varje enskild aktör bör säkerställa att detta sker genom intern övningsverksamhet och relevant utbildning. Även frivillig avtalspersonal som har krigsplacerats bör ingå i utbildnings- och övningsverksamheten.

Om personalen deltar i säkerhetskänslig verksamhet ska den också få nödvändig utbildning i säkerhetsskydd.

Läs mer

MSB har flera olika material som handlar om att utbilda och öva:

- Stöd för att utveckla en flerårig övningsplan (MSB659).
- Vägledning för kommunens utbildnings- och övningsplan 2019–2022 (MSB1364).
- Öva enkelt! och Utvärdera mera! Övningsvägledningar och metodstöd för övningsverksamhet.
- Funktionsövningar för höjd beredskap.
- Övningsvägledningar, metodstöd och funktionsövningar hittar du på den del av MSB:s webbplats som handlar om övningar.

| Bilaga 1

Bilaga 1

Övergripande planeringsantaganden för kommuner och regioner – Kommuners och regioners planläggning för civilt försvar 2021–2025

Innehåll

1. Inledning	47
2. Gemensamma utgångspunkter	49
2.1 Politiskt styrande beslut om totalförsvaret	49
2.2 Säkerhetspolitisk hotbild mot Sverige	50
2.3 Det väpnade angreppet	53
2.4 Inriktning och samordning under höjd beredskap	54
2.5 Det militära försvaret	55
3. Utgå från planeringsantaganden	57
3.1 Identifiera kommunens eller regionens sårbarheter	58
3.2 Riksintressen i beslut om nyttjande av mark- och vattenområden ..	58
3.3 Störningar och avbrott i viktiga försörjningssystem	58
3.4 Störningar i leveranser av varor och tjänster	60
3.5 Påverkan på civilbefolkningen	61

| Inledning

1. Inledning

Försvarmakten och MSB har gett totalförsvarets aktörer ett antal planeringsantaganden i publikationen ”Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025”.⁶ Handlingskraft är det dokument som inriktar det nationella arbetet med civilt försvar, och fungerar som en gemensam referensram för arbetet. De myndigheter som var bevakningsansvariga myndigheter enligt den förra beredskapsförordningen⁷ har dessutom tilldelats ett scenario utifrån planeringsantagandena, som är belagda med försvarssekretess.

Syftet med den här bilagan är att konkretisera den hotbild och de planeringsantaganden som kommunerna och regionerna ska ha som grund för sin planering. Antagandena är gemensamma för alla kommuner och regioner.

Planeringsantagandena är övergripande och visar dels den komplexitet som finns vad gäller hotbild, dels den palett av åtgärder som kommunerna och regionerna kan genomföra för att minska konsekvenserna för både invånare och samhällsviktiga verksamheter.

Planeringsförutsättningarna ska inte betraktas som heltäckande, och ska inte heller begränsa planeringen. Kommunen eller regionen är själv ansvarig för sin analys och planläggning, och de åtgärder som vidtas ska alltid anpassas till de förhållanden som råder. Det ska dessutom alltid finnas en beredskap att skynda på planeringen och förberedelserna för höjd beredskap, om det säkerhetspolitiska läget försämras snabbt.

En annan utgångspunkt för kommunernas arbete med civilt försvar är Överenskommelse om kommunernas arbete med civilt försvar 2018–2020 med revideringar till och med 2022 som MSB och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har undertecknat. För regioner gäller motsvarande överenskommelse för regionernas arbete med krisberedskap och civilt försvar.

Den här bilagan omfattas inte av sekretess. Däremot kan informationen i dokumentet omfattas av sekretess om den kombineras med annan information, om exempelvis sårbarheter i kommunen eller regionen. Kommunen eller regionen kan också få ytterligare planeringsantaganden från länsstyrelsen, centrala beredskapsmyndigheter eller Försvarmakten, som kan omfattas av sekretess. De kan vara såväl skriftliga som muntliga.

---

6. Handlingskraft – handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025, Försvarmakten och MSB (MSB 2020-16263-3), 2021-08-27. Publikationen är Försvarmaktens och MSB:s svar på ett regeringsuppdrag om att ta fram utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025 tillsammans med de bevakningsansvariga myndigheterna. Uppdraget gavs till Försvarmakten och MSB den 17 december 2020 (Justitiedepartementet, Regeringsbeslut, 2020-12-17, Ju2020/04658).

7. Förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap.

Gemensamma utgångspunkter

2. Gemensamma utgångspunkter

Det här kapitlet sammanfattar totalförsvarets och det civila försvarets utgångspunkter för den nuvarande försvarsbeslutsperioden. Det redogör övergripande för

- politiskt styrande beslut om totalförsvaret
- den säkerhetspolitiska hotbilden
- ett kortare antagande om det väpnade angreppets karaktär
- Sveriges ledningsförhållanden under höjd beredskap
- det militära försvaret.

2.1 Politiskt styrande beslut om totalförsvaret

År 2015 beslutade riksdagen och regeringen att Sverige ska återupprätta ett modernt totalförsvaret för att kunna hantera de utmaningar och hot som följer av det förändrade säkerhetspolitiska läget.⁸ Totalförsvaret är den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. För det civila försvaret innebär beslutet att planeringen bör återupptas och genomföras med utgångspunkt i en helhets-syn där hotskalan omfattar såväl fredstida krissituationer som höjd beredskap. Civilt försvar är den verksamhet som ansvariga aktörer genomför i syfte att göra det möjligt för samhället att hantera situationer när beredskapen höjs. Det civila försvaret är därmed inte en organisation, utan verksamhet som bedrivs av statliga myndigheter, kommuner, regioner, privata företag och frivilligorganisationer. Det gäller sådant som att skydda befolkningen, säkerställa viktiga samhälls-funktioner och säkerställa det övriga samhällets stöd till Försvarsmakten.

Försvarsmakten ska, tillsammans med övriga delar av totalförsvaret och med politiska, diplomatiska och ekonomiska medel, vara en tröskel för den som vill angripa Sverige eller använda militära maktmedel för att utöva påtryckningar mot landet.

---

8. Regeringen redovisade i propositionen Försvarspolitisk inriktning Sveriges försvar 2016–2020 (prop. 2014/15:109) bland annat säkerhets- och försvarspolitiska utgångspunkter för perioden 2016–2020, samt inriktning för totalförsvaret. Riksdagen beslutade i enlighet med regeringens förslag (bet. 2014/15: FöU11, rskr. 2014/15:251). Regeringen beslutade den 10 december 2015 att Försvarsmakten, MSB och övriga berörda civila myndigheter skulle återuppta en sammanhängande planering för totalförsvaret (Regeringsbeslut 2015-12-10, Fö2015/0916/MFI).

Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat EU-medlemsland eller ett nordiskt land, och Sverige förväntar sig att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Sverige ska därför både kunna ge och ta emot civilt och militärt stöd.

Riksdagen beslutade i december 2020 om regeringens proposition om totalförsvaret för perioden 2021–2025 inklusive ett övergripande mål för totalförsvaret.⁹ Målet innebär att totalförsvaret ska ha förmåga att försvara Sverige mot väpnat angrepp och värna vår säkerhet, frihet, självständighet och handlingsfrihet. Verksamhet inom totalförsvaret ska kunna bedrivas enskilt och tillsammans med andra, inom och utom landet.

Läs mer

- Försvarsdepartementets proposition Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30).
- Försvarsmakten och MSB:s publikation Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande Planering för totalförsvaret 2021–2025.

2.2 Säkerhetspolitisk hotbild mot Sverige

Sveriges syn på säkerhetspolitiska hot anges i ett antal inriktande, beredande och styrande dokument samt i rapporter från under rättelsetjänster.

Möjliga hot mot Sverige i dag är varken entydiga eller enbart territoriellt fokuserade. Därför måste en mer komplex bild ligga till grund för olika aktörers åtgärder för att säkerställa Sveriges säkerhet. Sverige kan utsättas för öppna och dolda påtryckningar som utövas med olika politiska, ekonomiska, militära eller psykologiska medel. Utökad underrättelseverksamhet, intensifierade cyberattacker, strategiska uppköp¹⁰ och påverkansoperationer är exempel på olika sätt för motståndare att nå strategiska mål och utöka sin handlingsfrihet. Det kan även förekomma att en motståndare understödjer terrorhandlingar, grov kriminalitet och annan subversiv verksamhet i Sverige för egna syften.

Sådana antagonistiska handlingar i stor omfattning behöver inte innebära att ett väpnat angrepp kommer att ske, men de innebär påfrestningar på Sveriges suveränitet. Det går inte heller att utesluta ett väpnat angrepp mot Sverige.

9. Prop. 2020/21 :30, bet. 2020/21 :FöU4, rskr. 2020/21:136.

10. Strategiska uppköp eller investeringar innebär att en annan stat via statsägda eller statskontrollerade företag köper upp till exempel hamnar, transportföretag och teknikföretag som sedan kan användas för att påverka eller inhämta information. Källa: Säkerhetspolisens årsbok 2018, sida 31.

Läs mer

- Avsnitt 2.1 om hotbilden i Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande Planering för totalförsvaret 2021–2025 (Försvarsmakten och MSB).
- Försvarsdepartementets proposition Totalförsvaret 2021–2025 (prop. 2020/21:30)
- Utredningen Struktur för ökad motståndskraft (SOU 2021:25).

Längre resonemang om hotbilden mot Sverige finns i:

- Försvarsberedningens rapporter Motståndskraft (Ds 2017:66) och Värnkraft (Ds 2019:8).
- Säkerhetspolisens årsböcker.
- Militära underrättelsetjänstens (MUST) årsöversikter.
- Försvarets radioanstalts (FRA) årsrapporter.

2.2.1 Psykologiskt försvar

Inför och under höjd beredskap kan all genomtänkt samhällskommunikation ses som en del av det psykologiska försvaret. Syftet har ytterst varit att säkerställa den svenska befolkningens försvarsvilja och motståndskraft mot påtryckningar och desinformation från en motståndare.

Påverkansoperationer¹¹ från en motståndare kan syfta till att påverka ett annat lands självständiga nationella beslutsfattande.

Genom informationspåverkan kan motståndaren försöka iscensätta och förstärka konflikter mellan olika aktörer eller grupper för att uppnå sina mål. Det kan ske utan att det bakomliggande agerandet från motståndaren upptäcks.

Under höjd beredskap och krig kan motståndarens ledningsförhållanden vilseleda, binda resurser och skapa kaos för att försvåra mobilisering och skada tilltron till Sveriges försvarsförmåga.¹² Därför är det viktigt att berörda aktörer har en förmåga att snabbt kunna sprida korrekt och samlad information till allmänheten vid störda förhållanden.

11. Påverkansoperationer är en samordnad användning och skräddarsydd blandning av diplomatiska aktiviteter, informationsoperationer, militära operationer och ekonomiska (PMESII) aktiviteter bortom en stats öppna, accepterade och lagliga aktiviteter för att uppnå sina politiska mål. Källa: Gemensamma grunder för en sammanhängande planering för totalförsvaret (MSB2016-25). Försvarsberedningen. Motståndskraft (Ds 2017:66).

12. Försvarsberedningen. Motståndskraft (Ds 2017:66).

Läs mer

- Att möta informationspåverkan – handbok för kommunikatörer handlar om att möta informationspåverkan, och är ett stöd för att öka medvetenheten om, identifiera och möta informationspåverkan som riktas mot den egna verksamheten (MSB1260).
- Avsnitt 2.1 om påverkansoperationer i Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande Planering för totalförsvaret 2021–2025 (Försvarsmakten och MSB).

Du kan också hitta mer information och stöd på MSB:s webbplats på sidorna om psykologiskt försvar, samt på Myndigheten för psykologiskt försvars webbplats.

2.2.2 Cyberhot

Eftersom samhällets funktionalitet i dag är beroende av fungerande it-infrastruktur, cyberfysiska system¹³ och digitala tjänster har också konsekvenserna av angrepp riktade mot dessa system och tjänster ökat. Cyberattacker där en antagonist kan utnyttja olika sårbarheter och säkerhetsbrister är ett effektivt verktyg för att orsaka störningar i eller lamslå centrala funktioner i samhället. Det kan till exempel vara betalningssystem eller vatten- och elförsörjning. Manipulation av uppgifter hos sjukvård, i offentlig förvaltning och i finansiella tjänster kan skapa stora samhällsstörningar. Hotet förstärks ytterligare i och med att kritisk infrastruktur och viktiga samhällsfunktioner använder industriella informations- och styrsystem, där det kan finnas stora säkerhetsproblem.

Den som utför en cyberattack utnyttjar sårbarheter i it-infrastruktur, cyberfysiska system och digitala tjänster. Det kan röra sig om såväl tekniska som fysiska och organisatoriska sårbarheter. Utrustning med begränsade säkerhetsfunktioner eller sårbarheter som inte åtgärdas av leverantörerna (till exempel hos enheter inom sakernas internet¹⁴) kan också vara ett mål för attacken och medföra att angriparen därefter kan gå djupare in i organisationens it-miljö.

Genom sammankopplade it-system kan brister dessutom överföras till andra organisationer. Utkontraktering av it-system gör ansvarsbilden ännu mer komplex, och säkerheten blir beroende av samordnade åtgärder från flera aktörer. Brister i kravställning, beställning och uppföljning kan få omfattande konsekvenser.

13. Med cyberfysiska system menas alla former av digitala system och it-system som i slutändan styr någon form av fysisk process.

14. På engelska Internet of Things, förkortat IoT.

Läs mer

- Avsnitt 2.1 om cyberattacker i Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande Planering för totalförsvaret 2021–2025 (Försvarsmakten och MSB).
  - MSB:s metodstöd för systematiskt informationssäkerhetsarbete.
  - Avsnitten om informationssäkerhet, cybersäkerhet och säkra kommunikationer på MSB:s webbplats samt informationssakerhet.se.
- Stöd för att utforma it-utrymmen på ett säkert sätt:
- Vägledning för fysisk informationssäkerhet i it-utrymmen (MSB629).
- Stöd om upphandlingar:
- Upphandling till samhällsviktig verksamhet – en vägledning (MSB1275).
  - Vägledning – informationssäkerhet i upphandling (MSB555).

2.3 Det väpnade angreppet

Totalförvarsplaneringen utgår från ett öppet väpnat angrepp på Sverige, som inledningsvis kan ha ett intensivt och snabbt förlopp med kort förvarning. Konventionella och högteknologiska stridsmedel kan komma att användas. Cyberattacker och påverkansoperationer är också en del i krigföringen. Striden kan börja med bekämpning med fjärrstridsmedel¹⁵ och sabotageförband¹⁶ mot samhällsviktig verksamhet som säkerställer eller upprätthåller funktioner kopplat till el, tele och vattenförsörjning, och militära baser.

Risk finns för användning av kärnvapen, eller hot om detsamma. Det bedöms gälla även i anslutning till Sveriges närområde. Det finns även hot om andra farliga kemiska, biologiska eller explosiva ämnen.

Försvarsberedningen konstaterar i rapporten Värnkraft¹⁷ att Stockholmsområdet, Gotland, sydöstra Sverige inklusive Öresundsregionen, Västkusten med Göteborg, västra Svealand samt delar av Jämtlands och Norrbottens län är strategiskt viktiga geografiska områden i händelse av en kris eller ett krig. Även andra geografiska områden kan vara viktiga för samhällets försörjning och funktionalitet. Det finns också platser och verksamheter runt om i landet som har viktiga funktioner för att samhället som helhet ska fungera, och som behöver skyddas på olika sätt.

Ett potentiellt angrepp kommer att påverka de geografiska områdena i olika grad och med olika intensitet. Därmed kommer angreppets konsekvenser att se olika ut på lokal nivå, och dessutom variera över tid.

15. Exempel på detta är kryssningsrobotar och ballistiska robotar. En robot är en motordriven, styrbar vapenbärare som själv styr mot målet eller leds mot detsamma. De har stor träffsäkerhet och långa räckvidder. Källa: Försvarsmakten.

16. Sabotageförband är små enheter som är specialiserade på att med små medel orsaka stor skada för samhällets funktionalitet. Dessa enheter befinner sig sannolikt redan inom landet inför angreppet.

17. Försvarsberedningen. Värnkraft (Ds 2019:8).

Läs mer

- Avsnitt 2.1 om väpnat angrepp i Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande Planering för totalförsvaret 2021–2025 (Försvarsmakten och MSB).
- FOI:s Scenarier för räddningstjänst och kommuner, grundscenario (FOI Memo 6787).
- FOI:s Hotbildsunderlag i utvecklingen av civilt försvar (FOI Memo 5089).
- Försvarsberedningens rapporter Motståndskraft (Ds 2017:66) och Värnkraft (Ds 2019:8).

2.4 Inriktning och samordning under höjd beredskap

Regeringen är geografiskt områdesansvarig på nationell nivå. Det betyder att det vid svåra kriser och krig är regeringens uppgift att nationellt styra Sveriges krigsansträngningar och besluta i strategiska och normativa frågor.

MSB ska bland annat nationellt stödja myndigheternas samordning av åtgärder. Det kan handla om information till allmänheten och media, eller användningen av samhällets resurser. MSB ska också företräda det civila försvaret på nationell nivå i frågor som har betydelse för avvägningen mellan civila och militära behov.

Vid höjd beredskap ska beredskapsmyndigheterna hålla regeringen informerad om dels händelseutvecklingen, tillståndet och den förväntade utvecklingen inom respektive ansvarsområde, dels vidtagna och planerade åtgärder.

Beredskapsmyndigheterna har inom sina respektive ansvarsområden ofta möjlighet att ställa funktionskrav och införa regleringar utifrån totalförsvarets behov. Det kan påverka olika aktörer inom området, däribland kommuner och regioner.

Förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap¹⁸ pekar ut de myndigheter ut som har ett särskilt ansvar för att vidta de ytterligare förberedelser som krävs inom respektive ansvarsområde vid höjd beredskap.

Länsstyrelsen är vid höjd beredskap den högsta civila totalförsvarsmyndigheten i länet. Länsstyrelsen ska bland annat samordna de civila försvarsåtgärderna och verka för att länets tillgångar fördelas och nyttjas på bästa sätt. Om förbindelsen mellan en del av Sverige och regeringen är avskuren får en länsstyrelse utföra en del av regeringens uppgifter.

I kommunerna och regionerna ansvarar kommunstyrelsen respektive regionstyrelsen för ledningen av det civila försvaret. Styrelsen ska både leda den egna verksamheten och verka för att samordna den verksamhet som bedrivs i kommunen eller regionen av andra aktörer.

18. Förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap.

2.5 Det militära försvaret

Försvarsmaktens chef, överbefälhavaren (ÖB), leder myndigheten genom Högkvarteret. Inom Högkvarteret finns flera staber. De staber som är mest relevanta i det här sammanhanget är framför allt ledningsstaben, insatsledningen och produktionsledningen. Insatsledningen och produktionsledningen samråder med civila aktörer utifrån sin planering på operativ nivå.

Ledningsstaben koordinerar Högkvarterets verksamhet samt leder och inriktar på militärstrategisk nivå. Som en del av ledningsstaben finns totalförsvarsavdelningen, som i sin tur har en totalförsvarssektion. Totalförsvarssektionen har bland annat till uppgift att utveckla, leda och samordna Försvarsmaktens samverkan med det civila försvaret.

Under ledningsstaben sorterar insatsledningen som planerar och leder olika typer av operativ verksamhet, inklusive civil-militär samverkan.

På regional nivå finns sedan 2020 regionala staber, som samverkar med andra myndigheter, länsstyrelserna, kommunerna och övriga aktörer på regional och lokal nivå.

2.5.1 Mål för det militära försvaret

Målet för det militära försvaret är att försvara Sverige och främja landets säkerhet, både enskilt och tillsammans med andra samt både inom och utom landet. Det sker genom att

- försvara Sverige mot väpnat angrepp
- hävda Sveriges territoriella integritet samt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i Sverige och utanför svenskt territorium, i enlighet med internationell rätt
- främja vår säkerhet samt förebygga och hantera konflikter och krig, genom att i fredstid genomföra operationer på vårt eget territorium och i närområdet samt delta i internationella fredsfrämjande insatser
- skydda samhället och dess funktionalitet, genom att med befintlig förmåga och resurser bistå övriga samhället såväl i fred som vid höjd beredskap.

Det militära försvaret är beroende av stöd från övriga samhället för att säkerställa sin operativa förmåga vid höjd beredskap och ytterst vid krig. Generellt handlar Försvarsmaktens behov om att kommuner och regioner fortsatt upprätthåller samhällsviktiga verksamheter i största möjliga utsträckning. Exempel på sådana verksamheter är vattenverk, elnätsföretag, drivmedelsdepåer, akutsjukvård och räddningsinsatser.

Läs mer

- Avsnitt 1.6 om informationsdelning i Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande Planering för totalförsvaret 2021–2025 (Försvarsmakten och MSB).

**Utgå från
planerings-
antaganden**

3. Utgå från planeringsantaganden

De planeringsantaganden som anges i Handlingskraft ska vara utgångspunkt i planeringen. Dessa planeringsantaganden ska kommunerna och regionerna utgå från i sin planläggning när Sverige har höjt sin beredskap.

Enligt lag och förordning ska kommuner och regioner genomföra den planläggning som behövs för verksamheten vid såväl beredskapshöjningar efter hand som vid ett omedelbart beslut om högsta beredskap. Kommunens eller regionens krigsorganisation ska framgå av planerna, inklusive den personal som ska tjänstgöra i krigsorganisationen.¹⁹ Planerna ska tas fram i paritet med den statliga ersättning som kommunen eller regionen kan få för ändamålet. En mer utförlig beskrivning av kommunernas och regionernas ansvar inför och under höjd beredskap finns i bilaga 2 och i Totalförsvarets författningshandbok.

Mycket av det som kommunerna och regionerna gör redan i dag inom krisberedskapen ger en grund att hantera de konsekvenser som kan väntas följa av en situation när Sverige höjer sin beredskap. De följande avsnitten har rutor med exempel på åtgärder som kan minska dessa konsekvenser. Åtgärderna har effekt i både kris och krig. Se dock främst åtgärderna som konstruktiva exempel – inte som uppgifter som måste genomföras.

Planeringsantagandena avser förhållanden som kan pågå i minst tre månader, men det finns geografiska variationer och delar av landet kommer att drabbas på olika sätt och olika mycket. Planeringsantagandena ska alltså inte ses som heltäckande och ska inte begränsa planeringen, utan kommunen är själv ansvarig för sin egen analys och planläggning.

Kommuner och regioner kan få ytterligare planeringsförutsättningar från länsstyrelsen, centrala beredskapsmyndigheter eller Forsvarsmakten. Planeringsförutsättningarna kan komma i skriftlig eller muntlig form, och kan omfattas av sekretess.

---

19. Lag (2006:544) och förordning (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

3.1 Identifiera kommunens eller regionens sårbarheter

En del av arbetet med att identifiera en kommuns eller regions sårbarheter sker genom den risk- och sårbarhetsanalys (RSA) som kommunerna och regionerna ska sammanställa och rapportera vart fjärde år. I RSA ingår att

- analysera vilka extraordinära händelser i fredstid som kan inträffa
- identifiera samhällsviktiga verksamheter och beroenden
- analysera risker och sårbarheter
- identifiera behov av åtgärder.

Mer information om RSA finns på MSB:s webbplats.

3.2 Riksintressen i beslut om nyttjande av mark- och vattenområden

Viktiga statliga intressen ska bevakas i beslut som rör användningen av mark och vatten. Så kallade riksintressen innebär att staten har mandat att identifiera och bevaka intressen som har särskild nationell betydelse. Dessa intressen framgår av 3 och 4 kap. miljöbalken. Ett mark- eller vattenområde som har identifierats som ett riksintresse för totalförsvaret ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten till eller användningen av dessa anläggningar.

MSB har ett bemyndigande att identifiera mark- och vattenområden av riksintresse för totalförsvarets civila anläggningar. Försvarmakten har motsvarande bemyndigande för totalförsvarets militära del.

3.3 Störningar och avbrott i viktiga försörjningssystem

Samhället är i dag beroende av ett antal försörjningssystem för att fungera, bland annat system för el, bränsle, drivmedel, vatten och avlopp samt värme och kyla. Flera av dessa system, exempelvis energisystemen, är tekniskt komplexa med en hög automatisering och involverar många olika aktörer. Det inkluderar till exempel kommunalägda energibolag. Samhällsviktig verksamhet kan slås ut av en annan stat genom fysisk bekämpning, men också genom omfattande cyberattacker. I båda fallen kan följden bli omfattande störningar och konsekvenser för stora delar av samhället.

Kommuner och regioner ska i sin planläggning förutsätta långvariga störningar och avbrott i elförsörjningen. Bortfall av el påverkar i sin tur andra viktiga system, såsom

- elektroniska betaltjänster, vilket påverkar flödet av kontanter till befolkningen, som i sin tur kommer att leda till att delar av befolkningen saknar betalmedel
- fasta och mobila kommunikationstjänster samt it
- möjligheten att kyla och förvara livsmedel
- dricksvattenförsörjningen och avloppsreningsverkens kapacitet
- möjligheten att tanka vid drivmedelsstationer
- möjligheten att värma upp och kyla lokaler och fastigheter
- möjligheten att bedriva hälso- och sjukvård samt omsorgsverksamhet – bland annat påverkas förvaringsmöjligheter och logistikkedjor för exempelvis läkemedel och sjukvårdsmateriel.

Åtgärder – exempel 1

- Arbeta med kontinuitetshantering för kommunens eller regionens samhällsviktiga verksamheter. Kontinuitetshantering innebär att kommunen eller regionen planerar för att upprätthålla sin verksamhet oavsett vad som inträffar, exempelvis vid störningar och avbrott i viktiga försörjningssystem.
- Beakta totalförsvarets krav vid planering för tillförsel, distribution och användning av energi och el.
- Inventera tillgången till reservaggregat vid kommunens samhällsviktiga verksamheter.
- Ha förmåga att informera om och ge stöd till befolkningen om konsekvenserna av långvariga elavbrott samt åtgärder vid värmebrist.
- För kommuner: Planlägg för att upprätta en informationscentral samt trygghetspunkter i kommunen för värme, mat, dusch och toalett, vatten, information samt enklare vård och stöd till befolkningen.
- För kommuner: Förbered för att kunna erbjuda tillfälliga inkvarteringar, till exempel värmestugor vid kall väderlek, för de mest behövande som befinner sig i kommunen.
- Vidta skyddsåtgärder i enlighet med säkerhetsskyddslagen.

Läs mer

- Avsnitt 2.3 om antaganden om viktiga samhällsfunktioner i Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret 2021–2025 (Försvarmakten och MSB).
- På MSB:s webbplats [msb.se](https://www.msb.se) finns information och stöd om kontinuitetshantering, under ämnesområdet Kontinuitetshantering.
- På Energimyndighetens webbplats [energimyndigheten.se](https://www.energimyndigheten.se) finns flera länkar och stöd inom trygg elförsörjning.

3.4 Störningar i leveranser av varor och tjänster

Transporter beskrivs ofta som samhällets blodomlopp. Transporterna förser samhället med resurser som är nödvändiga för samhällets funktionalitet: dels varor genom godstransport, dels människor genom persontransporter på väg och järnväg.

Vid höjd beredskap antas de olika transportslagen påverkas. Möjligheten till person- och godstransporter på väg och järnväg kommer att vara reducerade, liksom möjligheten till flygtransporter och transporter till sjöss. Reduceringarna beror bland annat på brist på drivmedel och på störningar i elförsörjning och it. Även satellitbaserade tjänster som gps kan komma att påverkas.

Störningar i leveranser påverkar Sveriges möjligheter till försörjning av viktiga varor och tjänster. Därför är det viktigt att kommunerna och regionerna i sin planläggning förutsätter störningar i transportflöden och en minskning av transporterna. Exempelvis påverkas

- människors möjlighet att ta sig till arbetet
- import av varor
- transporter av livsmedel
- leveranser av brev och paket
- framkomlighet för transporter inom vård och omsorg, räddningstjänst och polis
- möjligheterna till transporter av livsmedel, läkemedel, blod och sjukvårdsmateriel
- tillgången till varor såsom
  - kemikalier för dricksvattenproduktion
  - läkemedel
  - övrig förbrukningsmateriel inom sjukvården.

Åtgärder – exempel 2

- Planlägg utifrån en generell brist på varor, inklusive livsmedel, som bara fylls på sporadiskt. Exempelvis kan kommunen ha viss lagerhållning av livsmedel, sjukvårdsmateriel, läkemedel med mera vid vård- och omsorgsboenden och liknande verksamheter där människors liv och hälsa påverkas kraftigt vid störningar i leveranser av kritiska varor och tjänster.
- Planlägg för eventuella ransoneringar och andra åtgärder för att dämpa förbrukningen av drivmedel, eftersom en drivmedelsbrist kan medföra behov av att prioritera de mest nödvändiga transporterna.
- Öka säkerheten i dricksvattenförsörjningen genom att exempelvis
  - säkra, dimensionera och kommunicera nödvattenförsörjningen, så att nödställda hushåll kan hämta vatten (se Livsmedelsverkets guide för planering av nödvattenförsörjning)
  - skydda vattentäkterna mot skadegörelse eller alltför stora uttag
  - anlägga reservvattentäkter vid behov och möjlighet.
- Säkerställ att det finns reservutrustning för exempelvis elkraft, kemikalier, pumpar, rör, slag och ventiler. Flera kommuner kan med fördel samverka om sådan utrustning.

Läs mer

Mer material finns på Livsmedelsverkets webbplats livsmedelsverket.se, under Krisberedskap och civilt försvar – livsmedelsförsörjning.

3.5 Påverkan på civilbefolkningen

Vid höjd beredskap kan det ske sabotage mot samhällsviktig verksamhet och angrepp genom direkta stridshandlingar. Konsekvenserna kan bli omfattande bränder, raserade byggnader, förstörd infrastruktur såsom broar och elledningar, utsläpp av farliga ämnen samt spridning av ej exploderad ammunition. Därmed blir också behovet av att skydda civilbefolkningen omfattande.

Sjukvården kommer att behöva hantera ett ökat antal skadade, vilket innebär att de stora akutsjukhusen behöver bereda plats för ett ökat antal traumapatienter. Även människors hälsa kommer att påverkas och antalet sjuka kommer att öka, bland annat till följd av brist på läkemedel och svårigheter att upprätthålla god hygien.

En ökad brottslighet i framför allt större städer kan leda till ökad otrygghet i befolkningen, och till följd av störningar i telekommunikationer kan det bli svårt att kontakta SOS Alarm. Dessutom kan påverkanskampanjer gentemot befolkningen komma att öka, och ske både öppet och dolt.

Konsekvenserna till följd av dessa och liknande händelser kan exempelvis bli att

- människor behöver utrymma platser där stridigheter pågår – här är kommunen skyldig att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut som regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer har beslutat om²⁰
- ordinarie vårdprinciper inte kan tillämpas²¹
- den kommunala hälso- och sjukvården med kort varsel behöver avlasta de stora akutsjukhusen, samt att kommunen inte kan flytta personer som behöver vård till regionernas vårdinrättningar
- viss kritisk infrastruktur måste bevakas och snabbt repareras vid sabotage
- räddningstjänsten behöver verka under störda förhållanden och med begränsade resurser av exempelvis drivmedel, vilket i sin tur kräver prioriteringar i verksamheten
- påverkanskampanjer som bland annat försvårar mobilisering och skadar tilltron till Sveriges försvarsförmåga behöver bemötas, och befolkningens oro behöver hanteras.

Åtgärder – exempel 3

- Se över utrymningsplaner för de geografiska områden i kommunen som har särskild risk att drabbas av stridshandlingar vid ett väpnat angrepp.
- Upprätta samverkan mellan kommun och region. Se över hur den kommunala hälso- och sjukvården kan planera för en ökad förmåga att ta emot fler vårdtagare. Planera för att kunna ta emot befolkning som omfattas av ett utrymningsbeslut från den egna kommunen eller från en annan kommun, och tillgodose deras basala behov.
- Planera för att, via den kommunala miljö- och hälsoverksamheten, kunna ge råd och stöd till befolkningen i fråga om hygien och smittspridning.
- Säkerställa förmåga till kriskommunikation under höjd beredskap, samt vara förberedd på att identifiera och bemöta informationspåverkan.
- Via kommunens samhällsplanering ta hänsyn till om det finns en risk för statsunderstödd terrorism och andra liknande antagonistiska hot om våld mot befolkningen.
- Planera för att ge och ta emot militärt stöd.

20. Lag (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap.

21. Enligt hälso- och sjukvårdslag (2017:30) 6 kap. 2 § får regeringen meddela föreskrifter om hälso- och sjukvården i krig och vid krigsfara. Detsamma gäller för socialtjänsten enligt socialtjänstlag (2001:453) 16 kap. 9 §. Det skulle exempelvis kunna innebära beslut om frånsteg från vissa av de normer inom socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård som gäller i fredstid.

Läs mer

- Avsnitt 2.3 om antaganden om viktiga samhällsfunktioner, och avsnitt 2.4 om att ge och ta emot militärt och civilt stöd i Handlingskraft – Handlingsplan för att främja och utveckla en sammanhängande Planering för totalförsvaret 2021–2025 (Försvarsmakten och MSB).
- MSB har tagit fram vägledningen Att planera och förbereda en storskalig utrymning (MSB783).
- På MSB:s webbplats finns vägledningar, utbildningar och filmer inom området säkerhet i offentlig miljö, se sidorna om terrorbekämpning och råd vid attentat.

| Bilaga 2

Bilaga 2

Tillämplig reglering för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Innehåll

1. Inledning	67
1.1 Allmänt om totalförsvaret och civilt försvar	68
1.2 Administrativ beredskap – speciallagar för krig	68
1.3 Begreppet höjd beredskap	69
2. Övergripande ansvar för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap	72
2.1 Ansvarsprincipen i svensk krisberedskap	72
2.2 Krav på att vidta beredskapsförberedelser	72
2.3 Förmåga att hantera krissituationer i fred	73
2.4 Kommunstyrelsens och regionstyrelsens ansvar	73
2.5 Kommunens geografiska områdesansvar	73
2.6 Uppdragen kan förändras under höjd beredskap	73
2.7 Planläggning och krigsorganisation	74
2.8 Rapportering och samverkan	75
2.9 Folkrätt	76
3. Särskilda regler om kommunernas och regionernas organisation och förvaltning vid höjd beredskap	80
3.1 Förfarandelagens bestämmelser om organisation	80
3.2 Beslutet om höjd beredskap ska underställas riksdagen	81
3.3 Bestämmelser i förfarandelagen får företräde	81
3.4 Bestämmelser för att kunna fatta snabba, kritiska beslut	81
3.5 Särskilda regler för kommun- och regionval	82
3.6 Särskilda förvaltningsrättsliga regler	82
4. Personal och arbetsrätt	85
4.1 Krigsplacering är ett organisatoriskt beslut	85
4.2 Kommuner och regioner ska planlägga personalen i krigsorganisationen	86
4.3 Totalförsvarspliktiga kan tas i anspråk med allmän tjänsteplikt	86
4.4 Avtal med personer från frivilliga försvarsorganisationer	86
4.5 Arbetsrätten under höjd beredskap	87
5. Särskilt kommunalt ansvar inför och vid höjd beredskap	89
5.1 Befolkningsskydd	89
5.2 Utrymning av områden	89
5.3 Försörjningsberedskap	90
6. De kommunala och regionala sektorerna vid höjd beredskap	95
6.1 Särskild reglering finns för vissa verksamheter	95
6.2 Räddningstjänsten	96
6.3 Skolväsendet	98

| Inledning

1. Inledning

MSB och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tecknar regelbundet överenskommelser om kommuners och regioners arbete med civilt försvar. Överenskommelserna gäller kommunernas och regionernas uppgifter inför och vid höjd beredskap, samt det stöd som de ska få från MSB och andra aktörer, exempelvis länsstyrelser och Försvarsmakten, i det arbetet.

Som en del av överenskommelserna för 2018–2020 skulle MSB göra en sammanställning av det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap.²² Sammanställningen finns i bilaga 3 och ger en övergripande bild av de lagar och förordningar som aktualiseras för kommuner och regioner inom ramen för civilt försvar. I fokus är den reglering som rör förberedande åtgärder inför höjd beredskap och den reglering som aktiveras först vid höjd beredskap. Dokumentet berör inte närmare annan reglering som kommuner och regioner har att förhålla sig till även i fredstid.

Eftersom en stor del av de lagar och förordningar som sammanställningen behandlar aldrig har aktiverats finns det i regel inte någon närmare vägledning att få i hur regleringen ska tillämpas. Därför är det inte heller möjligt att i sammanställningen gå in närmare på hur regleringen ska tolkas. Förhoppningen är att dokumentet ändå kan vara ett hjälpmedel för att identifiera tillämplig reglering, och att det framöver går att utkristallisera ytterligare vägledning i hur den aktuella regleringen ska tillämpas – bland annat genom en dialog med andra myndigheter som har en koppling till totalförsvaret.

Den här bilagan förklarar först

- vad som avses med totalförsvaret och civilt försvar
- utgångspunkterna för regleringen kring civilt försvar
- vissa begrepp som är centrala i tillämpningen av den aktuella regleringen.

Sedan följer en övergripande sammanställning av regelverket för kommunernas och regionernas roll i det civila försvaret, och en kort redogörelse för relevant folkrättslig reglering. Bilagan behandlar också regleringen av förvaltning och organisation, generella regler för personal och arbetsrätt, samt särskilt kommunalt ansvar inför och vid höjd beredskap. Avslutningsvis behandlar bilagan översiktligt sådana särskilda skyldigheter inför och vid höjd beredskap som följer av kommunal sektorslagstiftning, och bestämmelser om bland annat säkerhetskydd och sekretess som är relevanta i sammanhanget.

---

22. Överenskommelse om kommunernas arbete med civilt försvar 2018–2020 (dnr SKL 18/01807, MSB 2018-05681). Överenskommelse om landstingens arbete med krisberedskap och civilt försvar (dnr SKL 18/02653, MSB 2018-05682).

1.1 Allmänt om totalförsvaret och civilt försvar

I lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap (LTH) definieras totalförsvaret som den verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Totalförsvaret består i sin tur av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar).²³

Civilt försvar är verksamhet som genomförs för att det ska vara möjligt att hantera situationer då beredskapen höjs. Det innebär verksamhet för att under krig skydda befolkningen, säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna och bidra till Forsvarsmaktens förmåga att möta ett väpnat angrepp. De verksamheter som kommuner och regioner bedriver är centrala för samhällets funktionalitet och för samhällets förmåga att kunna hantera inträffade samhällsstörningar. Därför är dessa aktörer en viktig del av det civila försvaret.

Utgångspunkten för den svenska rättsliga regleringen av civilt försvar är att det ska finnas grunder för legalt handlade även i krigssituationer. Det saknas därför utrymme att åsidosätta våra grundlagar med stöd av så kallat undantagstillstånd, som förekommer i andra länder. Sverige tillämpar inte heller så kallad konstitutionell nödrätt för att motivera undantag från lagstiftningen. Som du kan läsa om nedan bygger det civila försvaret i Sverige i stället på en administrativ beredskap som ska skapa förutsägbarhet om tillämpningen och ge de berörda aktörerna förutsättningar att planera och förbereda sig för krigstillstånd. Det regelverk som aktualiseras vid en krigssituation ska möjliggöra en betydande nationell kraftansamling för att försvara landet och för att få samhället att fungera under lagarna även under krigsförhållanden.²⁴

1.2 Administrativ beredskap – speciallagar för krig

Sverige har en omfattande rättslig reglering för hur samhället ska fungera vid krig eller krigsfara, samt för planering och förberedelse för sådana förhållanden. Administrativ beredskap är ett samlingsbegrepp för de lagar och förordningar med mera som är nödvändiga för att samhället ska kunna lösa sina uppgifter om beredskapen höjs. Regelverken ger samhället förutsättningar att verka under förklarade konstitutionella och förvaltningsrättsliga principer. Syftet är bland annat att underlätta beslutsfattande och verkställande av beslut, och att ge förutsättningar för att upprätthålla viktiga samhällsinstitutioner under krig och krigsfara.²⁵

23. Se 1 § lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

24. Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025 (Ds 2017:66) sida 34.

25. Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025 (Ds 2017:66) sida 34.

1.2.1 Författningsberedskap och organisationsberedskap

För att samhället ska ha en hög administrativ beredskap krävs dels en författningsberedskap, dels en organisationsberedskap. Författningsberedskap avser de lagar och förordningar som reglerar hur samhällets omställning från fred till krig ska planeras och hanteras, samt vilka regler som ska gälla när samhället väl har ställts om för krig. Organisationsberedskap avser interna föreskrifter om den egna verksamhetens organisation under krig och krigsfara, samt planeringen för sådana förhållanden.²⁶

1.2.2 Utgår från regeringsformen

Grunden för författningsberedskapen finns i 15 kap. regeringsformen. Regeringen kan enligt bestämmelserna där, vid krig eller krigsfara, ges ansvar för uppgifter som vid normala förhållanden ligger på riksdagen. Vissa uppgifter kan också delegeras till förvaltningsmyndigheterna. I 15 kap. 6 § regeringsformen ges regeringen, genom bemyndigande i lag, möjlighet att meddela föreskrifter som annars skulle meddelas genom lag. Riksdagen har, genom så kallade fullmaktslagar, på förhand gett regeringen bemyndigande att under krig eller krigsfara besluta om vissa åtgärder som annars normalt ligger på riksdagen. Ett exempel på det är lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. (förfarandelagen). För kommunerna och regionernas del innebär lagen att en rad specialregler om deras organisation blir direkt tillämpliga om Sverige befinner sig i krig. Förfarandelagen beskrivs närmare under rubriken Särskilda regler om kommunernas och regionernas organisation och förvaltning vid höjd beredskap i den här bilagan.

1.2.3 Kunskapsspridning och planering är centralt

En fungerande författningsberedskap är grundläggande för samhällets förmåga att hantera ett krigstillstånd. Det räcker dock inte att det finns ett regelsystem som understödjer samhällets omställning från fred till krig. Samhällets förmåga att klara sådana förhållanden är också beroende av kunskapsspridning om civilt försvar och planering inför höjd beredskap. Totalförsvarets aktörer måste planera för att kunna möta de uppgifter som följer av den reglering som aktualiseras vid höjd beredskap.

1.3 Begreppet höjd beredskap

För att stärka Sveriges försvarsförmåga kan beredskapen i hela eller delar av landet höjas.²⁷ Vid höjd beredskap blir en rad bestämmelser i olika lagar och förordningar tillämpliga. För kommuner och regioner innebär exempelvis en beredskapshöjning att särskilda åtgärder måste vidtas för att säkerställa att de under de förhållanden som råder kan fullgöra sina uppgifter inom totalförsvaret.²⁸

26. Försäkring under krig och krigsfara, Prop. 1998/99:85 sida 19.

27. Se 1 § och 4 § lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap.

28. Se 7 § lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap (LTH).

1.3.1 Skärpt beredskap och högsta beredskap

Höjd beredskap är en samlingsterm för de två beredskapsnivåerna skärpt beredskap och högsta beredskap.²⁹ Det framgår av 3 § lagen (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap (LTH) att högsta beredskap per automatik råder om Sverige är i krig. Syftet med bestämmelsen är att ansträngningarna att försvara landet i ett krigsläge ska komma i gång även om regeringen av någon anledning är förhindrad att fatta beslut om en beredskapshöjning.³⁰

1.3.2 Förutsättningar för beslut om höjd beredskap

I LTH regleras också under vilka förutsättningar regeringen får fatta beslut om att höja beredskapen. Ett beslut om skärpt eller högsta beredskap får fattas om Sverige är i krigsfara, eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara.³¹ Beslut om skärpt eller högsta beredskap får avse en viss del av landet eller en viss verksamhet.³² Det är upp till regeringen att bedöma när det inträder sådana förhållanden som kan motivera ett beslut om höjd beredskap.³³ Om förhållandena ändras och förutsättningarna för höjd beredskap inte längre föreligger, är regeringen skyldig att fatta beslut om att höjd beredskap inte längre ska gälla.³⁴

1.3.3 Högsta beredskap kan tillkännages genom beredskapslarm

Beslut om skärpt beredskap eller högsta beredskap ska tillkännages på samma sätt som annan lagstiftning, men också via tv och radio. Om det råder högsta beredskap i hela landet, kan regeringen besluta att detta även ska tillkännages genom beredskapslarm.³⁵ Beredskapslarm ges på anläggningar för utomhusalarmering genom trettio sekunder långa signaler med femton sekunders uppehåll mellan signalerna, under sammanlagt fem minuter.³⁶ Utrustningen för utomhusalarmering ägs av staten, men kommunerna ansvarar för drift och underhåll. Kommunerna ska genomföra regelbundna tester av utomhusvarningssystemet.³⁷ Kommunerna får ekonomisk ersättning av staten för detta.

Regeringen har i 13 § förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap (FTH) föreskrivit att vissa lagar och förordningar direkt ska bli tillämpliga i sin helhet vid beredskapslarm. Det gäller exempelvis ransoneringslagen (1978:268) och den arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262). Du kan läsa mer om dessa lagar i avsnitt 4, ”Personal och arbetsrätt”, samt avsnitt 5, ”Särskilt kommunalt ansvar inför och vid höjd beredskap”.

29. Se 1 § LTH.

30. Proposition 1992/93:76 om höjd beredskap, sida 46.

31. Se 3 § LTH.

32. Se 4 § LTH.

33. Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025 (Ds 2017:66) sida 36.

34. Se 5 § LTH.

35. Se 9 § LTH.

36. Se 10 § LTH.

37. Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps föreskrifter om varning utomhus (MSBFS 2011:5).

**Övergripande ansvar
för kommuner och
regioner inför och
vid höjd beredskap**

2. Övergripande ansvar för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Kommuner och regioner är viktiga aktörer när det gäller den samlade beredskapen för krig. Dessa aktörer har ansvar för verksamheter som är centrala för samhällets funktionalitet och som måste fungera även vid höjd beredskap.

2.1 Ansvarsprincipen i svensk krisberedskap

Det svenska krisberedskapssystemet bygger på den så kallade ansvarsprincipen. Principen innebär att den som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden också har ansvaret för verksamheten under en kris och vid höjd beredskap så långt det är möjligt, om inget annat har reglerats.³⁸ De som har ansvar måste dock också samverka och samordna sin verksamhet med andra aktörer. Utgångspunkten är att kommunerna också i krig har verksamhetsansvar för exempelvis omsorg om äldre och barn, skola, energi och dricksvattenförsörjning, renhållning, avlopp, räddningstjänst, väghållning och stadsnät. På motsvarande sätt har regionerna verksamhetsansvar för bland annat hälso och sjukvård, smittskydd och kollektivtrafik. Beredskapen bygger därmed i stor utsträckning på den ordinarie verksamhetens leveranssäkerhet, uthållighet och robusthet.

2.2 Krav på att vidta beredskapsförberedelser

En viktig grund för kommunernas och regionernas arbete med civilt försvar är de uppgifter som framgår av lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH). I 3 kap. 1 § LEH finns ett generellt krav på att kommuner och regioner ska vidta de förberedelser som behövs för verksamheten under höjd beredskap (beredskapsförberedelser). Arbetet inkluderar bland annat ledningsansvar och rapportering.

---

38. Se bl.a. Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025 (Ds 2017:66) sida 46 samt Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020, prop. 2014/15:109 sida 62.

2.3 Förmåga att hantera krissituationer i fred

LEH innehåller också bestämmelser som syftar till att kommuner och regioner ska minska sårbarheten i sin verksamhet och ha en god förmåga att hantera krissituationer i fred. Ett av målen med att ha en god krishanteringsförmåga i fred är att skapa en grundläggande förmåga för civilt försvar. Arbetet med den fredstida krishanteringen är därmed en viktig och grundläggande del av de beredskapsförberedelser som behövs för höjd beredskap.³⁹

2.4 Kommunstyrelsens och regionstyrelsens ansvar

Det är kommunstyrelsen som under höjd beredskap ansvarar för ledningen av den del av det civila försvaret som berör den verksamhet som kommunen ansvarar för. Regionstyrelsen har motsvarande ansvar för regionernas verksamhetsområden.⁴⁰

2.5 Kommunens geografiska områdesansvar

Kommunerna har det geografiska områdesansvaret på lokal nivå. Det innebär att kommunstyrelsen under höjd beredskap ska verka för att samordna den verksamhet som bedrivs av olika aktörer i kommunen.⁴¹ Dessutom har kommunerna ansvar för lokal kristidsverksamhet. Du kan läsa mer om detta under rubriken Särskild kommunalt ansvar inför och vid höjd beredskap i denna bilaga.

2.6 Uppdragen kan förändras under höjd beredskap

Kommunernas och regionernas uppdrag kan delvis förändras under höjd beredskap. Regeringen har nämligen i 11 § förfarandelagen getts omfattande befogenheter att besluta om organisatoriska och personalmässiga förändringar i den statliga och den kommunala förvaltningen. Om förfarandelagen har blivit tillämplig (se avsnitt 3, ”Särskilda regler om kommunernas och regionernas organisation och förvaltning vid höjd beredskap”) har regeringen möjlighet att flytta över arbetsuppgifter från en statlig myndighet till en kommunal myndighet och vice versa. Regeringen kan också besluta att vissa uppgifter överhuvudtaget inte ska fullgöras. Vidare kan regeringen omfördela personal mellan myndigheter när förfarandelagen har aktiverats.

---

39. Samverkan vid kris för ett säkrare samhälle, prop. 2005/06:133, sida 160.

40. Se 3 kap. 2 § LEH.

41. Se 3 kap. 4 § LEH.

Länsstyrelserna får överlåta åt kommunerna att på eget ansvar meddela beslut eller genomföra åtgärder som annars skulle vara länsstyrelsens uppgift.⁴² Det kan handla om ett visst ärende, eller i vissa grupper av ärenden.

2.7 Planläggning och krigsorganisation

Förordningen (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (FEH) ställer ett tydligt krav på att varje kommun och region ska ha de planer som behövs för verksamheten under höjd beredskap.⁴³ Planerna ska innehålla uppgifter om den verksamhet som är avsedd att bedrivas under höjd beredskap. Det innebär bland annat att kommuner och regioner måste planera för hur deras verksamhet ska organiseras om fullmaktslagarna aktiveras. Krigsorganisation och personalplanering ska framgå av planerna. Det ska också framgå vad som behövs i övrigt för att kommunen eller regionen ska kunna bedriva verksamheten under höjd beredskap. Planeringen ska avse såväl beredskapshöjningar som sker efter hand som ett omedelbart beslut om högsta beredskap.⁴⁴

2.7.1 Planläggning av utbildningsverksamhet

Det finns särskilda regler som gäller för planläggningen av kommunernas och regionernas utbildningsverksamhet under höjd beredskap. Planläggningen ska ske efter samråd med länsstyrelsen och Arbetsförmedlingen.⁴⁵ Kommunerna och regionerna ska också underrätta länsstyrelsen om behovet av lokaler för skolverksamheten under krig och vid krigsfara. Länsstyrelsen i sin tur beslutar vilka lokaler som får användas för skolverksamheten.⁴⁶ Det gör de enligt förordningen (1992:391) om uttagning av egendom för totalförsvarets behov.

2.7.2 Kostnadsersättning för arbetet med civilt försvar

Kommunerna och regionerna har rätt till kostnadsersättning av staten för de förberedande uppgifter som de utför.⁴⁷ Ersättningen bestäms och betalas ut av MSB och Socialstyrelsen.⁴⁸ Ersättningen från MSB och de uppgifter som kommunerna och regionerna får ersättning för i sitt arbete med civilt försvar framgår framför allt av överenskommelserna mellan MSB och SKR.⁴⁹

42. Se 10 § förordningen (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter inför och vid höjd beredskap.

43. Se 4 § FEH.

44. Se 5 § FEH.

45. Se 12 § förordningen (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.

46. Se 13 § förordningen (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.

47. Se 5 kap. 1 § LEH.

48. Se 10 och 11 §§ FEH.

49. Under perioden 2018–2020 och med revideringar till och med 2022 gäller Överenskommelse om kommunernas arbete med civilt försvar 2018-2020 (dnr SKR 21/01510, MSB 2021-13778) och Överenskommelse om regionernas arbete med krisberedskap och civilt försvar (dnr SKR 21/01511, MSB 2021-13778).

2.7.3 Skyldighet att vidta åtgärder om beredskapen höjs

Om beredskapen höjs medför det en skyldighet för kommunerna och regionerna att vidta de särskilda åtgärder i fråga om planering och inriktning av verksamheten, tjänstgöring och ledighet för personal samt användning av tillgängliga resurser som är nödvändiga för att de ska kunna fullgöra sina uppgifter inom totalförsvaret under de förhållanden som råder.⁵⁰

Vid högsta beredskap och vid beredskapslarm ska kommuner och regioner övergå till den krigsorganisation de har planerat för.⁵¹

2.8 Rapportering och samverkan

Kommuner och regioner är enligt LEH⁵² skyldiga att hålla den myndighet som regeringen bestämmer informerad om krisberedskapsläget i kommunen respektive regionen.⁵³ Beroende på situationen kan rapporteringsskyldigheten omfatta en eller flera myndigheter.⁵⁴ Regeringen har i 6 § FEH⁵⁵ föreskrivit att varje kommun ska hålla länsstyrelsen underrättad om de beredskapsförberedelser som kommunen har vidtagit, och om de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret i kommunen. Regionerna ska på motsvarande sätt hålla Socialstyrelsen och MSB underrättade om vidtagna beredskapsförberedelser och om andra förhållanden av betydelse. Vid höjd beredskap ska kommunerna och regionerna på samma sätt rapportera om beredskapsläget och de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret i kommunen respektive regionen.

Kommunernas rapportering till länsstyrelserna är en viktig förutsättning för att länsstyrelserna ska kunna utöva sitt regionala områdesansvar. Samverkan inom länet är dessutom en förutsättning för en god effektivitet i den regionala samordningen. Vid höjd beredskap ska regionerna också avge rapporter till länsstyrelsen.⁵⁶

2.8.1 Hjälp vid oskäligt betungande uppgifter

Om en kommun eller en region har en uppgift som är viktig för totalförsvaret, och uppgiften av någon särskild anledning blir oskäligt betungande, har andra kommuner och regioner en skyldighet att lämna hjälp. Regeringen eller länsstyrelsen i det län där kommunen eller regionen som ska lämna hjälpen ligger beslutar om omfattningen av hjälpen. Om en kommun eller en region har fått hjälp med personal svarar den för personalens avlöning och andra anställningsförmåner.⁵⁷

50. Se 7 § LTH.

51. Se 12 § FTH.

52. Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (LEH).

53. Se 3 kap. 5 § LEH.

54. Samverkan vid kris för ett säkrare samhälle, prop. 2005/06:133, sida 160.

55. Förordning (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap (FEH).

56. Se 7 § FEH.

57. Se 4 kap. 2 § LEH och 9 § FEH.

2.8.2 Länsstyrelser och beredskapsmyndigheter informerar regeringen

Länsstyrelserna och övriga så kallade beredskapsmyndigheter har i sin tur till uppgift att hålla regeringen informerad om händelseutvecklingen, tillståndet, den förväntade utvecklingen och tillgängliga resurser inom respektive ansvarsområde samt om vidtagna och planerade åtgärder. Myndigheterna ska dessutom vid förfrågan lämna den information som behövs för att skapa samlade lägesbilder till regeringen eller MSB.⁵⁸

2.8.3 Länsstyrelserna verkar för samordning

Under höjd beredskap ska länsstyrelserna verka för att uppnå största möjliga försvarseffekt. I det ingår att samordna de civila försvarsåtgärderna på olika sätt, och att tillsammans med Försvarsmakten verka för samordning inom totalförsvaret.

2.8.4 Viktigt med förståelse för hela systemet

Sammantaget behöver kommunerna leda sin verksamhet och utöva sitt geografiska områdesansvar med förståelse för hela systemet och den samordning som behöver ske på lokal, regional och nationell nivå.

2.9 Folkrätt

Sverige har genom konventionsåtaganden och så kallad sedvanerätt en skyldighet att agera i enlighet med folkrättens regler, det vill säga de internationella regelverk som reglerar relationerna mellan stater. Den humanitära rätten, som också kallas krigets lagar, är en del av folkrätten. Samhället måste ta hänsyn till krigets lagar i sin planering för höjd beredskap, så att de kan följas om det uppstår en väpnad konflikt.

2.9.1 Begränsa lidande

Syftet med den internationella humanitära rätten är att begränsa det lidande som väpnade konflikter orsakar för såväl civila som stridande. Några av de viktigaste traktaten inom den internationella humanitära rätten är de fyra Genèvekonventionerna från den 12 augusti 1949 och deras tilläggsprotokoll. De syftar till att skydda krigens offer och bygger på den grundläggande principen att civila, sårade och sjuka kombattanter (stridande) samt krigsfångar och sjuk och sjuksjukpersonal ska ha ett omfattande skydd. Sverige har skrivit under både konventionerna och alla tilläggsprotokoll (I, II och III).

---

58. Förordningen (2022:524) om statliga myndigheters beredskap.

2.9.2 Införlivande i svensk rätt

I svensk rätt återspeglas den internationella humanitära rätten i flera olika lagar och förordningar. De mest centrala bestämmelserna finns i försvarets folkrättsförordning (1990:12).

Delar av Sveriges åtaganden enligt Genèvekonventionerna och tilläggsprotokollen har också införlivats genom att den kommunala räddningstjänsten i 8 kap. lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) har ett särskilt ansvar för att skydda och rädda civilbefolkningen från krigets verkningar. Du kan läsa mer om bestämmelserna under rubriken De kommunala och regionala sektorerna vid höjd beredskap i den här bilagan.

2.9.3 Kännetecknen inom civilförsvaret och under väpnad konflikt

Personal, byggnader och materiel inom civilförsvaret samt skyddsrum för civila ska kunna identifieras. Det sker genom det internationella kännetecknet för civilförsvaret: den blå triangeln mot orangefärgad bakgrund. I svensk rätt finns regler om skyddade kännetecken och användningen av dem främst i lagen (2014:812) om skydd för kännetecknen i den internationella humanitära rätten. Den lagen ställer också upp regler för emblemen det röda korset, den röda halvmånen och den röda kristallen. Under väpnade konflikter används kännetecknen för att utmärka skyddad sjukvårdspersonal samt andra motsvarande personer och objekt såsom sjuktransporter. Att anfalla sådana anses vara krigsöverbrytelser som står i strid med den humanitära rätten.

2.9.4 Folkrättslig ställning som sjukvårdspersonal

All personal som under höjd beredskap uteslutande har till uppgift att sörja för de skadades och sjukas välbefinnande genom förebyggande eller vårdande åtgärder inom den civila eller militära hälso och sjukvården, tandvården eller veterinärverksamheten, eller inom den kommunala tillsynen på miljö och hälsoskyddsområdet, har folkrättslig ställning som sjukvårdspersonal.⁵⁹

---

59. 8 § Totalförsvarets folkrättsförordning (1990:12).

2.9.5 Upplysningsbyrå för krigsfångar och andra skyddade personer

Sverige har genom sin ratificering av Genèvekonventionerna och tilläggsprotokollen förbundet sig att upprätta en officiell byrå med uppgift att lämna upplysningar med mera rörande krigsfångar och andra skyddade personer. Nationella bestämmelser för upplysningsbyrån finns i förordningen (1996:1475) om skyldighet att lämna upplysningar rörande krigsfångar och andra skyddade personer. Den nationella upplysningsbyrån ska i väpnade konflikter registrera och rapportera om de krigsfångar och civila frihetsberövade personer som finns i Sveriges våld. Regeringen beslutar om när byrån ska upprättas och när dess verksamhet ska upphöra. Svenska Röda Korset har fått i uppdrag att bemanna och upprätta byrån. Kommuner och regioner ska på begäran hjälpa Svenska Röda Korset med att förbereda den nationella upplysningsbyråns verksamhet.⁶⁰

Kommuner och regioner är enligt 6 kap. LEH bland annat skyldiga att lämna vissa upplysningar om krigsfångar och andra skyddade personer till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk eller till Migrationsverket, som i sin tur vidarebefordrar uppgifterna till den nationella upplysningsbyrån.⁶¹

2.9.6 Folkrättsliga rådgivare hos länsstyrelsen

Kommunerna ska kunna få råd av länsstyrelsen om hur folkrättens regler ska tillämpas i krig och under neutralitet. Varje länsstyrelse ska nämligen i sin krigsorganisation ha två folkrättsliga rådgivare som bland annat har till uppgift att ge kommunerna sådan vägledning inom den egna regionen.⁶²

---

60. Se 6 kap. 2 § LEH.

61. Se 6 kap. 1 § LEH.

62. Se 31 § totalförsvarets folkrättsförordning (1990:12).

**Särskilda regler
om kommunernas
och regionernas
organisation och
förvaltning vid
höjd beredskap**

3. Särskilda regler om kommunernas och regionernas organisation och förvaltning vid höjd beredskap

Det är mycket viktigt att kommunernas och regionernas beslutandeprocesser fungerar även under krig och krigsfara. I 15 kap. 12 § regeringsformen framgår att kommunernas och regionernas beslutanderätt utövas på det sätt som anges i lag om Sverige är i krig eller krigsfara, eller om det råder sådana extraordinära förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i.

3.1 Förfarandelagens bestämmelser om organisation

Det finns inga särskilda regler om kommunerna och regionernas organisation och verksamhet under krig eller krigsfara i kommunallagen (2017:725). Bestämmelser om kommunernas och regionernas organisation under dessa förhållanden finns i stället i 5–10 §§ kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. (förfarandelagen).⁶³ I lagen inkluderar begreppet ”kommunerna” också regionerna.⁶⁴

Bestämmelserna i förfarandelagen blir direkt tillämpliga om Sverige är i krig. Vid krigsfara, eller om det råder utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara, får regeringen föreskriva att lagen helt eller delvis ska tillämpas från den tidpunkt som regeringen bestämmer.⁶⁵ Regeringen har i 13 § förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap föreskrivit att förfarandelagen per automatik ska bli tillämplig i sin helhet vid beredskapslarm.

---

63. Se hänvisning i 3 kap. 13 § kommunallagen.

64. Se 5 § förfarandelagen.

65. Se 2 § förfarandelagen.

3.2 Beslutet om höjd beredskap ska underställas riksdagen

Ett regeringsbeslut om att höja beredskapen ska underställas riksdagen inom en månad från utfärdandet. Om det inte görs, eller om riksdagen inte godkänner föreskriften inom två månader från den dag då underställningen skedde, upphör föreskriften att gälla.

Om förhållandena ändras och det inte längre råder krigsfara eller utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig ska regeringen föreskriva om att bestämmelserna i lagen inte ska tillämpas.⁶⁶ Övergångsbestämmelser finns i 38 § förfarandelagen.

3.3 Bestämmelser i förfarandelagen får företräde

Under den tid som bestämmelserna i förfarandelagen ska tillämpas får dessa företräde framför andra avvikande bestämmelser i lag eller författning.⁶⁷ Det innebär bland annat att kommunallagen, i den mån det behövs, kan åsidosättas vid krig eller krigsfara. Utgångspunkten är dock att den fredstida beslutandeprocessen i kommuner och regioner ska bibehållas så långt som möjligt.⁶⁸

3.4 Bestämmelser för att kunna fatta snabba, kritiska beslut

Det finns särskilda regler i förfarandelagen som ska tillgodose behovet av snabba beslut i kritiska situationer. I de lägen där det inte går att avvakta beslut av fullmäktige får styrelsen, med vissa undantag, besluta i fullmäktiges ställe.⁶⁹ Ordföranden i styrelsen eller en nämnd kan ensam fatta beslut i brådskande ärenden som är av synnerlig vikt.⁷⁰ I lagen finns också bestämmelser om att ett färre antal ledamöter krävs för att fullmäktige och styrelsen ska vara beslutsföra, än vad som gäller i fredstid enligt kommunallagen.⁷¹

---

66. Se 3 § förfarandelagen.

67. Se 2 § förfarandelagen.

68. Regeringens proposition 1987/88:6 om de offentliga organens verksamhet vid krig eller krigsfara sida 42 f.

69. Se 7 § förfarandelagen.

70. Se 9 § förfarandelagen.

71. Se 6 § och 8 §§ förfarandelagen.

3.5 Särskilda regler för kommun- och regionval

Vid höjd beredskap finns det också särskilda regler kring val. Förfarandelagen ger regeringen rätt att föreskriva om senareläggning av kommunal och regionval.⁷² Om val inte har hållits ska den som tidigare haft uppdraget kvarstå tills någon annan har valts och tillträtt uppdraget.⁷³ Regeringen kan också föreskriva att fler suppleanter ska utses än som annars är föreskrivet, och att ändra tiden för sammanträde, förrättning eller fullgörande av någon annan uppgift.⁷⁴ Särskilda regler om suppleanter finns i 14 § förordningen (1988:1215) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Av 15 kap. 9 § 3 st. regeringsformen framgår det att kommunal och regionval inte får hållas på ockuperat område.

3.6 Särskilda förvaltningsrättsliga regler

Förvaltningslagen (2017:900) ska tillämpas vid handläggning av ärenden hos kommuner och regioner även under krigsförhållanden, om det inte finns avvikande bestämmelser i annan lag eller förordning.⁷⁵ Vissa särskilda regler om ärendehandläggningen vid krig eller krigsfara finns i förfarandelagen.

3.6.1 Turordning i handläggningen utifrån allmänna intressen

För att kommuner och regioner vid krig eller krigsfara ska kunna prioritera det som är viktigast anger 29 § förfarandelagen att ärenden ska handläggas i den turordning som krävs av hänsyn till allmänna intressen. Ärenden som är av betydelse för totalförsvaret ska ges särskilt företräde.

3.6.2 Ärenden kan få utredas på annat sätt i vissa fall

För att handläggningen ska kunna ske så snabbt som möjligt får ärenden i vissa fall utredas på annat lämpligt sätt än vad som är föreskrivet. Om det i en lag eller annan författning i fråga om förvaltningsärenden av visst slag har föreskrivits att en myndighet ska höras, eller att någon annan särskild utredning ska införskaffas och det är förenat med väsentliga olägenheter att låta utreda ett ärende på detta sätt, får ärendet utredas på något annat lämpligt sätt.

---

72. Se 30 § förfarandelagen.

73. Se 37 § förfarandelagen.

74. Se 31 § förfarandelagen.

75. Se 4 § förvaltningslagen.

Kommuner och regioner får själva avgöra på vilket sätt utredningen i så fall lämpligen ska ske.⁷⁶ Bestämmelsen medger inte avsteg från förvaltningslagens regler, utan tar sikte på särskilda föreskrifter i specialförfattning om ordningen för utredningen. Bestämmelsen medför inte heller att det går att göra avsteg från krav på att vissa förhållanden ska vara utredda för att ett ärende ska få avgöras.⁷⁷

Som huvudregel gäller att handläggningen av ärenden som innefattar myndighetsutövning mot enskilda ska skjutas upp om en part inte har möjlighet att bevaka sin rätt eller om det finns något annat hinder för utredningen på grund av krigsförhållanden. Om ärendet kan utredas tillfredsställande, får det dock handläggas och avgöras om det är av synnerlig vikt för en part att ärendet avgörs, eller om det föreligger andra särskilda skäl.⁷⁸

3.6.3 Kommunernas och regionernas beslut kan överklagas även under höjd beredskap

Regeringen har enligt 14 § förfarandelagen rätt att föreskriva att statliga förvaltningsmyndigheters beslut inte får överklagas. Någon motsvarande bestämmelse finns inte för kommun och regionsbeslut. Det finns inte heller några särskilda regler om kommunmedlemmars möjlighet att få kommunens eller regionens beslut laglighetsprövade i enlighet med 13 kap. kommunallagen.⁷⁹ Kommunernas och regionernas beslut är under höjd beredskap således överklagbara i samma utsträckning som i fredstid.

3.6.4 Tidsfrister kan ändras vid krigsutbrott

Regeringen har möjlighet att föreskriva om en generell förlängning av tiden för överklagande och omprövning av ärenden. Detsamma gäller tidsfrister för anhängiggörande av talan hos domstol, ansökningar med mera. Vid krigsutbrott förlängs sådana tidsfrister automatiskt med tre veckor om regeringen inte beslutar något annat.⁸⁰ Om en överklagandehandling kommer in för sent ska handlingen i vissa fall ändå anses ha kommit in i rätt tid, på grund av krigsförhållandena.⁸¹ Förfarandelagen och förfarandeförordningen innehåller också vissa specialbestämmelser som rör återställande av försutten tid.⁸²

3.6.5 Avvikelse från bestämmelser om delgivning

I 36 § förfarandelagen och 17 § förfarandeförordningen finns bestämmelser om delgivning med den som tjänstgör inom Försvarmakten. Regeringen har i samma bestämmelse bemyndigats att besluta om ytterligare avvikelser från de allmänna bestämmelserna om delgivning i delgivningslagen (2010:1932).

76. Se 15 § förfarandelagen.

77. Prop. 1987/88:6 om de offentliga organens verksamhet vid krig eller krigsfara, sida 58 f.

78. Se 16 § förfarandelagen.

79. Prop. 1987/88:6 om de offentliga organens verksamhet vid krig eller krigsfara sida 46 och 55.

80. Se 32 § förfarandelagen.

81. Se 33 § förfarandelagen.

82. Se 34–35 §§ förfarandelagen och 15–16 §§ förfarandeförordningen.

Personal och arbetsrätt

4. Personal och arbetsrätt

Alla personer mellan 16 och 70 år som är svenska medborgare, eller som annars är bosatta här, kan förpliktigas att tjänstgöra inom totalförsvaret. Det följer av 1 kap. 2 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt. Individen kan tjänstgöra som värnpliktig, civilpliktig eller genom allmän tjänsteplikt.

- Värnplikt fullgörs inom Försvarsmakten.
- Regeringen föreskriver om i vilka verksamheter civilplikt ska genomföras. Det kan vara inom såväl det militära som det civila försvaret. Civilplikten är dock för tillfället vilande.
- Allmän tjänsteplikt fullgörs genom att den tjänstepliktiga kvarstår i sitt uppdrag, tjänstgör enligt avtal om frivillig tjänstgöring i totalförsvaret eller utför arbete som har anvisats av den myndighet som regeringen bestämmer.⁸³ Alla som är totalförsvarspliktiga, förutom värnpliktiga och civilpliktiga, kan tas i anspråk med allmän tjänsteplikt.⁸⁴ Regeringen kan föreskriva om allmän tjänsteplikt när det råder höjd beredskap.⁸⁵ Beredskapslarm innebär att det har beslutats om allmän tjänsteplikt.⁸⁶

4.1 Krigsplacering är ett organisatoriskt beslut

Krigsplacering av personal är ett organisatoriskt beslut i syfte att förbereda en myndighet eller annan organisation för att kunna fullgöra sina uppgifter under höjd beredskap och krig.

Formerna för krigsplacering av värnpliktiga och civilpliktiga anges i 3 kap. lagen om totalförsvarsplikt. Kommuner och regioner får göra framställningar till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk om att myndigheten ska besluta om krigsplacering för civilpliktiga, men civilplikten är som redan nämnt vilande för tillfället.⁸⁷ Kommuner och regioner har också vissa informations och uppgiftsskyldigheter inom ramen för Totalförsvarets plikt- och prövningsverks

---

83. Se 6 kap. 2 § lagen om totalförsvarsplikt.

84. Se 6 kap. 3 § förordningen (1995:238) om totalförsvarsplikt.

85. Se 6 kap. 1 § lagen om totalförsvarsplikt.

86. Se 14 § första stycket förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap.

87. Se 3 kap. 15 § lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt.

krigsplacering av värnpliktiga och civilpliktiga. De ska bland annat lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs hälsotillstånd och personliga förhållanden som verket behöver för att bedöma den enskildas möjlighet att fullgöra värnplikt eller civilplikt.⁸⁸ En kommun kan vidare, efter beslut från Totalförsvarets plikt- och prövningsverk, komma att ansvara för prövningen av avbrott i värnplikt eller civilplikt.⁸⁹

4.2 Kommuner och regioner ska planlägga personalen i krigsorganisationen

Varje kommun och region ska planlägga vilken personal som ska tjänstgöra i deras krigsorganisation.⁹⁰ Det innebär att kommunerna och regionerna ska besluta om krigsplacering i sina respektive verksamheter. Ett beslut om krigsplacering har ingen omedelbar rättsverkan och medför i sig inga skyldigheter för den enskilda. Plikten att tjänstgöra enligt krigsplaceringen inträder först när det råder höjd beredskap och regeringen har föreskrivit om allmän tjänsteplikt, eller vid beredskapslarm.⁹¹

4.3 Totalförsvarspliktiga kan tas i anspråk med allmän tjänsteplikt

Alla som är totalförsvarspliktiga, förutom värnpliktiga och civilpliktiga, kan tas i anspråk med allmän tjänsteplikt i en viss verksamhet. Det gäller även om de inte är krigsplacerade sedan tidigare. Krigsplaceringen av personal som kan komma att omfattas av allmän tjänsteplikt är dock ett viktigt planeringsverktyg för de myndigheter och andra organisationer som har uppgifter inom totalförsvaret.

4.4 Avtal med personer från frivilliga försvarsorganisationer

Myndigheter under regeringen som har uppgifter inom totalförsvaret, har enligt förordningen (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet möjlighet att ingå avtal med personer som tillhör en frivillig försvarsorganisation om att de ska tjänstgöra i totalförsvaret. Den möjligheten ska nyttjas vid behov, och sådan personal ska krigsplaceras. Ett sådant avtal medför att den frivilliga personalen omfattas av ett eventuellt beslut om allmän tjänsteplikt för verksamheten. Kommuner och regioner kan också träffa avtal med motsvarande frivilliga, dock utan att hänvisa till förordningen.

88. Se 2 kap. 4 § lagen om totalförsvarsplikt. Ytterligare informations- och uppgiftsskyldigheter inom ramen för krigsplaceringsplaneringen framgår bl.a. av 3 kap. 5, 9, 14 och 14 a §§ förordningen om totalförsvarsplikt.

89. Se 5 kap. 15 § lagen om totalförsvarsplikt. Enligt 11 kap. 2 § i Totalförsvarets plikt- och prövningsverks föreskrifter om totalförsvarsplikt (TRUMFS 2017:1) har utbildningsansvariga myndigheter bemyndigats att besluta om sådant avbrott, vilket i dag endast är Försvarsmakten.

90. Se 4 § förordningen (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

91. Vid beredskapslarm ska den som har krigsplacerats omedelbart inställa sig till tjänstgöring i enlighet med sin krigsplacering, se 15 § förordning (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap.

4.5 Arbetsrätten under höjd beredskap

Som utgångspunkt gäller den arbetsrättsliga regleringen som vanligt vid höjd beredskap. Vid högsta beredskap, det vill säga om Sverige är i krig, ska dock den arbetsrättsliga beredskapslagen (1987:1262) tillämpas. Bestämmelserna där gäller även vid skärpt beredskap, om regeringen föreskriver om det. Lagen blir direkt tillämplig i sin helhet vid beredskapslarm.⁹²

Den arbetsrättsliga beredskapslagen innehåller bestämmelser om arbetsrätten vid höjd beredskap. Den anger också vilka bestämmelser i den ordinarie arbetsrättsliga regleringen som inte ska tillämpas i sådana situationer.

4.5.1 Centralt kollektivavtal för krigs- och beredskapstillstånd

I anslutning till den arbetsrättsliga beredskapslagen finns det ett centralt kollektivavtal för krigs och beredskapstillstånd för kommun och regionanställda. Kollektivavtalet innehåller bland annat bestämmelser om arbetstid, semester, lön och förhandlingsordningar i rättstvister.

4.5.2 Uppdrag och arbetstid kan förändras under vissa förutsättningar

Enligt 3 § förfarandeförordningen får kommunala beslutande församlingar och kommunala förvaltningsmyndigheter i särskilda fall besluta att kommunala tjänstemän ska tjänstgöra i andra tjänster eller uppdrag hos kommunen.

Vid krigsförhållanden kan vidare vissa bestämmelser om arbetstid i arbetstidslagen (1982:673) förändras om regeringen beslutar detta.⁹³

4.5.3 Arbetsförmedlingstvång och förbud mot privat arbetsförmedling

Det ska nämnas i sammanhanget att regeringen vid höjd beredskap kan aktivera bestämmelser om förbud mot privat arbetsförmedling, samt om arbetsförmedlingstvång i lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång. Det förutsätter att åtgärderna är nödvändiga för att kunna upprätthålla verksamhet som är av särskild betydelse för totalförsvaret.⁹⁴ Arbetsförmedlingstvång innebär att arbetsgivare som utgångspunkt inte får anställa arbetstagare som inte har anvisats av en offentlig arbetsförmedling. Den som inte följer reglerna om förbud mot privat arbetsförmedling eller reglerna om arbetsförmedlingstvång riskerar böter eller fängelse.⁹⁵

92. Se 13 § förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap.

93. Se 4 § arbetstidsförordningen (1982:901).

94. Se 1–3 §§ lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång.

95. Se 6 § lagen (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång.

**Särskilt kommunalt
ansvar inför och vid
höjd beredskap**

5. Särskilt kommunalt ansvar inför och vid höjd beredskap

5.1 Befolkningsskydd

I dagsläget finns det ingen juridisk definition av begreppet befolkningsskydd. Utifrån hur det har definierats i lagstiftning som numera är upphävd, och utifrån de sammanhang som begreppet förekommer i dag, kan det dock beskrivas som åtgärder för att skydda befolkningen och civil egendom mot krigets verkningar. Det kan då vara bland annat utrymning, inkvartering och tillhandhållande av skyddsrum. Bestämmelser om befolkningsskydd finns i dag i ett antal olika lagar som du kan läsa om nedan, i den mån de avser kommuner och/eller regioner.

5.2 Utrymning av områden

I lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap finns bestämmelser som gäller kommunernas och regionernas uppgifter inom ramen för befolkningsskyddet. Enligt denna lag ska ett område som utsätts för stridshandlingar, eller som kan antas bli utsatt för sådana handlingar, utrymmas om det är nödvändigt för att skydda befolkningen. Utrymning ska också ske om det behövs militära åtgärder i området som inte kan vidtas utan utrymning.⁹⁶ Det är länsstyrelserna som beslutar om utrymning av områden inom det egna länet, och om formerna för utrymningen.⁹⁷

Kommuner och regioner har i sin tur en skyldighet att ta hand om de som omfattas av ett utrymningsbeslut. Det framgår av sektorsspecifika lagar, bland annat socialtjänstlagen (2001:453) och hälso och sjukvårdslagen (2017:30). I lagen om utrymning och inkvartering finns det vidare särskilda bestämmelser om kommuner och regioners roller vid utrymning. Kommuner och regioner som befolkningen lämnar på grund av utrymning ska i skälig omfattning bistå de kommuner och regioner som får ta emot utrymd befolkning.⁹⁸ I förordningen (2006:639) om utrymning och inkvartering finns också bestämmelser om avlöning till personal i sådana situationer.⁹⁹

---

96. Se 2 kap. 1 § lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap.

97. Se 3 § förordningen (2006:639) om utrymning och inkvartering m.m. vid höjd beredskap.

98. Se 2 kap. 5 § lagen om utrymning och inkvartering m.m. vid höjd beredskap.

99. Se 6 § i förordningen om utrymning och inkvartering m.m. vid höjd beredskap.

Kommuner har en möjlighet att ålägga den som innehar en byggnad eller bostadslägenhet att upplåta sin bostad till den som behöver boende på grund av utrymning. Det framgår av 3 kap. lagen om utrymning och inkvartering. Det framgår av samma lag hur ett sådant beslut får meddelas och hur ersättning ska ges för inkvarteringen.¹⁰⁰

5.2.1 Skyddsrum i kommunerna

MSB är den myndighet som beslutar om behovet av skyddsrum och inom vilka områden i landets kommuner som skyddsrum ska vara belägna.¹⁰¹ Kommunerna ska, enligt lagen (2006:545) om skyddsrum, bistå MSB i det arbetet genom att lämna upplysningar om planer för byggverksamhet i kommunen. Kommunerna ska också lämna upplysningar om andra förhållanden som är av betydelse för MSB:s beslut i frågor om byggande av skyddsrum.¹⁰² Om ett tekniskt samråd enligt plan och bygglagen (2010:900) avser en befintlig byggnad som innehåller ett skyddsrum, ska byggnadsnämnden ge MSB tillfälle att yttra sig.¹⁰³

5.2.2 Kommunal räddningstjänst inför och vid höjd beredskap

I lagen om skydd mot olyckor finns det bestämmelser om kommunal räddningstjänst och de åtgärder som ska vidtas inför och vid höjd beredskap inom ramen för sådan räddningstjänst. Du kan läsa om de bestämmelserna under rubriken De kommunala och regionala sektorerna vid höjd beredskap i den här bilagan.

5.3 Försörjningsberedskap

Kommunerna ansvarar för den lokala kristidsverksamheten enligt 3 kap. 3 § LEH¹⁰⁴. Det innebär att kommunerna ska

- vidta de åtgärder som behövs för försörjning med nödvändiga varor
- medverka vid allmän prisreglering och ransonering
- i övrigt medverka vid genomförandet av åtgärder som är viktiga för landets försörjning.

Dessa åtgärder aktualiseras vid höjd beredskap, eller när ransoneringslagen annars ska tillämpas.

100. Se 3 kap. 1 och 3–6 §§ lagen om utrymning och inkvartering m.m. vid höjd beredskap.

101. Se 1 kap. 2 § förordningen (2006:638) om skyddsrum.

102. Se 3 kap. 1 § 2 st. lagen (2006:545) om skyddsrum.

103. Se 3 kap. 5 § lagen om skyddsrum.

104. Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

5.3.1 Lokal kristidsverksamhet

FEH¹⁰⁵ utvecklar vad som ingår i den lokala kristidsverksamheten. Där anges bland annat att kommunerna ska bistå statliga myndigheter i den mån det behövs för att trygga befolkningens försörjning med nödvändiga varor, dela ut ransoneringsbevis och andra inköpstillstånd som myndigheter har utfärdat samt sprida kunskap om medel som lindrar och undviker svårigheter i kristider.¹⁰⁶

5.3.2 Förfogande över egendom och uttag av egendom

Vid krig blir förfogandelagen (1978:262) tillämplig.¹⁰⁷ Regeringen kan även föreskriva att förfogandelagen ska tillämpas vid andra situationer, till exempel vid krigsfara eller om det är nödvändigt utifrån försvarsberedskapen att inkalla totalförsvarspliktiga till tjänstgöring.¹⁰⁸ Vid beredskapslarm blir lagen direkt tillämplig i sin helhet.¹⁰⁹

För förberedelse till förfogande enligt förfogandelagen finns det bestämmelser i förordningen (1992:391) om uttagning av egendom för totalförsvarets behov. Enligt denna förordning går det att ta ut bland annat mark, byggnader och fartyg för framtida förfoganden med stöd av förfogandelagen.¹¹⁰ Vid beredskapslarm ska egendom som har tagits ut enligt förordningen tillhandahållas omedelbart i enlighet med tidigare beslut.¹¹¹

Genom förfogandelagen och förfogandeförordningen (1978:558) har staten, kommuner och regioner rätt att förfoga över annans egendom för att tillgodose totalförsvaret eller folkförsörjningen.¹¹² Kommuner och regioner får besluta om förfogande av annan egendom än transportmedel, fastigheter och radioanläggningar.¹¹³ Hur ett förfogande får gå till och vem som har företräde till egendom är reglerat i förfogandelagen och förfogandeförordningen.

5.3.3 Ransonering och prisreglering

Vid krig och vid beredskapslarm blir även ransoneringslagen och prisregleringslagen (1989:978) tillämpliga.¹¹⁴ I ransoneringslagen finns bestämmelser om regleringen av handel vid höjd beredskap, det vill säga ransonering. I prisregleringslagen finns bestämmelser om prissättningen av varor, tjänster och vissa nyttjanderätter.

105. Förordning (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

106. Se 8 § förordning (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

107. Se 1 § ransoneringslagen.

108. Se 2 § förfogandelagen.

109. Se 13 § förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap (FTH).

110. Se 1 § förordningen om uttagning av egendom för totalförsvarets behov.

111. Se 15 § FTH.

112. Se 4 och 7 §§ förfogandelagen.

113. Se 2 § förfogandeförordningen.

114. Se 1 § ransoneringslagen, 6 § prisregleringslagen och 13 § FTH.

Regeringen kan föreskriva att ransoneringslagens och prisregleringslagens bestämmelser ska gälla även i andra situationer än krig, till exempel vid krigsfara. För ransoneringslagen finns en särskild möjlighet för regeringen att föreskriva om dess tillämpning när det på grund av en utomordentlig händelse föreligger knapphet eller betydande fara för knapphet inom riket på förnödenheter som är av vikt för totalförsvaret eller folkförsörjningen.¹¹⁵ För prisregleringslagen finns motsvarande möjlighet vid risk för allvarlig prisstegring på varor eller hyror.¹¹⁶

Kommunerna och regionerna har inga särskilda uppgifter enligt ransoneringslagen och prisregleringslagen. Det framgår dock av LEH och FEH att kommunerna ska medverka i ransoneringsverksamhet och vid prisreglering, samt i övrigt medverka i genomförandet av åtgärder som är viktiga för landets försörjning.¹¹⁷ Det kan bland annat vara genom att hjälpa till vid inventering och förvaring av förnödenheter samt genom att dela ut ransoneringsbevis.¹¹⁸ Även om kommunerna inte har något huvudsakligt ansvar för ransoneringsverksamhet har kommunen enligt socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för att enskilda som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Det gäller som utgångspunkt även under höjd beredskap.

5.3.4 Betalningsformer under krig eller krigsfara

Enligt lagen (1957:684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden har regeringen en viss föreskriftsrätt när det gäller möjliga betalningsformer under krig eller krigsfara, eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara. Regeringen kan bland annat föreskriva om att Riksbanken ska vara skyldig att lösa in vissa utbetalningskort som har utfärdats av en region eller kommun. Regeringen kan också föreskriva att sådana kort ska tas emot som betalning till statliga myndigheter.¹¹⁹

5.3.5 Fungerande försörjningsberedskap bygger på planering

I sammanhanget kan det nämnas att en fungerande försörjningsberedskap bygger på att kommunerna och regionerna planerar för sina behov i de situationer som de ovan nämnda bestämmelserna om kristidsverksamhet aktiveras.

---

115. Se 2 § ransoneringslagen.

116. Se 7–9 §§ prisregleringslagen.

117. Se 3 kap. 3 § lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

118. Se 8 § förordningen (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

119. Se 1 och 4 §§ lagen om betalningsväsendet under krigsförhållanden.

5.3.6 Verksamhet som är kritisk för samhällets infrastruktur

I den mån kommuner och regioner bedriver verksamhet som är kritisk för samhällets infrastruktur behöver de även följa de särskilda beredskapsregler som gäller generellt för sådana verksamhetsutövare. Elberedskapslagen (1997:288) ställer till exempel upp krav på beredskapsåtgärder inom elsektorn för aktörer som bedriver produktion av el, handel med el eller överföring av el.¹²⁰

Det framgår vidare av lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation att den som tillhandahåller elektroniska kommunikationsnät eller sådana kommunikationstjänster av särskild betydelse från allmän synpunkt får förpliktas att beakta totalförsvarets behov under höjd beredskap.¹²¹

I lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen framgår skyldigheter för dessa aktörer att delta i totalförvarsplaneringen på begäran från en så kallad totalförvarsmyndighet.¹²² Skyldigheterna gäller inte statliga eller kommunala myndigheter,¹²³ men kommunala bolag omfattas av bestämmelserna i lagen. Det framgår av förordningen (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen bland annat att länsstyrelserna, i egenskap av totalförvarsmyndighet, kan begära medverkan och upplysningar från de aktörer som omfattas av lagen.¹²⁴ Kommunernas eventuella beroenden av till exempel privata näringsidkare inom ramen för totalförsvaret kan därför tillvaratas inom ramen för länsstyrelsernas uppdrag.

---

120. Se 1 § elberedskapslagen.

121. Se 1 kap. 9 § lagen om elektronisk kommunikation samt 6 § förordningen (2003:396) om elektronisk kommunikation.

122. I förordningen (1982:1005) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen framgår vilka totalförvarsmyndigheter som har möjlighet att påkalla deltagande enligt den aktuella lagen samt under vilka former det kan ske.

123. Se 1 § andra stycket lagen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen.

124. Se 1 § förordningen om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen.

**De kommunala och
regionala sektorerna
vid höjd beredskap**

6. De kommunala och regionala sektorerna vid höjd beredskap

Utgångspunkten är att den aktör som har ansvar för en verksamhet under normala förhållanden också har ansvaret vid höjd beredskap och i krig, om inget annat har reglerats.¹²⁵

Inom de flesta kommunala och regionala sektorerna saknas särreglering för krigsförhållanden. Det innebär att kommuner och regioner under höjd beredskap generellt behöver förhålla sig till de författningar som reglerar deras verksamhetsområden normalt sett.

6.1 Särskild reglering finns för vissa verksamheter

Det finns dock särskilda bestämmelser som rör räddningstjänsten och skolväsendet vid höjd beredskap. Inom vissa andra sakområden har regeringen en möjlighet att särreglera verksamheter. Till exempel är regeringen enligt 6 kap. 1 § hälso och sjukvårdslagen bemyndigad att meddela särskilda föreskrifter om hälso och sjukvården i krig, vid krigsfara eller under sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser, eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara. Liknande bemyndiganden för regeringen att meddela särskilda föreskrifter finns i

- 3 kap. 19 § patientdatalagen (2008:355)
- 16 kap. 9 § socialtjänstlagen
- 25 § lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.
- 16 kap. 14 § plan och bygglagen.

---

125. Motståndskraft – Inriktningen av totalförsvaret och utformningen av det civila försvaret 2021–2025 (Ds 2017:66) sida 88.

6.2 Räddningstjänsten

Kommunens förmåga att genomföra räddningsinsatser är central för skyddet av civilbefolkningen och civil egendom under höjd beredskap. I 8 kap. lagen om skydd mot olyckor (LSO) finns särskilda bestämmelser som rör räddningstjänstens verksamhet under höjd beredskap.

Det framgår av LSO att krigsplacerad personal som kallas in för att fullgöra civilplikt vid kommunens räddningstjänst ska ingå i räddningstjänstorganisationen.¹²⁶ De som tjänstgör i den kommunala organisationen för räddningstjänst, och annan personal som deltar i räddningstjänst på anmodan av en räddningsledare, har enligt 6 § totalförsvarets folkrättsförordning särskild status som civilförsvarspersonal.

6.2.1 Ansvarsområdet utökas under höjd beredskap

Den kommunala räddningstjänstens ansvarsområde utökas under höjd beredskap. Då ansvarar räddningstjänsten också för att

- upptäcka, märka ut och röja farliga områden
- indikera, sanera och utföra andra åtgärder för skydd mot kärnvapen och kemiska stridsmedel
- utföra kompletterande åtgärder som är nödvändiga för att denna verksamhet ska kunna fullgöras.

Syftet är att skydda och rädda befolkningen och civil egendom från verkningar av krig. Under höjd beredskap har personal inom kommunens räddningstjänstorganisation också i uppgift att delta i åtgärder för första hjälpen åt och transport av skadade, samt för befolkningsskydd. De bestämmelser som gäller för verksamheten under ordinära förhållanden gäller också när räddningstjänsten utför uppgifter enligt ovan.¹²⁷

Utöver vad som anges i 8 kap, LSO, bör kommunal räddningstjänst även ha kontinuitetshanterat sin egen verksamhet samt även, i samverkan med primärkommunen och länsstyrelsen, påbörjat planeringen för skydd av prioriterad samhällsviktig verksamhet. MSB har tagit fram vägledningar för kommunens räddningstjänst vad avser kontinuitetshantering och skydd av samhällsviktig verksamhet på msb.se (Räddningstjänst under höjd beredskap – RUHB : Del 1. Vägledning som stöd för inledande planering och fortsatt utvecklingsarbete samt Räddningstjänst under höjd beredskap – RUHB : Del 2. Räddningstjänst och samhällsviktig verksamhet Vägledning).

---

126. Se 8 kap. 1 § lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

127. Se 8 kap. 2 § lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO).

6.2.2 Regeringen kan meddela föreskrifter som avviker från LSO

Under krigsförhållanden kan regeringen meddela föreskrifter som avviker från LSO, om det är av betydelse för totalförsvaret, om det behövs för räddningstjänsten eller för att det ska gå att sanera efter utsläpp av radioaktiva ämnen.¹²⁸ Regeringen får också besluta att personal inom en kommuns räddningstjänstorganisation får tas i anspråk för uppgifter som inte rör den egna kommunen.¹²⁹ En länsstyrelse har på samma sätt rätt att besluta om att ta räddningstjänstens personal i anspråk för omfördelning mellan kommunerna inom det egna länet.¹³⁰ Om personal har tagits i anspråk har kommunen rätt till statlig ersättning. Ersättningen betalas ut av MSB.¹³¹

6.2.3 Kommunen ska redovisa sin förmåga

Kommunerna ska redovisa vilken förmåga den kommunala räddningstjänsten har under höjd beredskap i sitt handlingsprogram för räddningstjänst.¹³² Kravet vidareutvecklas i MSBFS 2021:1 Föreskrifter och allmänna råd om innehåll och struktur i kommunens handlingsprogram för förebyggande verksamhet och räddningstjänst I 18 § anges att kommunen ska beskriva sin förmåga att utföra varje uppgift som åligger kommunen enligt 8 kap. 2 § LSO vid höjd beredskap för olika geografiska områden i kommunen. Som en del av beskrivningen ska det framgå vilka resurser, egna och i samverkan, som är av särskild vikt för att utföra uppgifterna, samt den organisation som krävs för att utföra uppgifterna.

Vägledning återfinns i Handbok – Innehåll och struktur i kommunernas handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor, utgiven av MSB 2021.

6.2.4 Bestämmelser om räddningstjänstens fordon och trafik

I vägtrafikförordningen (1995:137) för den kommunala organisationen för räddningstjänst under utbildning och höjd beredskap finns en rad särskilda bestämmelser om fordon och trafik med fordon som används av den kommunala räddningstjänstorganisationen under höjd beredskap. I förordningen får kommunen bland annat rätt att meddela lokala trafikföreskrifter om det behövs för att genomföra räddningsinsatser under höjd beredskap.¹³³ Förordningen innehåller också särskilda bestämmelser om krav på räddningstjänstens fordon, och om behörighet för räddningstjänstpersonal att köra vissa motorfordon under höjd beredskap.¹³⁴

128. Se 8 kap. 3 § LSO.

129. Se 8 kap. 4 § LSO.

130. Se 8 kap. 3 § förordningen (2003:789) om skydd mot olyckor (FSO).

131. Se 8 kap. 4 § LSO och FSO.

132. Se 3 kap. 8 § LSO.

133. Se 14 § vägtrafikförordningen (1995:137) för den kommunala organisationen för räddningstjänst under utbildning och höjd beredskap.

134. Se 18-19 §§ vägtrafikförordningen (1995:137) för den kommunala organisationen för räddningstjänst under utbildning och höjd beredskap.

6.3 Skolväsendet

Förordningen (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m. (skolväsendeförordningen), innehåller bestämmelser om verksamheten inom den del av skolväsendet som en kommun eller en region är huvudman för.¹³⁵ Bestämmelserna i 3–11, 15 och 16 §§ rör skolverksamheten under krig och vid krigsfara, och ska tillämpas om regeringen beslutar det. Vid beredskapslarm blir förordningen per automatik tillämplig i sin helhet.¹³⁶

Kommunen ansvarar för att alla skolpliktiga barn som vistas där får föreskriven grundskoleutbildning.¹³⁷ Huvudmannen får göra sådana jämkningar i timplaner och kursplaner för grundskolan och grundsärskolan som kan behövas för att utbildningen ska kunna bedrivas även under höjd beredskap.¹³⁸

6.3.1 Gymnasiesärskolan och grundsärskolan

En region som är huvudman för utbildning i gymnasiesärskolan har möjlighet att delegera uppgifter till den kommun där skolenheten är belägen. Kommunen får besluta att verksamheten vid en eller flera skolenheter inom grundsärskolan ska läggas ned.¹³⁹ Kommunen får också besluta att skolpliktiga elever i grundsärskolan ska fullgöra sin skolgång i kommunens grundskola i stället. Huvudmannen för grundsärskolan ska se till att eleverna får den tillsyn och vård de behöver, antingen hos sina vårdnadshavare eller genom regionens, de kommunala myndigheternas eller andra myndigheters försorg.¹⁴⁰ Utbildningen i gymnasiesärskolan ska fortsätta att bedrivas i den utsträckning som förhållandena medger.¹⁴¹

6.3.2 Vårdutbildningar ska prioriteras

Vårdutbildningar ska särskilt prioriteras. När det gäller utbildning inom vårdområden i gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning ska huvudmannen så långt det är möjligt, och med beaktande av växlande behov av specialiseringar, fortsätta att bedriva den reguljära utbildningen. Huvudmannen ska också tillgodose behov av avkortad utbildning, bland annat för vårdutbildade som inte har varit verksamma inom sitt yrke under en längre tid.¹⁴² I övrigt ska regionerna och kommunerna fortsätta att bedriva utbildning i den utsträckning som förhållandena medger.¹⁴³

---

135. Se 1 § skolväsendeförordningen.

136. Se 13 § förordningen (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap.

137. Se 3 § skolväsendeförordningen.

138. Se 4 § skolväsendeförordningen.

139. Se 5 § skolväsendeförordningen.

140. Se 7 § skolväsendeförordningen.

141. Se 6 § skolväsendeförordningen.

142. Se 8 § skolväsendeförordningen.

143. Se 9 § skolväsendeförordningen.

6.3.3 Prioriteringar av personal och lokaler

Kommuner och regioner ska vid behov göra prioriteringar i fråga om personal, lokaler med mera. Grundskoleverksamheten är prioriterad framför annan skolverksamhet. Om personal, lokaler och utrustning för en kommuns gymnasieskola, kommunala vuxenutbildning eller särskilda utbildning för vuxna behövs för grund skolans verksamhet, ska kommunen helt eller delvis lägga ned gymnasieskolan, den kommunala vuxenutbildningen eller den särskilda utbildningen för vuxna och använda resurserna för grundskolan i stället.¹⁴⁴

Länsstyrelsen har också möjlighet att, efter framställan av Arbetsförmedlingen, besluta om att sådan utbildning ska läggas ned till förmån för arbetsmarknadsutbildning eller annan utbildning inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program. Utbildningar inom vårdområdet får inte läggas ned. Ett sådant beslut gäller framför ett beslut av huvudmannen enligt 10 § skolväsendeförordningen. Enligt 16 § skolväsendeförordningen går länsstyrelsens beslut om nedläggning inte att överklaga.

---

144. Se 10 § skolväsendeförordningen.

| Bilaga 3

Bilaga 3

Sammanställning av det regelverk som gäller för kommuner och regioner inför och vid höjd beredskap

Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap

1 § Totalförsvaret är verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig.

För att stärka landets försvarsförmåga kan beredskapen höjas. Höjd beredskap är antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Under högsta beredskap är totalförsvaret all samhällsverksamhet som då ska bedrivas.

Totalförsvaret består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar).

Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap

3 § Är Sverige i krig råder högsta beredskap.

Är Sverige i krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen besluta om skärpt eller högsta beredskap.

Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap

4 § Beslut enligt 3 § får avse en viss del av landet eller en viss verksamhet.

Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap

5 § När förhållanden som avses i 3 § inte längre råder, ska regeringen besluta att höjd beredskap inte längre ska gälla.

Lag (1992:1403) om totalförsvaret och höjd beredskap

7 § 1 st. Vid höjd beredskap ska kommuner och regioner vidta de särskilda åtgärder i fråga om planering och inriktning av verksamheten, tjänstgöring och ledighet för personal samt användning av tillgängliga resurser som är nödvändiga för att de under de rådande förhållandena ska kunna fullgöra sina uppgifter inom totalförsvaret.

Förordning (2015:1053) om totalförsvaret och höjd beredskap

12 § Vid högsta beredskap ska kommuner och regioner övergå till krigsorganisation.

Vid beredskapslarm ska kommuner och regioner samt de trossamfund och andra enskilda organisationer och de näringsidkare som enligt överenskommelse eller på annan grund är skyldiga att fortsätta sin verksamhet i krig övergå till krigsorganisation.

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun och region

Förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap

9 § Att beredskapen i Sverige höjts till skärpt eller högsta beredskap tillkännages, förutom på det sätt som föreskrivs i 4 § lagen (1976:633) om kungörande av lagar och andra författningar, i ljudradion och televisionen. Om det råder högsta beredskap i hela landet, kan regeringen besluta att detta ska tillkännages även genom beredskapslarm.

Förordning (2015:1053) om totalförsvar och höjd beredskap

10 § Beredskapslarm ges på anläggningar för utomhusalarmering genom trettio sekunder långa signaler med femton sekunders uppehåll mellan signalerna under sammanlagt fem minuter.

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

6 § Fullmäktige får handlägga ett ärende endast om mer än en tredjedel av ledamöterna är närvarande. Fullmäktige kan dock föreskriva att en interpellation eller fråga får besvaras, även om antalet närvarande är lägre.

Om en närvarande ledamot i fullmäktige på grund av jäv är hindrad att delta i handläggningen av ett visst ärende, får fullmäktige handlägga detta, även om antalet närvarande på grund av hindret inte uppgår till det antal som avses i första stycket.

Ett sammanträde med en beslutande kommunal församling kan utan hinder av vad som annars är föreskrivet kungöras på annat betryggande sätt som ordföranden bestämmer.

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

7 § Styrelsen får i ett ärende som inte kan anstå besluta i stället för fullmäktige. Styrelsen får dock inte besluta i ett ärende som rör

1. val av ledamöter och ersättare i styrelsen eller någon annan nämnd eller av revisorer,
2. ansvarsfrihet för styrelsens eller en annan nämnds ledamöter eller åtgärd för att bevara kommunens, regioners eller kommunalförbundets rätt.

Beslut som har fattats med stöd av första stycket ska anmälas till fullmäktige vid nästa sammanträde.

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

8 § Om det är av synnerlig vikt att ett beslut som enligt 7 § eller på annan grund ankommer på styrelsen fattas innan styrelsen kan sammanträda, får dess ordförande besluta i ärendet. Detsamma gäller en annan nämnds ordförande i fråga om beslut som ankommer på den nämnden.

Ett beslut som har fattats med stöd av första stycket ska anmälas till styrelsen respektive nämnden vid dess nästa sammanträde.

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun och region

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

9 § Fullmäktige får uppdra åt styrelsen eller åt en eller flera andra nämnder att helt eller delvis handha förvaltning eller verkställighet som annars enligt lag eller annan författning ankommer på annan nämnd än styrelsen.

I Stockholms kommun får fullmäktige besluta att styrelsens uppgifter ska övertas av borgarrådsberedningen. Om ett sådant beslut fattas, ska vad som sägs i första stycket och i 7–9 §§ om styrelsen i stället gälla borgarrådsberedningen.

Gäller för kommun och region

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

10 § Regeringen får föreskriva att en förvaltningsmyndighets uppgifter inte ska fullgöras eller att de ska övertas av en annan sådan myndighet eller av en domstol. Regeringen får därvid besluta de ytterligare bestämmelser som behövs till följd av att sådana föreskrifter meddelas. Regeringen får föreskriva eller i särskilda fall besluta att de som tjänstgör hos en förvaltningsmyndighet ska tjänstgöra i andra anställningar eller uppdrag hos det allmänna.

Regeringen får överlåta sin befogenhet enligt andra stycket att besluta i särskilda fall till statliga förvaltningsmyndigheter, när det gäller dem som tjänstgör hos staten, och till beslutande kommunala församlingar och förvaltningsmyndigheter, när det gäller dem som tjänstgör hos kommunen.

Gäller för kommun och region

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

15 § Om det i en lag eller annan författning i fråga om förvaltningsärenden av visst slag har föreskrivits att en myndighet ska höras eller att någon annan särskild utredning ska införskaffas och det är förenat med väsentliga olägenheter att låta utreda ett ärende på detta sätt, får ärendet utredas på något annat lämpligt sätt.

16 § En förvaltningsmyndighets handläggning av ett ärende som avser myndighetsutövning mot någon enskild ska uppskjutas, om en part är ur stånd att bevaka sin rätt eller om det finns något annat hinder för utredningen till följd av förhållanden som avses i 2 § första och andra styckena. Kan ärendet utredas tillfredsställande, får det dock handläggas och avgöras, om det är av synnerlig vikt för en part att ärendet avgörs eller om det föreligger andra särskilda skäl.

Gäller för kommun och region

Lag (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Gemensamma bestämmelser 29 § Mål och ärenden ska handläggas i den turordning som krävs av hänsyn till allmänna intressen. Om de är av betydelse för totalförsvaret, ska de ges särskilt företräde.

Gäller för kommun och region

30 § Regeringen får föreskriva om anstånd med val av ledamöter i beslutande kommunala församlingar eller av innehavare av andra allmänna uppdrag. I en sådan föreskrift skall det sättas ut en ny tid för valet och anges vad som återstår av mandatperioden. Detsamma gäller i fråga om allmänna uppdrag i vilka tillsättningen sker på annat sätt än genom val.

31 § Regeringen får föreskriva att fler suppleanter ska utses än som annars är föreskrivet samt att tid för sammanträde, förrättning eller fullgörande av någon annan uppgift ska ändras.

32 § Regeringen får föreskriva om förlängning av

1. tiden för överklagande eller omprövning, för ansökan om resning, för besvär över domvilla eller för annan liknande åtgärd,
2. annan tidsfrist för att anhängiggöra eller bevaka talan hos domstol,
3. den tid inom vilken en ansökan eller anmälan eller en annan liknande åtgärd annars måste vidtas för att en förmån eller en rättighet ska bevakas eller en skyldighet fullgöras.

En kungörelse om krigstillstånd ska anses innefatta en föreskrift enligt första stycket 1 och 2 om en förlängning av tiden till tre veckor från dagen för kungörelsens utfärdande, om regeringen inte föreskriver annat.

33 § Har en skrivelse med överklagande kommit in för sent till en myndighet och kan det skäligen antas att laga förfall förelegat på grund av förhållanden som avses i 2 § första och andra styckena, ska skrivelsen anses ha kommit in i rätt tid, om den kommit in inom tre veckor från det förfallet upphörde. Har det som nu sagts tillämpats när en part vädjat i tvistemål eller brottmål, räknas den tid som anges i 50 kap. 2 § och 51 kap. 2 § rättegångsbalken från den dag då rätten beslutat att inte avvisa vadetalan.

34 § För fall då någon på grund av förhållanden som avses i 2 § första och andra styckena försuttit tiden för att anhängiggöra eller bevaka talan hos domstol, ansöka om resning eller anföra besvär över domvilla, eller annars försuttit den tid inom vilken en ansökan eller en anmälan eller en annan liknande åtgärd vid en myndighet måste vidtas för att en förmån eller en rättighet ska bevakas eller en skyldighet fullgöras, får regeringen föreskriva att en myndighet efter ansökan får sätta ut en ny tid för åtgärden.

35 § Sådan ansökan som avses i 34 § eller ansökan om återställande av försuttit tid enligt 58 kap. 12 § rättegångsbalken ska göras inom tre veckor sedan förfallet upphörde eller inom den längre tid som regeringen föreskriver.

Bestämmelsen i 58 kap. 12 § rättegångsbalken om att ansökan ska göras senast inom ett år från den dag då tiden gick ut ska inte tillämpas, om sökanden inte har kunnat iaktta bestämmelsen på grund av förhållanden som avses i 2 § första och andra styckena.

36 § Delgivning med den som tjänstgör inom Försvarmakten ska ske genom myndigheten. Ett intyg av Försvarmakten ska gälla som fullt bevis att delgivning har skett på det sätt som anges i intyget. Avser delgivningen personlig inställelse, ska intyget om delgivningen innehålla uppgift om huruvida den kallade är förhindrad att inställa sig på grund av sin tjänstgöring.

Delgivning med den som tjänstgör inom Försvarmakten får inte ske enligt 34–38 och 47–51 §§ delgivningslagen (2010:1932). Har delgivning annars skett enligt delgivningslagen, ska den anses ha skett på behörigt vis, även om den inte har verkställts genom Försvarmakten.

Regeringen får föreskriva om andra avvikelser från vad som annars gäller i fråga om delgivning i mål och ärenden hos domstolar och andra myndigheter.

37 § Har en föreskrift meddelats enligt 30 § eller har ett val inte hållits av andra skäl, ska den tidigare innehavaren kvarstå i uppdraget till dess att någon annan har valts och tillträtt uppdraget. Bestämmelser om att en nämndeman eller annan innehavare av ett uppdrag vid en myndighet får avsäga sig uppdraget på grund av att han redan har haft detta under en viss tid eller har uppnått en viss ålder ska inte tillämpas.

Även om tiden går ut för förordnande som särskild ledamot eller annan sådan ledamot i domstol, som ledamot eller som ersättare i arbetsdomstolen eller som särskild sakkunnig i förvaltningsdomstol, ska förordnandet bestå tills ett nytt beslut meddelas.

38 § Har regeringen föreskrivit att 5–37 §§ inte ska tillämpas längre, ska

1. bestämmelserna i 37 § första stycket ändå tillämpas till dess att någon annan ska tillträda uppdraget,
2. den som har deltagit i handläggningen av ett mål eller ärende på grund av bestämmelserna i 24 § eller 37 § andra eller tredje stycket alltjämt vara behörig i det målet eller ärendet,
3. den som har förordnats till särskilt ombud enligt 22 § ha kvar sitt uppdrag till dess han entledigas enligt föreskrifterna i samma paragraf.

En föreskrift om att 5–37 §§ inte ska tillämpas längre inverkar inte på tid som dessförinnan har förlängts enligt 32 §. Bestämmelserna i 34 och 35 §§ ska fortfarande tillämpas, om tiden har börjat löpa innan föreskriften trädde i kraft.

Förordning (1988:1215) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

3 § En beslutande kommunal församling får i särskilda fall besluta att de som tjänstgör hos kommunen ska tjänstgöra i andra tjänster eller uppdrag hos kommunen. En kommunal förvaltningsmyndighet har samma befogenhet i fråga om dem som tjänstgör hos myndigheten.

Gäller för kommun och region

Förordning (1988:1215) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Gemensamma bestämmelser

14 § Om det i lag eller förordning är föreskrivet att ett visst antal suppleanter ska utses för en beslutande kommunal församling eller en förvaltningsmyndighet, får sådana utses till det större antal som behövs.

Föreskrift om att en suppleant är utsedd för en viss bestämd ledamot eller för någon personligen ska beaktas när det utökade antalet suppleanter utses.

Om en suppleant i enlighet med vad som nu sagts utses under löpande tjänstgöringstid, ska uppdraget avse återstående del av tjänstgöringstiden.

15 § En myndighet som enligt 33 § lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m., finner att en skrivelse med överklagande ska anses ha kommit in i rätt tid, ska omgående underrätta den myndighet som ska se till att det överklagade beslutet verkställs.

16 § En myndighet får efter ansökan besluta om förlängning av tid enligt 34 § lagen (1988:97) om förfarandet hos kommuner, förvaltningsmyndigheter och domstolar i krig eller krigsfara m.m., om åtgärden ska vidtas hos myndigheten. En central statlig förvaltningsmyndighet utövar dock denna befogenhet i fråga om en underinstans.

17 § Vid delgivning genom Försvarsmaktens försorg får bevis om delgivning utfärdas av den som har lägst fänriks tjänstegrad eller av militärpolisman.

Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

3 kap. 1 § Kommuner och regioner ska vidta de förberedelser som behövs för verksamheten under höjd beredskap (beredskapsförberedelser).

Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

3 kap. 2 § st. 1 Under höjd beredskap ansvarar kommunstyrelsen för ledningen av den del av det civila försvaret som kommunen ska bedriva.

Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

3 kap. 2 § st. 2 Under höjd beredskap ansvarar regionsstyrelsen för ledningen av den civila hälso- och sjukvården samt den övriga verksamhet för det civila försvaret som regionen ska bedriva.

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun

Gäller för region

Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Lokal kristidsverksamhet

3 kap. 3 § Kommunen ska under höjd beredskap eller när ransoneringslagen (1978:268) i annat fall tillämpas, i den omfattning som regeringen i särskilda fall beslutar,

1. vidta de åtgärder som behövs för försörjningen med nödvändiga varor,
2. medverka vid allmän prisreglering och ransonering, och
3. medverka i övrigt vid genomförandet av åtgärder som är viktiga för landets försörjning.

Gäller för kommun

Förordning (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

8 § När 3 kap. 3 § lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap tillämpas ska kommunen

1. lämna sådant biträde åt statliga myndigheter som behövs för att trygga befolkningens och produktionens försörjning med nödvändiga varor,
2. övervaka föreskriven inventering av förråd av sådana varor och lämna allmänheten behövlig hjälp vid inventeringen,
3. se till att varor som ska lämnas till staten, kommunen eller regionen noggrant vårdas och i föreskriven omfattning kommer staten, kommunen eller regionen till del,
4. medverka vid planläggning och verkställighet av undanförsel,
5. dela ut ransoneringsbevis och andra av myndigheter utfärdade inköpstillsstånd samt övervaka att föreskrifter i konsumtionsreglerande syfte efterlevs, och
6. sprida upplysning om de krav som kristiden ställer och om medel att undvika eller lindra rådande svårigheter.

Gäller för kommun

Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Geografiskt områdesansvar

3 kap. 4 § Kommunstyrelsen ska under höjd beredskap verka för att den verksamhet som bedrivs i kommunen av olika aktörer samordnas och för att samverkan kommer till stånd mellan dem som bedriver verksamheten.

Gäller för kommun

Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Rapportering

3 kap. 5 § Kommuner och regioner ska under höjd beredskap hålla den myndighet som regeringen bestämmer informerad om beredskapsläget och de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret i kommunen respektive regionen.

Gäller för kommun och region

Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

4 kap. 2 § Om en kommun eller region har en för totalförsvaret viktig uppgift och denna blir oskäligt betungande till följd av krigsskada eller andra utomordentliga förhållanden som orsakats av krig eller krigsfara, är andra kommuner och regioner skyldiga att lämna hjälp.

Gäller för kommun och region

Omfattningen av hjälpen beslutas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Lag (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

6 kap. 1 § Enligt Genèvekonventionerna den 12 augusti 1949 rörande skydd för offren i internationella väpnade konflikter och tilläggsprotokollen till konventionerna ska uppgifter om identitet, vistelseort, hälsotillstånd och liknande förhållanden som avser krigsfångar och andra skyddade personer som är i Sveriges våld lämnas till en officiell nationell upplysningsbyrå. Varje kommun och region som har sådana uppgifter ska, under tid när den nationella upplysningsbyrån är upprättad, lämna dessa uppgifter i fråga om krigsfångar till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk och i fråga om andra skyddade personer till Migrationsverket.

Gäller för kommun och region

Totalförsvarets plikt- och prövningsverk och Migrationsverket ska vidarebefordra uppgifterna till den nationella upplysningsbyrån.

Varje kommun och region ska också till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk respektive Migrationsverket lämna uppsamlade värdeföremål och handlingar, som kvarlämnats av skyddade personer eller som efterlämnats av avlidna skyddade personer, om värdeföremålen eller handlingarna är av vikt för de närmast anhöriga. Uppgift ska även lämnas om var avlidna skyddade personers gravar är belägna. Totalförsvarets plikt- och prövningsverk och Migrationsverket ska lämna vidare uppsamlade värdeföremål och handlingar samt vidarebefordra uppgifter om gravars belägenhet till den nationella upplysningsbyrån.

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Sekretessbrytande bestämmelser

15 kap. 3 § Sekretessen enligt 1, 1 a och 2 §§ hindrar inte att uppgifter som avses i 37 kap. 4 § lämnas till den nationella upplysningsbyrån enligt vad som föreskrivs i 6 kap. 1 § lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap och förordningen (1996:1475) om skyldighet att lämna upplysningar m.m. om krigsfångar och andra skyddade personer.

21 kap. 6 § Sekretessen enligt 5 § hindrar inte att uppgifter som avses i 37 kap. 4 § lämnas till den nationella upplysningsbyrån enligt vad som föreskrivs i 6 kap. 1 § lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap och förordningen (1996:1475) om skyldighet att lämna upplysningar m.m. om krigsfångar och andra skyddade personer.

37 kap. 5 § Sekretess enligt 4 § hindrar inte att uppgifter som avses i den paragrafen lämnas till den nationella upplysningsbyrån enligt vad som föreskrivs i 6 kap. 1 § lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap och förordningen (1996:1475) om skyldighet att lämna upplysningar m.m. om krigsfångar och andra skyddade personer.

Förordning (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Bistånd mellan kommuner och regioner

9 § Omfattningen av hjälpen enligt 4 kap. 2 § lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap beslutas av länsstyrelsen i det län där den kommun eller region som ska lämna hjälpen ligger. Kommuner eller regioner som har fått hjälp med personal, ska svara för personalens avlöning och andra anställningsförmåner.

Förordning (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Planläggning

4 § Varje kommun och region ska ha de planer som behövs för verksamheten under höjd beredskap. Dessa ska innehålla uppgifter om den verksamhet som är avsedd att bedrivas under höjd beredskap. Av planerna ska också framgå krigsorganisationen, den personal som ska tjänstgöra i denna och vad som i övrigt behövs för att kommunen eller regionen ska kunna höja sin beredskap och bedriva verksamheten under höjd beredskap.

5 § Planeringen ska avse såväl beredskapshöjningar efter hand som omedelbart intagande av högsta beredskap.

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun och region

Förordning (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.

12 § En kommuns och regions planläggning enligt 4 § förordningen (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap ska, i fråga om den skolverksamhet som avses i denna förordning, ske efter samråd med länsstyrelsen och Arbetsförmedlingen.

13 § Kommuner och regioner ska underrätta länsstyrelsen om behovet av lokaler för skolverksamheten under krig och vid krigsfara.

Gäller för kommun och region

Förordning (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

Rapportering

6 § Varje kommun ska hålla länsstyrelsen underrättad om de beredskapsförberedelser som vidtagits och om de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret i kommunen.

Vid höjd beredskap ska kommunen hålla länsstyrelsen underrättad om beredskapsläget och de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret i kommunen.

Gäller för kommun

Förordning (2006:637) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap

7 § Varje region ska hålla Socialstyrelsen och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap underrättade om de beredskapsförberedelser som vidtagits och om de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret inom regionens ansvarsområde. Vid höjd beredskap ska regionen hålla Socialstyrelsen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och länsstyrelsen underrättade om beredskapsläget och de övriga förhållanden som har betydelse för det civila försvaret inom regionens ansvarsområde.

Gäller för region

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

38 kap. 7 § Sekretess gäller hos kommuner och regioner i verksamhet som avser beredskap för extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap enligt lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap eller planering enligt förfogandelagen (1978:262).

För uppgift om en enskilds affärs- eller driftförhållanden, uppfinningar eller forskningsresultat, om det kan antas att den enskilde lider skada om uppgiften röjs, och för uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden än som avses i 1 för den som har trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för verksamheten.

För uppgift i en allmän handling gäller sekretessen i högst tjugo år.

Gäller för kommun och region

Lag (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

4 § Kommuners och regioners skyldighet att ta hand om dem som omfattas av ett utrymningsbeslut och utlänningar som söker skydd i Sverige regleras i socialtjänstlagen (2001:453), hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.

5 § Kommuner och regioner som befolkningen lämnar på grund av utrymning är skyldiga att i skäligen omfattning lämna hjälp till de kommuner och regioner som i större omfattning får ta emot befolkningen.

Lag (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

Skyldighet att upplåta inkvarteringsbostad

1 § En kommun får förelägga innehavaren av en byggnad eller bostadslägenhet (inkvarteringsvärd) att upplåta bostad och utrustning åt den som behöver en bostad (inkvarteringsbostad) på grund av beslut om utrymning eller på grund av att denne till följd av krigshändelser tvingats lämna sin ordinarie bostad.

Ett sådant föreläggande får meddelas endast om behovet av bostad inte kan tillgodoses på annat lämpligt sätt. Beslutet får inte medföra större olägenhet för inkvarteringsvärden än vad som är nödvändigt och får inte avse utrymmen som behövs för inkvarteringsvärden och hans eller hennes familj eller någon dem närstående.

2 § Om inkvarteringsvärden inte följer föreläggandet enligt 1 §, får kommunen hos Polismyndigheten begära den hjälp som behövs för att den som ska inkvarteras ska få tillträde till inkvarteringsbostaden.

Ersättning

3 § Inkvarteringsvärden har rätt till skälig ersättning av kommunen för inkvarteringsbostaden.

4 § Om bostaden eller dess utrustning skadas när bostaden används som inkvarteringsbostad, är den skadelidande berättigad till ersättning av kommunen. Är skadan ringa, betalas dock ingen ersättning.

5 § Ersättningen enligt 3 och 4 §§ prövas på det sätt som anges i förfogandelagen (1978:262).

Om taxa enligt 33 § förfogandelagen har fastställts, beslutar kommunen ersättningen. I annat fall beslutas ersättningen av den lokala värderingsnämnden.

6 § Den som disponerat en inkvarteringsbostad enligt 1 § ska till kommunen betala tillbaka vad kommunen betalat till inkvarteringsvärden enligt 3 och 4 §§.

Om det med hänsyn till den inkvarterades ekonomiska förhållanden eller annars är oskäligt, ska kommunen helt eller delvis befria den inkvarterade från återbetalningsskyldigheten.

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun

Förordning (2006:639) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap

Skyldighet att hjälpa andra kommuner och regioner

6 § Kommuner eller regioner som enligt 2 kap. 5 § lagen (2006:546) om utrymning och inkvartering m.m. under höjd beredskap har fått hjälp med personal ska svara för personalens avlöning och andra anställningsförmåner.

Socialtjänstlag (2001:453)

2 kap. 1 § Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område, och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Detta innebär ingen inskränkning i det ansvar som vilar på andra huvudmän.

16 kap. 9 § Regeringen får meddela särskilda föreskrifter om socialtjänsten enligt denna lag, om riket kommer i krig eller krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i.

Förordning (1991:1195) om skolväsendet under krig och vid krigsfara m.m.

Grundskola och särskola

3 § Kommunen ska sörja för att alla skolpliktiga barn som vistas där får föreskriven utbildning i dess grundskola.

En kommun får besluta att verksamheten vid en eller flera skolenheter inom grundsärskolan ska läggas ned.

6 § Utbildningen i gymnasiesärskolan ska fortsätta att bedrivas i den utsträckning som förhållandena medger.

7 § En kommun får besluta att skolpliktiga elever i grundsärskolan ska fullgöra sin skolgång i kommunens grundskola enligt 3 §.

Huvudmannen för grundsärskolan ska se till att eleverna får den tillsyn och vård de behöver, antingen hos sina vårdnadshavare eller genom regionens, de kommunala myndigheternas eller andra myndigheters försorg.

Gymnasieskola och skolformer inom vuxenutbildningen

8 § I fråga om utbildning inom vårdområden i gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning ska huvudmannen så långt möjligt och med beaktande av växlande behov av specialiseringar fortsätta att bedriva den reguljära utbildningen och också tillgodose behov av avkortad utbildning, bland annat för vårdutbildade som en längre tid inte varit verksamma inom sitt yrke.

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun

Gäller för kommun och region

9 § I övrigt ska, i den utsträckning förhållandena medger det,

- en kommun fortsätta att bedriva utbildningen i gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning,
- en region eller kommun fortsätta att bedriva utbildningen i särskild utbildning för vuxna,
- en region fortsätta att bedriva utbildningen i gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning av annat slag än som avses i 8 §.

Prioriteringar i fråga om personal, lokaler m.m.

10 § Om personal, lokaler och utrustning för en kommuns gymnasieskola, kommunala vuxenutbildning eller särskilda utbildning för vuxna behövs för grundskolans verksamhet, ska kommunen helt eller delvis lägga ned gymnasieskolan, den kommunala vuxenutbildningen eller den särskilda utbildningen för vuxna och i stället använda resurserna för grundskolan.

11 § Om personal, lokaler och utrustning för en kommuns gymnasieskola, kommunala vuxenutbildning eller särskilda utbildning för vuxna behövs för arbetsmarknadsutbildning eller annan utbildning inom ramen för ett arbetsmarknadspolitiskt program, får länsstyrelsen efter framställning av Arbetsförmedlingen besluta att kommunens gymnasieskola, kommunala vuxenutbildning eller särskilda utbildning för vuxna ska läggas ned och att resurserna i stället ska ställas till förfogande för den arbetsmarknadspolitiskt motiverade utbildningen. Detta gäller dock inte den utbildning inom vårdområdet som avses i 8 §.

Ett beslut enligt första stycket ska gälla framför ett beslut av huvudmannen enligt 10 §.

Första stycket första meningen ska också tillämpas på en regions gymnasieskola, kommunala vuxenutbildning och särskilda utbildning för vuxna, när det gäller resurser för utbildning på andra områden än vårdområdet.

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

3 kap. 8 § 1 och 2 st. En kommun ska ha ett handlingsprogram för räddningstjänst. I programmet ska anges målet för kommunens verksamhet samt de risker för olyckor som finns i kommunen och som kan leda till räddningsinsatser. I programmet ska också anges vilken förmåga kommunen har och avser att skaffa sig för att göra sådana insatser. Som en del av förmågan ska anges vilka resurser kommunen har och avser att skaffa sig. Förmågan ska redovisas såväl med avseende på förhållandena i fred som under höjd beredskap.

Handlingsprogrammet ska antas av kommunfullmäktige för varje ny mandatperiod. Innan programmet antas ska samråd ha skett med de myndigheter som kan ha ett väsentligt intresse i saken.

Kommunfullmäktige kan uppdra åt kommunal nämnd att under perioden anta närmare riktlinjer. I ett kommunalförbund ska handlingsprogrammet antas av den beslutande församlingen.

Gäller för kommun

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

3 kap. 8 § 1 och 2 st En kommun ska ha ett handlingsprogram för räddningstjänst. I programmet ska kommunen ange

1. målen för verksamheten,
2. de risker för olyckor som finns i kommunen och som kan leda till räddningsinsatser, och
3. förmågan att
  - a. genomföra räddningsinsatser för varje typ av sådan olycka,
  - b. genomföra flera samtidiga räddningsinsatser,
  - c. genomföra omfattande räddningsinsatser, och
  - d. utöva ledning i räddningstjänsten.

Kommunen ska i programmet ange vilka resurser som finns för att upprätthålla förmågan. Förmågan ska redovisas för förhållandena såväl i fred som under höjd beredskap.

Innan kommunen antar ett handlingsprogram eller beslutar om betydande förändringar i programmet ska den samråda med de myndigheter som särskilt berörs av förändringarna.

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

8 kap. 3 § Är Sverige i krig eller krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen meddela sådana föreskrifter som avviker från denna lag om det är av betydelse för totalförsvaret eller om det behövs för räddningstjänsten eller för att sanering efter utsläpp av radioaktiva ämnen ska kunna genomföras.

Lag (2003:778) om skydd mot olyckor

8 kap. 4 § Under höjd beredskap får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer besluta att personal inom en kommuns organisation för räddningstjänst får tas i anspråk för uppgifter som inte rör den egna kommunen.

Om personal har tagits i anspråk enligt första stycket, har kommunen rätt till ersättning av staten för skäligen kostnader.

Vägförordning (1995:137) för den kommunala organisationen för räddningstjänst under utbildning och höjd beredskap

1 § Denna förordning innehåller särskilda bestämmelser om fordon och trafik med fordon som används av den kommunala organisationen för räddningstjänst under utbildning eller höjd beredskap.

Gäller för kommun

Gäller för kommun

Gäller för kommun

Gäller för kommun

Vägtrafikförordning (1995:137) för den kommunala organisationen för räddningstjänst under utbildning och höjd beredskap

14 § Kommunen får meddela sådana lokala trafikföreskrifter som avses i 10 kap. 1 § trafikförordningen (1998:1276), om det behövs för att genomföra räddningsinsatser under höjd beredskap. Föreskrifterna får inte meddelas i strid mot lokala trafikföreskrifter som har meddelats av Försvarsmakten.

I fråga om föreskrifter för en enskild väg som inte i större utsträckning används av allmänheten för trafik gäller 10 kap. 6 § trafikförordningen.

Kommunen ska underrätta länsstyrelsen om föreskrifterna. Om dessa ska avse trafik under längre tid eller annars i större omfattning, ska samråd ske med länsstyrelsen innan föreskrifterna meddelas.

Kommunallag (2017:725)

9 kap 21 § 2 st. En gemensam nämnd får fullgöra uppgifter för vilka det enligt lag eller annan författning ska finnas en eller flera nämnder i varje kommun eller region. Uppgifter som kommun- eller regionsstyrelsen har vid höjd beredskap enligt lagen (2006:544) om kommuners och regions åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap får dock inte fullgöras av en gemensam nämnd.

Kommunallag (2017:725)

Bestämmelser om krig eller krigsfara och extraordinära händelser i fredstid

3 kap. 13 § Bestämmelser om den kommunala organisationen under krig eller krigsfara finns i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Bestämmelser om kommuners och regioners organisation och befogenheter vid extraordinära händelser i fredstid finns i lagen (2006:544) om kommuners och regioners åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap.

Förfogandelag (1978:262)

7 § Om förfogande beslutar regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, kommuner, regioner eller statliga myndigheter.

Förfogande över egendom ska riktas mot en bestämd ägare eller innehavare av egendomen. I fall som avses i 1 § eller 2 § första stycket 1 eller 2 får dock regeringen föreskriva om förfogande som avser alla eller en viss krets av ägare och innehavare av egendom av det slag som förfogandet gäller.

Gäller för kommun

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun och region

Förfogandeförordning (1978:558)

2 § Förfogande för annans räkning än Försvarmaktens beslutas, om förfogandet avser

1. transportmedel: av Trafikverket, Sjöfartsverket, Transportstyrelsen eller länsstyrelsen i det län där transportmedlet finns,
2. fastigheter: av länsstyrelsen i det län där fastigheten ligger,
3. radioanläggningar: av länsstyrelsen i det län där anläggningen finns,
4. annan egendom än som anges i 1–3 och tjänster: av kommunen, regionen eller den statliga myndighet som regeringen bestämmer särskilt.

Gäller för kommun och region

Förfogandeförordning (1978:558)

4 § Gör flera myndigheter, kommuner eller regioner som har rätt att besluta om förfogande samtidigt anspråk på egendom som inte är förberedd för förfogande, avgörs frågan om företrädesrätt i samråd mellan dem. Kan enighet inte nås, får ärendet hänskjutas till regeringen. Om ett beslut i sådan ordning inte kan inhämtas eller avvaktas, har Försvarmakten företrädesrätt till egendomen förutsatt att den oundgängligen behövs för verksamheten.

Gäller för kommun och region

Förfogandeförordning (1978:558)

12 § Varje myndighet, kommun eller region som avses i 1 eller 2 § ska föra förteckning över ärenden om förfogande. Ärendena ska tas upp i nummerföljd. För varje ärende ska beslut och annan åtgärd antecknas. Kopia av beslut och andra handlingar i ärendet ska föras med ärendets nummer och föras samman i en akt. När akten eller någon handling ur denna lämnas till annan myndighet, kommun eller region, ska detta antecknas.

Gäller för kommun och region

Förfogandeförordning (1978:558)

Uppgiftsskyldighet m.m.

28 § Uppgift enligt 45 § förfogandelagen (1978: 262) ska lämnas till den myndighet, kommun eller region som tar emot egendomen när denna avlämnas eller frånträds, om inte myndigheten, kommunen eller regionen medger att uppgiften lämnas senare. Uppgiften lämnas på blankett som fastställs av Försvarmakten. Myndigheten, kommunen eller regionen ska skicka en kopia av handlingen till den länsstyrelse som anges i 9 § andra stycket denna förordning.

Gäller för kommun och region

29 § Om en myndighet, kommun eller region som får besluta om förfogande finner att det krävs en åtgärd enligt 46 § andra stycket eller 47 § första eller andra stycket förfogandelagen (1978: 262), ska myndigheten, kommunen eller regionen göra framställning om åtgärden hos den länsstyrelse som anges i 9 § andra stycket denna förordning.

Säkerhetsskyddslag (2018:585)

Skyddsobjekt

3 § För att tillgodose behovet av skydd enligt 1 eller 2 § kan det beslutas att något ska vara skyddsobjekt.

§ Följande byggnader, andra anläggningar, områden och objekt får beslutas vara skyddsobjekt:

1. statschefens och tronföljarens residens och bostäder samt statsministerns bostäder,
2. byggnader, andra anläggningar och områden som staten har äganderätt eller nyttjanderätt till och som disponeras av riksdagen eller riksdagsförvaltningen,
3. byggnader och andra anläggningar som staten, en kommun eller en region har äganderätt eller nyttjanderätt till och som används eller är avsedda för att leda eller styra statlig eller kommunal verksamhet,
4. byggnader, andra anläggningar och områden som används eller är avsedda för polisverksamhet eller för annan verksamhet som innefattar att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, verksamhet inom kriminalvården eller Sveriges försörjning med sedlar och mynt,
5. byggnader, andra anläggningar och områden som används eller är avsedda för
  - fredstida krishantering,
  - elektroniska kommunikationer,
  - posthantering,
  - transporter,
  - alarmering,
  - försvarsindustriella ändamål, eller
  - försörjning med energi, vatten, livsmedel eller andra förnödenheter av betydelse för Sveriges försörjningsberedskap och då även fartyg som används för transport av kärnämnen, och
6. byggnader, andra anläggningar och områden som används eller är avsedda för ledning av räddningstjänst eller för ledning och samordning av civil verksamhet vid höjd beredskap.

Regeringsformen (1974:152)

15 kap. 9 § 3 st. Val till riksdagen eller beslutande kommunala församlingar får inte hållas på ockuperat område.

Regeringsformen (1974:152)

Beslutanderätten i kommunerna

12 § Om riket är i krig eller krigsfara eller om det råder sådana extraordinära förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i, utövas beslutanderätten i kommunerna på det sätt som anges i lag.

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun och region

Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt

2 kap. Utredning om personliga förhållanden

1 § För att en totalförsvarspliktigs förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt ska kunna utredas och bedömas är han eller hon skyldig att, på begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk, en annan statlig myndighet som regeringen bestämmer, en kommun eller region, skriftligen eller muntligen eller, om det behövs, vid en personlig inställelse lämna nödvändiga uppgifter om hälsotillstånd, utbildning, arbete och personliga förhållanden i övrigt.

Gäller för kommun och region

Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt

2 kap. 4 § Kommuner, regioner och enskilda vårdinrättningar ska till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk lämna de uppgifter om en totalförsvarspliktigs hälsotillstånd och personliga förhållanden i övrigt som behövs för att bedöma hans eller hennes förutsättningar att fullgöra värnplikt eller civilplikt.

Gäller för kommun och region

Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt

3 kap. 15 § Beslut om krigsplacering fattas av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk efter framställningar från statliga myndigheter, kommuner, regioner, bolag, föreningar, samfälligheter, registrerade trossamfund, organisatoriska delar av sådana samfund eller andra enskilda (bemanningsansvariga). Om ett beslut om krigsplacering upphävs, gäller 14 §.

Gäller för kommun och region

Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt

5 kap. 15 § Ärenden om avbrott ska prövas av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk eller efter myndighetens bestämmande av en annan statlig myndighet, en kommun eller region.

Ärenden som avses i 14 § ska dock alltid prövas av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk.

Gäller för kommun och region

Förordning (1995:238) om totalförsvarsplikt

3 kap. 5 § Vårdinrättningar

Den eller de nämnder i en region eller kommun som ansvarar för verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade samt chefsöverläkare vid en vårdinrättning där vård meddelas med stöd av lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård, ska lämna uppgifter om varje svensk medborgare som under året fyller 17 år och som den 15 mars

Gäller för kommun och region

1. erhöll insats enligt 9 § 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 eller 9 lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, eller
2. var intagen på vårdinrättning med stöd av lagen om psykiatrisk tvångsvård eller lagen om rättspsykiatrisk vård.

Uppgifterna ska lämnas till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk före den 1 april varje år.

Förordning (1995:238) om totalförsvarsplikt

3 kap. 9 §

Utbildningsmyndigheter och skolor

Statens skolverk, Universitets- och högskolerådet och rektorn för en utbildningsanstalt eller skola som drivs av staten, en kommun eller region eller av en enskild som godkänts av Statens skolinspektion ska på begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk lämna uppgifter till myndigheten om de totalförsvarspliktigas studieinriktning och behörighet för studier på ett nationellt program i gymnasieskolan.

Gäller för kommun och region

Förordning (1995:238) om totalförsvarsplikt

3 kap.

Kommuner och regioner m.fl.

15 § Kommuner, regioner och vårdgivare som bedriver enskild verksamhet ska på begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk lämna de uppgifter om anställd hälso- och sjukvårdspersonal som behövs för myndighetens planeringsarbete.

14 a § Kommuner, regioner och vårdgivare som bedriver enskild verksamhet ska på begäran av Totalförsvarets plikt- och prövningsverk lämna de uppgifter om totalförsvarspliktigas hälsotillstånd som behövs för att kontrollera de uppgifter som en totalförsvarspliktig har lämnat till Totalförsvarets plikt- och prövningsverk och som utgör underlag för beslut om kallelse till mönstring.

Gäller för kommun och region

Prisregleringslag (1989:978)

Lagens tillämpningsområde

2 § Denna lag gäller för varor och tjänster, om de tillhandahålls mot ersättning. Lagen gäller också för hyra av bostadslägenheter och lokaler.

Lagen gäller dock inte

1. vad som tillhandahålls mot ersättning i form av taxor och avgifter som regeringen beslutar om,
2. försäljning enligt utsökningsbalken eller konkurslagen (1987:672),
3. förfogande enligt förfogandelagen (1978:262) eller ransoneringslagen (1978:268).

Ransoneringslag (1978:268)

Reglering av handel m.m.

6 § Om det är nödvändigt för hushållning med förnödenhet som är av vikt för totalförsvaret eller folkförsörjningen, får regeringen föreskriva att förnödenheten

1. under viss tid icke får saluhållas, utbjudas mot vederlag, överlåtas eller förvärvas,
2. får saluhållas, utbjudas mot vederlag, överlåtas eller förvärvas endast i den ordning och på de villkor som föreskrives av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer,
3. får användas endast för de ändamål, på de villkor och med de begränsningar som föreskrives av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Föreskrift enligt första stycket får meddelas även i fråga om annan förnödenhet, om det behövs för att reglering som där avses ska kunna tillfredsställande kontrolleras.

Föreskrift enligt första stycket 1 eller 2 i fråga om överlåtelse av viss förnödenhet gäller även näringsidkares uttag av förnödenheten ur rörelsen, om ej annat föreskrives av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

Hälso- och sjukvårdslag (2017:30)

6 kap. 1 §

Regeringen får meddela föreskrifter om

2. hälso- och sjukvården i krig, vid krigsfara eller under sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara.

Patientdatalag (2008:355)

3 kap. 19 § Regeringen får meddela särskilda föreskrifter om patientjournaler i krig, vid krigsfara eller under sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara.

Plan- och bygglag (2010:900)

16 kap. 14 § Om riket är i krig eller krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som beror på krig eller krigsfara som riket har befunnit sig i, får regeringen meddela sådana från denna lag avvikande föreskrifter som är av betydelse för totalförsvaret eller som behövs för att nödvändig byggnadsverksamhet i övrigt ska kunna utföras.

Totalförsvarets folkrättsförordning (1990:12)

6 § Som civilförsvarspersonal anses de som under höjd beredskap tjänstgör i den kommunala organisationen för räddningstjänst eller fullgör uppgifter inom befolkningskyddet, om de inte tillhör sjukvårdspersonalen enligt 8 §.

Som civilförsvarspersonal anses även annan personal som på anmodan av en räddningsledare deltar i räddningstjänst eller i verksamhet enligt 8 kap. 2 § lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

Totalförsvarets folkrättsförordning (1990:12)

31 § I varje länsstyrelses krigsorganisation ska det finnas två folkrättsliga rådgivare med uppgift att ge länsledningen samt kommunerna inom länet råd om hur folkrättens regler i krig och under neutralitet ska tillämpas. Rådgivarna ska också delta i länsstyrelsens planläggning och utbildningsverksamhet.

Arbetsrättslig beredskapslag (1987:1262)

5 § Lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, lagen (1974:358) om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen, lagen (1982:80) om anställningsskydd, semesterlagen (1977:480) och föräldraledighetslagen (1995:584), tillämpas med de ändringar och tillägg som anges i en till denna lag fogad förteckning (bilaga).

Arbetsrättslig beredskapslag (1987:1262)

6 § När denna lag ska tillämpas, gäller inte lagen (1974:981) om arbetstagares rätt till ledighet för utbildning, lagen (1979:1184) om rätt till ledighet för vissa föreningsuppdrag i skolan och lagen (1986:163) om rätt till ledighet för utbildning i svenska för invandrare.

Arbetsrättslig beredskapslag (1987:1262)

7 § Regeringen får föreskriva förbud mot fackliga stridsåtgärder och förordna om fortsatt giltighet av kollektivavtal och om tvångsskiljedom eller vidta andra liknande åtgärder, om en arbetstvist hotar att medföra eller har medfört en öppen arbetskonflikt som kan skada totalförsvaret.

8 § Utöver vad som anges i 5 § får regeringen i de där angivna lagarna, i annan lag som gäller förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare och i lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister föreskriva sådana ändringar och tillägg som behövs för att tillgodose totalförsvarets behov.

9 § Har det i ett kollektivavtal tagits in bestämmelse som strider mot en föreskrift som har meddelats i eller med stöd av denna lag, får regeringen förklara att bestämmelsen är utan verkan, om den kan medföra skada för totalförsvaret.

Gäller för kommun

Gäller för kommun och region

Gäller för kommun och region

Förordning (2017:870) om länsstyrelsernas krisberedskap och uppgifter inför och vid höjd beredskap

10 § Länsstyrelsen får överlåta åt en kommunal myndighet att i ett visst ärende eller i vissa grupper av ärenden på eget ansvar meddela beslut eller genomföra åtgärder som annars skulle vara länsstyrelsens uppgift, om föreskrifter i lag inte hindrar det.

Lag (1994:2077) om arbetsförmedlingstvång

2 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får i den omfattning som det behövs föreskriva om förbud mot annan arbetsförmedling än den offentliga samt om inskränkning i rätten att utöva sådan annan arbetsförmedling.

3 § För att tillgodose behovet av arbetskraft inom en viss verksamhet får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva om förbud för arbetsgivare att anställa arbetstagare som inte anvisats av en offentlig arbetsförmedling eller med dess medgivande (arbetsförmedlingstvång). I föreskrifterna ska anges det behov av arbetskraft, åt vilket företräde ska lämnas (företrädesbestämmelse).

Så länge det företrädesberättigade behovet inte är fyllt, får den som förmedlar arbete inte lämna en arbetssökande anvisning eller medgivande att ta annat arbete inom den verksamhet för vilken arbetsförmedlingstvång gäller.

4 § Har ett avtal om anställning träffats i strid med vad som föreskrivits om arbetsförmedlingstvång och kan anställningen inte godkännas med hänsyn till en företrädesbestämmelse, får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer vid vite förelägga arbetstagaren att frånträda anställningen.

5 § Föreskrifterna i 3 och 4 §§ gäller inte, om anställningen endast är tillfällig, arbetstagaren är under sexton eller över sjuttio år, parterna i ett anställningsförhållande är makar eller sambor eller om ena parten eller hans make eller sambo är den andra partens avkomling eller styv- eller fosterbarn eller dess avkomling eller syskon, halvsyskon eller fostersyskon.

6 § Den som uppsåtligen bryter mot ett förbud enligt 2 § eller 3 § första stycket första meningen ska dömas till böter eller fängelse i högst sex månader.

Arbetsföreläggelse (1982:901)

4 § Kommer riket i krig ska, när det behövs för att tillgodose totalförsvarets behov

1. den ordinarie arbetstiden enligt 5 § arbetstidslagen (1982:673) vara högst 60 timmar i veckan,
2. bestämmelserna om mertid i 10 § arbetstidslagen inte tillämpas, och
3. veckovilan enligt 14 § arbetstidslagen vara minst 24 timmar under varje period om sju dagar.

Gäller för kommun och region

Om riket kommer i krigsfara eller om det råder sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av krig eller av krigsfara som riket har befunnit sig i får, efter regeringens förordnande, bestämmelserna i första stycket helt eller delvis tillämpas från den tidpunkt som regeringen bestämmer.

Lagen (2006:545) om skyddsrum

3 kap. 1 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska, i den omfattning staten ställer medel till förfogande, besluta i enskilda fall om byggande av skyddsrum samt kontrollera

att inrättade skyddsrum har avsedd skyddsförmåga och att skyltning skett i enlighet med lagen.

Kommunen ska på begäran av den myndighet som avses i första stycket lämna upplysningar om planer för byggverksamhet i kommunen och om andra förhållanden av betydelse för myndighetens beslut i frågor om byggande av skyddsrum.

Lag (1957:684) om betalningsväsendet under krigsförhållanden

2 § Är Sverige i krig, får regeringen, efter hörande där så är möjligt av direktionen i Riksbanken, meddela föreskrifter om Riksbankens sedel- och myntutgivning och bankrörelse samt offentliggörande av Riksbankens räkenskaper att gälla i stället för vad som är föreskrivet i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank och i annan lag.

Är Sverige i krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen, efter framställning av direktionen i Riksbanken, meddela sådana föreskrifter som avses i första stycket.

4 § Är Sverige i krig, får regeringen, efter hörande där så är möjligt av direktionen i Riksbanken, föreskriva att Riksbanken ska vara skyldig att inlösa utbetalningskort avsedda för postgirorelsen och direktutbetalningskort, som utfärdats av statlig eller kommunal myndighet eller annan postgirokontoinnehavare, som fått medgivande att göra utbetalning med direktutbetalningskort, samt att sådana kort ska tas emot som betalning till statlig myndighet.

Är Sverige i krigsfara eller råder det sådana utomordentliga förhållanden som är föranledda av att det är krig utanför Sveriges gränser eller av att Sverige har varit i krig eller krigsfara, får regeringen, efter hörande av direktionen i Riksbanken, meddela sådana föreskrifter som avses i första stycket.

5 § Kan under krig förbindelsen mellan någon del av riket och riksstyrelsen icke eller allenast med avsevärd svårighet upprätthållas eller föreligger eljest under krig trängande behov av omedelbara åtgärder, äger länsstyrelse i tillämpliga delar utöva befogenhet som enligt denna lag tillkommer Konungen.

Gäller för kommun

Lag (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförvarsplaneringen

1 § Ägare eller innehavare av industriella anläggningar, andra näringsidkare samt sådana arbetsgivarorganisationer och arbetstagarorganisationer som avses i 6 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet, är skyldiga att på begäran av den myndighet som regeringen bestämmer (totalförvarsmyndighet), delta i totalförvarsplaneringen enligt bestämmelserna i denna lag.

Lagen gäller inte statliga myndigheter, kommunala myndigheter eller regionsmyndigheter och inte heller den som i stället omfattas av särskilda föreskrifter för totalförsvaret.

2 § Ägare eller innehavare av industriella anläggningar och andra näringsidkare ska lämna de upplysningar om personal, lokaler, maskiner och annan utrustning, produktion, förbrukning av energi, råvaror och andra förnödenheter, lagerhållning, inköp, leveranser och annat dylikt som totalförvarsmyndigheterna behöver för sitt planeringsarbete samt, om det behövs, i övrigt medverka vid planeringen av de egna uppgifterna inom totalförsvaret.

Den som på grund av bestämmelserna i första stycket har fått utföra arbete som har medfört betydande kostnader, kan få ersättning för detta av allmänna medel. Kan överenskommelse om ersättningen inte träffas med den myndighet som har begärt arbetet, ska frågan hänskjutas till avgörande av skiljemän enligt lagen (1929:145) om skiljemän. Skiljemännen avgör om ersättning ska utgå och bestämmer i så fall ersättningens storlek.

3 § Arbetsgivarorganisationer och arbetstagarorganisationer är skyldiga att

1. överlägga med totalförvarsmyndigheterna om organisationernas uppgifter inom eller i anslutning till totalförsvaret på central, regional och lokal nivå,
2. medverka vid övningar inom totalförsvaret,
3. lämna upplysningar eller annat biträde som totalförvarsmyndigheterna behöver för sitt planeringsarbete.

4 § Arbetsgivare samt arbetsgivarorganisationer och arbetstagarorganisationer som i fredstid är eller brukar vara parter i kollektivavtalsförhandlingar, är skyldiga att överlägga med sina motparter om kollektivavtal för krissituationer som omfattas av totalförvarsplaneringen.

5 § Totalförvarsmyndigheterna får meddela de förelägganden som behövs för efterlevnaden av 2 §. I beslut om föreläggande kan vite sättas ut. Beslut om föreläggande får överklagas till regeringen.

6 § Till böter eller fängelse i högst ett år döms den som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet har lämnat oriktiga uppgifter om förhållanden av vikt, när en totalförvarsmyndighet har begärt upplysningar enligt 2 §.

7 § Den som på grund av bestämmelser i denna lag har fått kännedom om en enskilds affärs- eller driftförhållanden eller förhållande av betydelse för totalförsvaret eller annars för rikets säkerhet får inte behörigen röja eller utnyttja vad han eller hon har fått veta.

I det allmännas verksamhet tillämpas i stället bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet

2 § En myndighet med uppgifter inom totalförsvaret får ingå ett skriftligt avtal med en person som tillhör en frivillig försvarsorganisation (en frivillig) om att denne ska tjänstgöra inom totalförsvaret. Personer som har ingått sådana avtal benämns avtalspersonal.

Innan ett avtal enligt första stycket ingås, ska myndigheten kontrollera med den frivilliga försvarsorganisationen att den frivillige är lämplig för tjänstgöringen.

3 § Myndigheter med uppgifter inom totalförsvaret ska, var och en inom sitt verksamhetsområde, efter hörande av berörda frivilliga försvarsorganisationer och de samarbetsorgan som organisationerna kan ha bildat,

1. ange målen för utbildning av frivilliga för uppgifter inom totalförsvaret,
2. ange vilken utbildning som myndigheten anser bör genomföras,
3. lämna organisationerna underlag för upplysningsverksamhet,
4. vid behov teckna avtal enligt 2 §,
5. registrera och krigsplacera sådan personal som ingått avtal,
6. i övrigt stödja den frivilliga försvarsverksamheten.

Elberedskapslag (1997:288)

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om skyldighet att vidta beredskapsåtgärder inom elsektorn.

Bestämmelserna gäller för den som bedriver produktion av el, handel med el eller sådan överföring av el som sker med stöd av nätkoncession enligt 2 kap. 1 § ellagen (1997:857).

Lag (2003:389) om elektronisk kommunikation

1 kap. 9 § Den som tillhandahåller elektroniska kommunikationsnät eller elektroniska kommunikationstjänster av särskild betydelse från allmän synpunkt får förpliktas att på visst sätt beakta totalförsvarets behov av elektronisk kommunikation under höjd beredskap.

Gäller för kommun och region

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap